

Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030

PARTNERSTVO PRE KULTÚRU

#tvormespolu

OBSAH

Zoznam skratiek	3
ZHRNUTIE	4
Prečo „Partnerstvo pre kultúru“	5
Kreovanie „Partnerstva pre kultúru“	5
A. VÝCHODISKÁ ROZVOJA KULTÚRY	7
1. Fenomén kultúry v medzinárodnom prostredí	8
2. Tvorba koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica	10
3. Úlohy a kompetencie mesta Banská Bystrica v oblasti kultúry	13
B. KULTÚRNY PROFIL MESTA BANSKÁ BYSTRICA	14
1. Kultúrne zdroje mesta	15
1.1 Kultúrne dedičstvo, jeho ochrana a udržateľné využívanie	17
1.2 Kultúrne inštitúcie a umelecké organizácie a ich činnosť	21
1.3 Kultúrny cestovný ruch	29
1.4 Vzdelávacie zázemie pre rozvoj kultúry	33
1.5 Potenciál kultúrneho a kreatívneho priemyslu	37
1.6 Podujatia a infraštruktúra pre kultúrnu a umeleckú činnosť	39
2. Kultúra pre obyvateľov mesta	42
2.1 Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta	42
2.2 Účasť obyvateľov a obyvateľiek na kultúre v meste	47
2.3 Život v meste a potenciál kultúry v jeho rozvoji	50
PRÍLOHY	53
Príloha A1. Východiská rozvoja kultúry	54
Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica	54
Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica	55
Príloha B1. Kultúrne dedičstvo mesta Banská Bystrica	56
Príloha: Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky	56
Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica	59
Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra	60
Príloha B2. Kultúrne inštitúcie	62
Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo	62
Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo	67
Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia	68
Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné	69
Príloha B3. Kultúrny cestovný ruch	70
Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica	70
Príloha B4. Vzdelávanie v meste Banská Bystrica	71
Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica	71
Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách	72
Príloha B5. Kultúrny a kreatívny priemysel	75
Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici	75
Príloha B6. Podujatia a kultúrna infraštruktúra	76
Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti	76
Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica	79
Príloha B7. Vnímanie kultúry a kultúrnej ponuky Banskej Bystrice obyvateľmi mesta	81
Príloha: Socio-demografické charakteristiky obyvateľov a obyvateľiek Banskej Bystrice zapojených do prieskumu kultúry v meste	81
Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail).	83
Zoznam tabuliek a grafov	86

Zoznam skratiek

CVČ	Centrum voľného času
FMO	Funkčná mestská oblasť
FS	Folklórny súbor
FPU	Fond na podporu umenia
KKP	Kultúrny a kreatívny priemysel
MDV SR	Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MO SR	Ministerstvo obrany Slovenskej republiky
MsZ	Mestské zastupiteľstvo
Múzeum SNP	Múzeum Slovenského národného povstania
NKP	Národná kultúrna pamiatka
NNKP	Nehnuteľná národná kultúrna pamiatka
PKO	Park kultúry a oddychu
SNP	Slovenské národné povstanie
SSG	Stredoslovenská galéria
SSM	Stredoslovenské múzeum
TFZE	THURZO – FUGGER zážitková expozícia
ÚĽUV	Ústredie ľudovej umeleckej výroby
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru)
ÚZPF	Ústredný zoznam pamiatkového fondu
ZUŠ	Základná umelecká škola

ZHRNUTIE

Konceptcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je strategický dokument rozvoja kultúry v súlade s celosvetovými trendmi. Kvalitná moderná konceptcia rozvoja kultúry na lokálnej úrovni vytvára predpoklady lepšej spolupráce všetkých aktérov v oblasti kultúry a podmienky, aby kultúra plnila svoje celospoločenské poslanie.

Preto nejde len o dokument pre smerovanie kultúry organizovanej a spravovanej mestom, ale pre všetky kultúrne aktivity na mape mesta, bez ohľadu na to, kto je ich zriaďovateľom, správcom alebo organizátorom (štát, kraj, mesto, tretí sektor, podnikatelia, jednotlivci), či sú profesionálne alebo neprofesionálne, či sú lokálne, národné alebo medzinárodné.

Pri navrhovaní konceptcie počítame s kultúrou v celej škále jej vnímania, vstupujeme do širších vzťahov. Investície do kultúrnych organizácií, projektov a infraštruktúry, ktoré sú totiž investíciami do spoločných hodnôt, do tvorivosti, do rozvoja kompetencií, zručností a vzdelávania, do komunitného života a majú samozrejme aj pozitívny dopad na ekonomiku, cestovný ruch a ďalšie oblasti. Preto je jedným zo základných predpokladov rozvoja mesta Banská Bystrica širokospektrálna spolupráca založená na silnom **PARTNERSTVE PRE KULTÚRU**.

Konceptcia má tri hlavné časti. **VÝCHODISKÁ KONCEPCIE** mapujú smerovanie kultúry v medzinárodnom prostredí a na národnej úrovni. Táto časť má poskytnúť odpovede na otázky ohľadom významu rozvoja kultúry pre spoločnosť aj život obyvateľov mesta. **ANALYTICKÁ ČASŤ** sa zameriava na kultúrny profil mesta Banská Bystrica, a to z pohľadu inštitúcií a aktérov a ich kultúrnej činnosti, infraštruktúry pre poskytovanie kultúrnej činnosti (kultúrnym zdrojom mesta), ale aj kultúrneho profilu obyvateľov mesta, resp. ich prístupu ku kultúre. Vnímanie kultúry bolo vyhodnotené na základe výsledkov dotazníkového prieskumu realizovaného medzi obyvateľkami a obyvateľmi mesta.

Návrh štruktúry dokumentu

A. VÝCHODISKÁ ROZVOJA KULTÚRY 1. Fenomén kultúry v medzinárodnom prostredí 2. Tvorba konceptcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica 3. Úlohy a kompetencie mesta Banská Bystrica v oblasti kultúry B. KULTÚRNY PROFIL MESTA BANSKÁ BYSTRICA (analytická časť) 1. Kultúrne zdroje mesta 2. Kultúra z pohľadu obyvateľov mesta	Časť pracovnej verzie dokumentu predkladaná na pripomienkovanie širokou verejnosťou (august/september 2022)
3. Zhodnotenie súčasného stavu (vrátane výziev v oblasti kultúrnej ponuky a pohľadu obyvateľov mesta; SWOT analýza)	Skupinové diskusie (od septembra 2022)
C. MASTER PLAN PRE KULTÚRU V MESTE BANSKÁ BYSTRICA (strategická časť) 1. Vízia a koncept rozvoja (Strategické a špecifické ciele a ich merateľné ukazovatele v štruktúre štyroch skupín potrieb rozvoja kultúry: zázemie/infraštruktúra a priestory, kultúrny program/obsahová náplň, ľudské zdroje pre kultúru a ich rozvoj, spolupráca a systémové opatrenia; rozvojové programy a ich cieľové skupiny). 2. Realizačná časť (Detail a akčné plány rozvojových programov; proces implementácie konceptcie; schémy/rámcové možnosti financovania rozvoja kultúry).	

Prečo „Partnerstvo pre kultúru“

„**Mesto Bystrica bude do roku 2030 regionálnym centrom kultúry** s kvalitným zázemím, ktoré vytvára priestor pre tvorivú činnosť, rozvoj a aktivity **všetkých aktérov** v oblasti kultúry aj v nadväzných odvetviach a oblastiach (kreatívny priemysel, cestovný ruch, školstvo a šport), ktorí **spoločne** prispievajú ku kultúrnemu, spoločenskému, komunitnému, sociálnemu a ekonomickému rozvoju mesta.“

Pri tvorbe návrhu vízie sú v tejto pracovnej verzii navrhnuté dve priority (oblasti) a ich realizácia prostredníctvom štyroch rozvojových programov. Rozdelenie na rozvojové programy umožňuje adresnejšie nastavenie aktivít, ich plánovanie na obdobia realizácie koncepcie aj monitoring ich plnenia.

PRIORITA	Program	Program
Ochrana a udržateľný rozvoj kultúrneho dedičstva.	Kultúrne dedičstvo	Kultúrny (kultúrno-poznávací) cestovný ruch

PRIORITA	Program	Program
Rozvoj tvorivosti, zručností a rozmanitosti kultúrnych prejavov.	Kultúrna identita a rozvoj komunity	Podmienky pre kreatívny priemysel

Priority aj aktivity v navrhnutých rozvojových programoch sú plne v súlade so strategickými dokumentmi na medzinárodnej úrovni. Prispievajú k cieľom, ktoré hája medzinárodné organizácie a ku ktorým sa zaviazala aj Slovenská republika ratifikáciou Medzinárodného dohovoru UNESCO na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva aj pristúpením k napĺňaniu cieľov Agendy 2030.

Kreovanie „Partnerstva pre kultúru“

Obdobie s pandemiou COVID-19 poukázalo na väčšiu citlivosť kultúry na zmeny vo vonkajšom prostredí v porovnaní s inými (najmä výrobnými odvetvami). Táto situácia ešte viac upozornila na potreby systémových riešení a jej koncepčného nastavenia na lokálnej, ale aj národnej úrovni.

Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 vznikla dopracovaním a aktualizáciou dokumentu schváleného v decembri v roku 2020¹. Uplynulé obdobie prinieslo nové spolupráce a pohľady na kultúru aj v rámci výstupov dvoch významných projektov na medzinárodnej a národnej úrovni. Kandidatúra mesta Banská Bystrica na titul Európske hlavné mesto kultúry 2026 (EHMK) a kandidatúra na titul Mesto kultúry 2022 zhodnotili problémové oblasti a potreby pre rozvoj kultúry v meste. Pri formulovaní strategického rámca sa ukázala ako kľúčová spolupráca. Vytvorilo sa strategické partnerstvo medzi mestom Banská Bystrica, Banskobystrickým samosprávnym krajom, Akadémiou umení v Banskej Bystrici a Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici v rámci projektu EHMK 2026 a ďalšie partnerstvá v rámci projektu kandidatúry na titul Mesto kultúry 2022.

„Partnerstvo pre kultúru“ však nie je len o spolupráci vytvorenej pri príprave projektov a tohto dokumentu, ale aj o forme, akou budú aktivity tejto koncepcie realizované počas najbližších takmer desiatich rokov. Počítame s postupným zapájaním aktérov, ktorý priamo alebo nepriamo ovplyvňujú a sú ovplyvnený rozvojom kultúry, formovaním a upevňovaním nových spoluprác tak, aby sa Banská Bystrica stala do roku 2030 skutočným regionálnym centrom, v ktorom sa kultúra rozvíja ruka v ruke s nadväznými oblasťami, akými sú kreatívny priemysel, cestovný ruch, školstvo, šport a iné.

¹ ide o prepracovanie Koncepcie kultúry mesta Banská Bystrica na roky 2020–2033 prijatej v roku 2020, ktorá sa týmto novým materiálom nahrádza.

Proces tvorby Konceptie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030

Príprava a spracovanie projektu
Banská Bystrica/Kandidát na
Európske hlavné mesto kultúry 2026

Príprava projektu kandidatúry na titul EHMK 2026 vytvorila priestor a príležitosť pre začiatok spolupráce a postupné kreovanie strategického rámca rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica.

CULTURAL
MININGPríprava a spracovanie projektu
Banská Bystrica/Kandidát na
Mesto kultúry 2022

Projekt sa zameriaval na budovanie a spájanie kultúrnych komunít s hlavnou ideou rozvoja infraštruktúry vzťahov.

-METRO-
KULTÚRY

PARTNERSTVO PRE KULTÚRU
#tvormespolu

Zámerom je postupne vytvoriť také partnerstvo kultúrnej komunity, verejného a súkromného sektora, vďaka ktorému budú v roku 2030 tvorcami kultúry rozvíjajúcej mesto aj miestni obyvatelia, návštevníci a študenti.

A. VÝCHODISKÁ ROZVOJA KULTÚRY

V súčasnosti je Banská Bystrica so 75 317 obyvateľmi hospodárskym, administratívnym a kultúrnym centrom stredného Slovenska a sídlom Banskobystrického samosprávneho kraja. Počet obyvateľov mesta sa za posledných 20 rokov znížil o 8 % [Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica].

Po zrušení krajov v roku 1990 sa mesto rýchlo prispôbilo novým územno-administratívnym pomerom a začalo stavať na bankovníctve, školstve a cestovnom ruchu. Banská Bystrica bola už v minulosti centrom vzdelávania a založením Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 1. júla 1992 sa stala aj jedným z univerzitných miest na Slovensku. V roku 1997 bola zriadená aj Akadémia umení v Banskej Bystrici. Neskôr tu mali svoje sídla a pobočky aj iné slovenské vysoké školy. Práve študenti tvoria neodmysliteľnú súčasť života v meste, aj keď ich počet práve na vysokých školách za posledných desať rokov poklesol až o jednu štvrtinu (z 8,3 tis. v roku 2012 na 6,3 tis. v roku 2021).

Mesto Banská Bystrica je krajským mestom a tiež jadrovým mestom funkčnej mestskej oblasti Banská Bystrica. Funkčná mestská oblasť (FMO) Banská Bystrica je stanovená ako územie mesta a jeho funkčného územia tvoriace spádové územie s intenzívnymi interakciami jadrového mesta a jeho okolitých obcí, v ktorom možnosť a efektívnosť využitia rozvojového potenciálu, riešenia problémov a výziev je podmienená interkomunálnou spoluprácou a implementáciou spoločnej stratégie. Súčasné územie FMO tvorí mesto Banská Bystrica a ďalších 18 obcí: Badín, Dolný Harmanec, Harmanec, Horná Mičiná, Horné Pršany, Hronsek, Kordíky, Králiky, Kynceľová, Malachov, Môlča, Nemce, Riečka, Selce, Slovenská Ľupča, Tajov, Špania Dolina, Vlkanová².

Banská Bystrica a jeho funkčná mestská oblasť sa nachádza doslova v geografickom strede Európy. Mesto je dobre dostupné pre návštevníka z okolitých krajín (Poľsko, Maďarsko a Česká republika), s ktorými ho spája aj veľa historických momentov. Banská Bystrica je len 200 km vzdialená od hlavného mesta Bratislava. Z neďalekej Viedne s medzinárodným letiskom sa vie návštevník prepraviť do mesta za 3 hodiny. S týmito významnými uzlami spája mesto Banská Bystrica diaľnica a mesto má aj dobré vlakové a autobusové napojenia. Moderná autobusová stanica (novootvorená v roku 2017) je priamo spojená s vlakovou stanicou. Obe sa nachádzajú v centre mesta.

Banská Bystrica patrí medzi krajské mestá s najrozšírenejšími zahraničnými kontaktmi. Mesto má uzavreté spolupráce s 19 európskymi ale aj svetovými mestami. V Banskej Bystrici sú zriadené honorárne konzuláty viacerých krajín, ktorých úlohou je popri možnosti nadviazania spolupráce s kultúrnymi a kreatívnymi subjektami daných krajín prehľbovanie biznis väzieb a vyhľadávanie investičných príležitostí.

V Banskej Bystrici sa skladba ekonomických subjektov opiera o silné zastúpenie malých a stredných podnikov, či podnikov rodinného typu. Tie dopomáhajú vytvárať kolorit mesta dbajúceho o rozvoj komunít, rešpektujúceho zázemia a spolupatričnosti. Z hľadiska sponzoringu v kultúre je však dôležité vnímať mesto ako sídlo finančných a administratívnych inštitúcií.

Mesto sa dlhodobo profiluje v rozvoji športu z hľadiska infraštruktúry pre profesionálny šport aj voľný čas. Športoviská sú v meste na veľmi dobrej úrovni a ich rozvoj je záujmom mesta. Dlhodobá tradícia súvisí s pôsobením viacerých významných športovcov, ale aj športových klubov a vzdelávacieho zázemia v oblasti športu. V roku 2017 bolo mesto Európskym mestom športu, v lete 2022 hostovalo Európsky olympijský festival mládeže 2022 (EYOF) a v príprave sú aj ďalšie zámery. V roku 2024 bude mesto hostovať Majstrovstvá Európy v atletike do 18 rokov. Oblasť športu nevníma táto koncepcia ako konkurenčnú ale súvisiacu oblasť pre rozvoj kultúry.

² [Integrovaná územná stratégia funkčnej mestskej oblasti Banská Bystrica](#), 2022.

1. Fenomén kultúry v medzinárodnom prostredí

Prínos kultúry pre rozvoj spoločnosti je na globálnej úrovni formálne uznaný už viac ako pol storočia. Ako reakcia na dve zdruvujúce svetové vojny vznikla v roku 1945 Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (**UNESCO**). Medzinárodné spoločenstvo si uvedomilo, že ekonomické a politické dohody na udržanie trvalého mieru nestačia a ľudí je potrebné viesť k morálnej a intelektuálnej solidarite a vzájomnému porozumeniu. Posolstvo UNESCO spočíva v budovaní svetového mieru vďaka medzinárodnej spolupráci v oblastiach vzdelávania, kultúry a vedy³. Aj keď si väčšina verejnosti na Slovensku pravdepodobne spája túto organizáciu s pamiatkami na Zozname svetového kultúrneho dedičstva, jej priority v oblasti kultúry sú ale oveľa širšie (ochrana ohrozeného dedičstva, zvyšovanie povedomia o spoločnej histórii a pamäti pre zmierenie a dialóg, rozvoj tvorivosti a rozmanitosti kultúrnych prejavov a budovanie kapacít na ochranu, šírenie povedomia, propagáciu a prenos dedičstva).

Detailné potreby pre rozvoj kultúry tak, aby prispievala k dosiahnutiu želaného efektu pre spoločnosť, sú obsiahnuté vo viacerých **medzinárodných dohovoroch**, ku ktorých plneniu sa ako členský štát zaviazala aj Slovenská republika.

V tejto dekáde však nadobudol nový rozmer aj strategický prístup k rozvoju kultúry (vrátane možností implementácie potrebných opatrení). Všetkých šesť medzinárodných dohovorov UNESCO bolo priamo včlenených do najkomplexnejšieho a univerzálneho medzinárodného strategického dokumentu, ktorým je pre toto obdobie **Agenda 2030**⁴. Medzinárodné spoločenstvo tak v podstate po prvýkrát v histórii uznalo globálny príspevok kultúry k udržateľnému rozvoju.

 United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	 Sustainable Development Goals	Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj je momentálne najkomplexnejší univerzálny strategický dokument pre zabezpečenie udržateľného rozvoja, ktorý prijala v roku 2015 Organizácia spojených národov (OSN). Je to akčný plán pre ľudí, planétu a spoločnosť rámcovo rozdelený do 17 cieľov udržateľného rozvoja, pri ktorých medzinárodné spoločenstvo uznalo, že riešia globálne výzvy a prispievajú k udržateľnej budúcnosti.
K plneniu Agendy 2030 sa zaviazali členské štáty, preto na ňu priamo nadväzujú aj strategické dokumenty na národnej úrovni a implementačné mechanizmy vrátane prostriedkov fondov EÚ.		
OSN vyzýva ku konaniu aj jednotlivcov a spoločnosť. Aj preto vytvorila pre všetky oblasti Agendy 2030 „Platformu partnerstva“, ktorá je globálnym registrom rôznych subjektov, ktoré dobrovoľne prijali záväzok riešiť globálne výzvy a podporiť v rámci svojich možností a aktivít aj na lokálnej úrovni implementáciu cieľov trvalo udržateľného rozvoja (Sustainable Development Goals).		
Komplexnosť Agendy 2030 spočíva v tom, že sumarizuje všetky potreby obsiahnuté v medzinárodných dokumentoch. Všetkých šesť kultúrnych dohovorov UNESCO je priamym prispievateľom k cieľu 17 o partnerstvách, ale prierezovo aj k ďalším cieľom rozvoja. Pre všetky dohovory a ich aktivity boli identifikované príslušné ciele udržateľného rozvoja, ku ktorým prispievajú, vrátane implementačných a monitorovacích mechanizmov⁵.		

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je dokument, ktorý reaguje na potreby na lokálnej úrovni. Strategickým rámcom sa snaží prispieť k napĺňaniu globálnych cieľov udržateľného rozvoja do roku 2030 a tým aj k plneniu záväzkov Slovenska vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov. Jej výstupy však o to viac upozorňujú na skutočnosť, že preto, aby boli lokálne politiky v oblasti kultúry úspešné, sú nevyhnutné systémové zmeny na národnej úrovni vrátane oblasti financovania.

³ [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization](#)

⁴ [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Culture 2030 Thematic Indicators.](#)

⁵ [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. The Partnership Platform. United Nations. Department of Economic and Social Affairs Culture 2030 Thematic Indicators.](#)

Strategické dokumenty na národnej a regionálnej úrovni reflektujú na medzinárodný kontext rozvoja kultúry zatiaľ najmä v podobe rámcových východísk. **Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 (Slovensko 2030)** plní úlohu základného implementačného nástroja Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj v SR aj úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR. Hlavným cieľom tu obsiahnutej štátnej kultúrnej politiky je:

“Životaschopná a sebavedomá kultúra, ktorá napomáha rozvoju kreatívneho a ekonomického potenciálu Slovenska. Ciele sú formované s dôrazom na ich celospoločenský dosah – kultúra pomáha reflektovať súčasné hodnoty, ale aj uchovávať tradície, prekračuje hranice, buduje hodnotový systém, rozvíja kreativitu, podporuje komunikáciu a kritické myslenie, pestuje toleranciu, empatiu a cit pre krásu. Tiež slúži ako prevencia negatívnych sociálnych javov, kultivuje verejný priestor a v neposlednom rade prispieva k duchovnému a hospodárskemu rastu spoločnosti.”⁶

Dokumenty, ktoré sú súčasťou podporného systému implementácie Vízie a stratégie Slovenska do roku 2030 sú v štádiu spracovania. Je to Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja BBSK na roky 2022 – 2027, Integrovaná územná stratégia BBSK, Integrovaná územná stratégia Funkčnej mestskej oblasti Banská Bystrica.

Rámcové dokumenty pre financovanie z prostriedkov fondov EÚ, a to Návrh Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027, najmä ciele politiky 1, 4 a 5; Plán obnovy a odolnosti SR nadväzujú na výzvy na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni aj v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov.

Rezortnými dokumentmi Ministerstva kultúry Slovenskej republiky sú Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022⁷, Implementačný plán revízie výdavkov na kultúru na roky 2021 až 2025, Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry⁸ a Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu 2030, ktorá je v súčasnosti v štádiu spracovania a podieľa sa na nej aj mesto ako aktívny člen platformy Kultúrneho a kreatívneho priemyslu (KKP). Z dlhodobého hľadiska sú potrebné vyvážené podmienky pre rozvoj všetkých sektorov KKP, ich prepájanie navzájom, ale aj s priamo súvisiacimi oblasťami, akými sú cestovný ruch, školstvo, šport, inovácie a iné.

Obnova Európy: Kultúrna a kreatívna ekonomika pred a po COVID-19⁹

Podľa tejto najnovšej štúdie predstavovali v roku 2019 z hľadiska celkového obratu hlavné činnosti kultúrneho a kreatívneho priemyslu **4,4 % HDP EÚ**, jeho hospodársky prínos bol vyšší ako prínos telekomunikácií, modernej techniky, farmaceutík alebo automobilového priemyslu. Takmer všetky odvetvia KKP zaznamenali v európskom meradle v rokoch 2013 až 2019 rast. Medziročný pokles o 1,7 % zaznamenala len oblasť tlače z dôvodu náročného prechodu z tlačných na online príjmy. Z hľadiska perspektívy poukázali v uvedenej štúdii všetci významní hráči na obdobie intenzívnych inovácií, nielen v hľadaní a získavaní väčšieho počtu divákov, čitateľov, hráčov alebo návštevníkov, ale aj prudký nárast dopytu po online obsahu (až 81 % používateľov internetu v EÚ využilo v roku 2018 videá, hudbu a hry – viac ako pri nakupovaní a využívaní sociálnych sietí).

Aj keď sa kultúrny a kreatívny priemysel ukázal počas viacerých ekonomických poklesov ako relatívne odolný, podľa uvedenej štúdie zaznamenal **pôčas Pandémie Covid 19 celoeurópsky pokles odhadom až o 31 %** (pokles celkového obratu). Najväčší pokles zaznamenal sektor múzické umenia (pokles o 90 %), hudba (pokles o 76 %) a výtvarné umenie (pokles o 38 %). Naopak rast (dokonca výraznejší ako pred pandémiou) zaznamenala oblasť videohier (o 9 %).

Pandemická situácia dramaticky vyostрила viaceré problémy, ktorým čelia kultúrne inštitúcie aj aktéri z prostredia nezriaďovanej kultúry. Poukázala na výrazné systémové obmedzenia, ktoré bránia budovať efektívne stratégie vlastnej udržateľnosti. Plošné protiepidemiologické opatrenia limitujúce kultúrno-umeleckú prevádzku zvýraznili neisté postavenie pracovníkov v kultúre vo všetkých profesiách. Preto je nevyhnutné dosiahnuť zásadné zmeny aj v legislatívnom, finančnom a celkovom inštitucionálnom rámci umeleckého a kultúrneho ekosystému, v ktorom títo aktéri pôsobia.

⁶ [Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030](#);

⁷ Ministerstvo kultúry SR, [Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022](#), 2017.

⁸ Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry](#), 2018.

⁹ [Rebuilding Europe - The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis](#). 2020.

2. Tvorba koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica

V decembri v roku 2020 bola schválená **Konceptcia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033** ako otvorený dokument. Mesto ho tvorilo v spolupráci s inštitúciami v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja, Ministerstva kultúry SR, tretím sektorom a ďalšími aktérmi prizvanými k prediskutovaniu navrhnutých strategických plánov. Tieto procesy v roku ovplyvnili okrem obmedzení spojených s pandémiou COVID-19 aj absentujúce strategické dokumenty a rámce na národnej a regionálnej úrovni.

Dokument, ktorý by riešil rozvojové podmienky kultúry z dlhodobého hľadiska, v meste dovtedy chýbal. Od roku 2016 bol rozvoj kultúry v meste nastavený len na pokračovanie a udržiavanie operatívnych činností a aktivít zameraných najmä na koordináciu a organizáciu podujatí a iné základné služby. Preto je spracovanie koncepcie rozvoja kultúry dôležitým krokom pre mesto (všetkých aktérov v kultúre, v nadväzných oblastiach socio-ekonomického rozvoja, ako aj pre obyvateľov ako prijímateľov a tvorcov kultúry).

Konceptcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 vznikla dopracovaním a aktualizáciou dokumentu schváleného v decembri v roku 2020¹⁰, ktorý zároveň nahrádza. V porovnaní s prvým dokumentom bol v nadväznosti na nové východiská a dopracovaný obsah modifikovaný názov aj jej programové obdobie¹¹. Dokument a jeho aktivity nadväzujú na:

- problémové oblasti identifikované v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Bystrica na roky 2015 – 2023¹²;
- procesy a výstupy projektov mesta spracovaných v rámci národných a medzinárodných schém (kandidatúry mesta na titul Európske hlavné mesto kultúry 2026 a titul Mesto kultúry 2022);
- procesy spracovania Integrovannej územnej stratégie Mestskej funkčnej oblasti Banská Bystrica v nadväznosti na rámce nového programovacieho obdobia pre financovanie z prostriedkov fondov EÚ na roky 2022 – 2027;
- ďalšie súčasné tematické strategické dokumenty v oblastiach priamo súvisiacich s rozvojom kultúry, ako je Konceptcia rozvoja školstva na roky 2021 – 2026¹³, Územný plán mesta Banská Bystrica¹⁴, Konceptcia rozvoja športu mesta Banská Bystrica (2021)¹⁵ a iné.

Konceptcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 zostáva otvoreným dokumentom, aj preto, že aktuálna situácia ukázala, že oblasť kultúry je osobitne citlivá na meniace sa vonkajšie podmienky a je nevyhnutné flexibilne reagovať. Snahou je, aby koncepčné nastavenie rozvoja kultúry mohlo aj v budúcnosti reagovať na zmeny na lokálnej, regionálnej, ale aj národnej úrovni. Konceptcia sa snaží (v podmienkach Banskej Bystrice a Slovenska) svojim obsahom a štruktúrou v maximálnej miere reflektovať poznatky, trendy a odporúčania medzinárodných organizácií pri spracovaní strategických dokumentov pre oblasť kultúry¹⁶. Na týchto princípoch boli vypracované aj projekty mesta spojené s kandidatúrou na titul Európske hlavné mesto kultúry na rok 2026 a titul Mesto kultúry 2022, ktoré sa stali dôležitým východiskom obsahu **Koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030**.

¹⁰ Pôvodná **Konceptcia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033** (prijatá v roku 2020).

¹¹ Programové obdobie prvého materiálu Koncepcie prijatého v roku 2020 bolo nastavené na roky 2020 až 2033 v súvislosti s harmonogramom udržateľnosti pripravovaného projektu mesta na získanie titulu Európske hlavné mesto kultúry.

¹² V pracovnej skupine pre ľudské zdroje boli pri príprave PHSR mesta Banská Bystrica na roky 2015 – 2023 pomenované nasledovné problémové oblasti týkajúce sa kultúry: nedostatočná koordinácia podujatí a inštitúcií a vzájomná informovanosť, havarijný stav budov a areálov v oblasti kultúry a voľného času, nedostatok možností trávenia voľného času, nedostatočne využitý potenciál mladých, vzdelaných ľudí, nerozvinutý kultúrny a kreatívny priemysel.

¹³ **Konceptcia rozvoja školstva v meste Banská Bystrica na roky 2021-2026**, 2021.

¹⁴ **Územný plán mesta Banská Bystrica – aktualizované znenie v zmysle ZaD č.1 – č.5 – 07/2020**

¹⁵ **Konceptcia rozvoja športu mesta Banská Bystrica**, 2021.

¹⁶ napr. **Culture in the Sustainable Development Goals (SDGs): A Guide for Local Action** (2018); **The Mapping and Strategy Building Handbook for Creative Towns and Regions** (2017) a iné odporúčania a manuály medzinárodných organizácií.

Banská Bystrica/Kandidát na Európske hlavné mesto kultúry 2026¹⁷

Projekt spracovaný v roku 2020, založený na myšlienke, že „kultúra nie je len umení, ale predovšetkým o tom, ako sa správame sami k sebe, k ostatným ľuďom, k prírode“.

Koncept projektu: Vyťažme z minulosti to najlepšie pre budúcnosť.

Vytvorený koncept „Cultural Mining“ a jeho značka (v anglickom jazyku vzhľadom na medzinárodný charakter projektu) zastrešoval nie len spojenie s najvýznamnejšou banskou históriou a názvom mesta, ale aj spojenie s ďalšími procesmi nevyhnutnými pre rozvoj kultúry v meste. „Cultural mining“ chápe ako proces, pri ktorom sa najcennejšie časti kultúry – čím myslíme umenie, kultúrne ale aj prírodné dedičstvo, vzdelávanie a sociálne vzťahy obnovujú a robia užitočnými pre našu dobu. Na návrhu strešného konceptu sa podpísala aj pandémia COVID-19 a dopady odlúčenia a obmedzených možností sociálneho kontaktu na duševné zdravie ľudí¹⁸, hranice porozumenia, empatie aj rozvoj osobnosti. Kultúra plní zásadnú a nezastupiteľnú úlohu predchádzania patologickým javom v spoločnosti a preto by sa jej rozvoj mal zaradiť medzi prioritné oblasti.

Rámcové ciele projektu = základné predpoklady rozvoja kultúry v meste:

- naštartovanie a prehĺbovanie komunikácie medzi mestom, strategickými partnermi a kultúrnou komunitou,
- prepojenie kultúrnych inštitúcií, organizácií a celej kultúrnej komunity v konkrétnom programe, ako kultúrnym produkte mesta pre domácych obyvateľov aj návštevníkov,
- vybudovanie strategickej kultúrnej infraštruktúry (miest pre kultúrny program a zároveň udržateľné regionálne zázemie pre prepájanie kultúry, kultúrneho a kreatívneho priemyslu),
- prostredníctvom približovania kultúry k ľuďom, riešenie dôležitých spoločenských tém, ktoré ovplyvňujú kvalitu života v meste aj v regióne.

Banská Bystrica/Kandidát na titul Mesto kultúry 2022¹⁹

Projekt spracovaný v roku 2021, založený na budovaní a spájaní kultúrnych komunit. Projekt myšlienkovito potvrdil a o to viac „zvýraznil“ nevyhnutnosť spolupráce pre rozvoj kultúry v meste Banská Bystrica. Ide o futuristickú koncepciu, ktorá si dáva za cieľ budovať vzťahy a publikum.

Hlavnou myšlienkou projektu je budovanie infraštruktúry vzťahov.

Koncept projektu je založený na programových linkách M / E / T / R / O s príspevkom k prioritám:

METRO
KULTÚRY

**UNDER
RECONSTRU-
CTION
VSTUP
POVOLENÝ! →**

- posilňovanie spolupráce bohato zastúpenej umeleckej obce v zriaďovanej a nezriaďovanej kultúre,
- poznanie histórie na báze kultúrnej pamäti mesta, budovanie povedomia o nej,
- systematická práca s miestnym publikom vo vzťahu k rozmanitým druhom umenia,
- tvorba inovatívnych formátov podujatí s prihladením na ich udržateľnosť,
- rozvoj vízie a stratégie kultúrnej politiky.

¹⁷ Európske hlavné mesto kultúry (EHMK) je medzinárodný titul, ktorý sa každoročne udeľuje dvojici alebo trojici partnerských európskych miest. Slovenské mestá mali možnosť zapojiť sa do súťaže o titul pre rok 2013 a 2026. Pre rok 2026 získalo titul z deviatich kandidátskych miest zo SR mesto Trenčín. Kandidatúra na titul EHKM je považovaná za operáciu strategického významu bez ohľadu na úspech alebo neúspech pri získaní titulu. Mestá v členských krajinách EÚ sú k tomuto kroku motivované nielen s očakávaniami úspechu v podobe získania prestížnej medzinárodnej značky a externých zdrojov financovania, ale najmä preto, že už rozhodnutie kandidovať naštartuje nové procesy v rozvoji kultúry. Preto už len samotná príprava prihlášky (kandidátskeho projektu) je považovaná za operáciu strategického významu (viac v [European Capitals of Culture: Success Strategies and Long Term Effects](#), 2013).

¹⁸ V rámci príprav projektu kandidatúry mesta Banská Bystrica na titul Európske hlavné mesto kultúry bola nadviazaná spolupráca aj s organizáciou „School of Life“, ktorá je pôvodným tvorcom myšlienky „Cultural Mining“ a venuje sa problematike duševného zdravia a osobnostného rozvoja už od roku 2017.

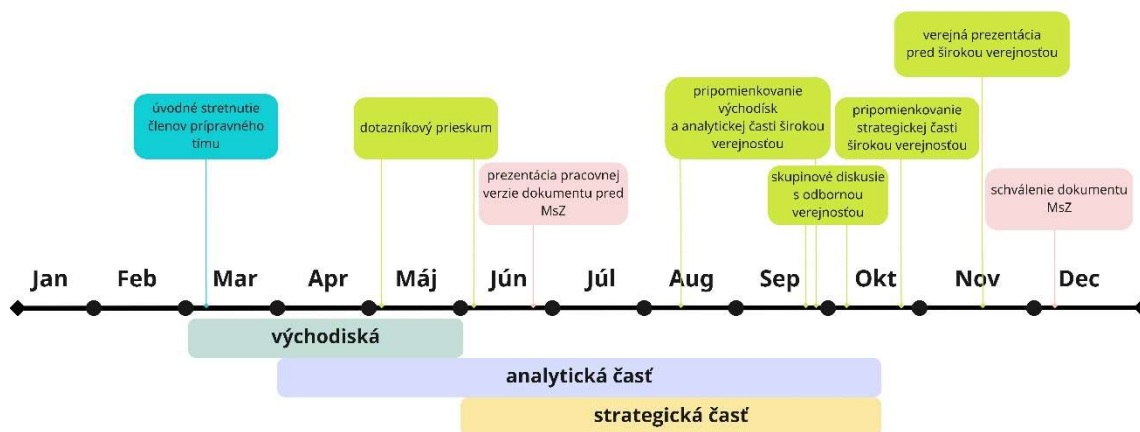
¹⁹ Titul Mesto kultúry je program [Fondu na podporu umenia](#) určený na podporu aktivít počas roka, pre ktorý mesto toto ocenenie získava. Zameriava sa na nové (v meste doteraz nerealizované) kultúrne aktivity vrátane medzi-odborových aktivít, neprofesionálneho umenia, profesionálneho umenia s celoslovenským a medzinárodným presahom, projekty zriaďovaných inštitúcií aj neziskového sektora, aktivity a podujatia zamerané na prácu, vzdelávanie a získavanie nového publika a iné s harmonogramom realizácie jedného roka. Vo finálnom kole hodnotenia kandidátov sa mesto Banská Bystrica umiestnilo na druhom mieste, a titul Mesto kultúry 2022 získalo mesto Revúca.

Participácia je jedným z pilierov otvoreného vládnutia a je moderným nástrojom správy vecí verejných, ktorý sa dostáva do popredia stále častejšie. O možnosť participácie sa hlási odborná verejnosť, rôzne záujmové združenia, mimovládne organizácie či aktívni občania a občianky, no jej význam rastie aj v očiach štátnych a verejných inštitúcií, ktoré chcú robiť kvalitnejšie verejné rozhodnutia a politiky za účasti občanov. Zapojenie čo najširšej verejnosti do procesu tvorby koncepcie bola preto jedna zo základných požiadaviek na dopracovanie dokumentu schváleného v decembri v roku 2020²⁰. **Pre konzultáciu k príprave koncepcie so širokou verejnosťou bol od 4. mája do 4. júna 2022 realizovaný dotazníkový prieskum názorov a potrieb obyvateľov týkajúcich sa kultúry v meste Banská Bystrica.** Obyvateľom a obyvateľkám boli dotazníky k dispozícii online na webovej stránke mesta ako i v tlačenej podobe v Klientskom centre Mestského úradu a v priestoroch Informačného centra v Radnici v Banskej Bystrici. V spolupráci so študentami Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedry cestovného ruchu bol zber realizovaný aj v teréne. Dozber pre zabezpečenie reprezentatívnej vzorky respondentov sa realizoval do 29. júla 2022.

Tento pracovný materiál je predkladaný na online pripomienkovanie východísk a nosnej analytickej časti koncepcie širokou verejnosťou v auguste a v septembri 2022. Od októbra 2022 bude prebiehať online pripomienkovanie strategickej časti koncepcie širokou verejnosťou. Materiály ku dokumentu aj na online pripomienkovanie sú zverejňované na [webovej stránke mesta](#).

Do procesu tvorby koncepcie boli nevyhnutne zapojení i tí, ktorých sa prostredie a existujúce nástroje a opatrenia v oblasti kultúry najviac dotýkajú – odborná verejnosť v zastúpení nielen kultúrnych aktérov, ale aj aktérov z iných oblastí (školsko, cestovný ruch, architektúra a pod.). Okrem vyššie uvedených foriem pre zapojenie sa určených pre širokú verejnosť budú pre odbornú verejnosť zorganizované skupinové diskusie, ktoré sa uskutočnia od septembra 2022.

V novembri 2022 sa uskutoční verejná prezentácia dokumentu. V decembri 2022 bude **Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030** predložená na schválenie Mestskému zastupiteľstvu v Banskej Bystrici.

²⁰ Pôvodná [Koncepcia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033](#) (prijatá v roku 2020).

3. Úlohy a kompetencie mesta Banská Bystrica v oblasti kultúry

Úlohy miestnej územnej samosprávy v oblasti kultúry sú definované zákonom č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Obce a mestá majú najmä vytvárať podmienky na zabezpečenie kultúry, osvetovej činnosti a záujmovo-umeleckej činnosti; zabezpečovať výstavbu a údržbu a vykonávať správu kultúrnych zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obcí a miest.

V zmysle organizačnej štruktúry mestského úradu je v súčasnosti zabezpečovanie úloh mesta Banská Bystrica v oblasti kultúry vrátane spracovania a následnej implementácie **Koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030** v kompetencii Oddelenia kultúry a jeho referátu Robotnícky dom, ktoré patria pod Odbor kultúry, športu a cestovného ruchu. Úlohy plní v súčinnosti s Komisiou Mestského zastupiteľstva pre kultúru a Komisiou pre pamätihodnosti mesta a ďalšími komisiami Mestského zastupiteľstva.

Tvorbu, rozvoj, ochranu, obnovu a prezentáciu duchovných a kultúrnych hodnôt podporuje mesto aj prostredníctvom dotácií z vlastného rozpočtu, ktorých poskytovanie upravuje Všeobecne záväzné nariadenie č. 12/2020. V zmysle tohto nariadenia mesto poskytuje dotácie komisie, primátora a priame dotácie²¹.

Park kultúry a oddychu

Do roku 1990 hlavnú kultúrnu činnosť v rámci mesta zabezpečovala príspevková organizácia **Park kultúry a oddychu** zriadená Mestom Banská Bystrica v roku 1961. Kultúrno-výchovná a výchovno-vzdelávacia činnosť bola prevádzkovaná v 18 budovách v rámci celého mesta. V roku 1991 prišlo PKO v rámci privatizácie o kultúrne objekty na sídliskách a v okrajových častiach mesta. Jednalo sa o špecifické objekty, najvýznamnejšie boli – Hlavná sála na Skuteckého ulici, Divadlo hudby na Fončorde, Kultúrny dom Radvaň, Kultúrny dom Kremnička. Časť kultúrnych domov (KD) prešla do majetku novovzniknutých obcí – KD Hronek, KD Vlkánová, KD Malachov, KD Nemce.

Postupne došlo aj k odpredaju Kina Hviezda, Kina Urpín, Kina Bojovník v Sásovej. Kultúrne a spoločenské stredisko Šalgotárján bolo po prehratom súdnom spore, ktorý trval viac ako dvadsať rokov odovzdané COOP Jednote. Budova na Lazovej ulici č. 19 je v havarijnom stave a čaká na rekonštrukciu. Amfiteáter je v nájme súkromnej spoločnosti, ale je potrebná jeho celková rekonštrukcia. Z bývalého majetku, ktorý bol pod správou PKO sa podarilo zrekonštruovať iba Robotnícky dom, čiastočne Hodinovú vežu a zatriktívniť Barbakán (TFZE).

Park kultúry a oddychu vykonával svoju činnosť do roku 2013, kedy bol rozhodnutím Mestského zastupiteľstva zrušený.

Infraštruktúra pre kultúrnu činnosť a voľnočasové aktivity v kultúre bola venovaná osobitná pozornosť aj v Koncepcii kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033 (pôvodnej koncepcii, ktorú tento dokument dopracúva a nahrádza). Aj vďaka jej schváleniu v roku 2020 mohlo mesto postupne realizovať viaceré kroky súvisiace s organizačným zabezpečením aj so získavaním zdrojov financovania infraštruktúrnych priorít v kultúre (viac v analytickej časti).

Koncepcia rozvoja kultúry má poskytnúť rámce pre všeobecnú zhodu všetkých aktérov na prioritách a potrebách v oblasti kultúry aj pre ďalšie obdobie. Tie sú identifikované na základe výstupov analytickej časti dokumentu.

Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica

²¹ Z celkových výdavkov sú na kultúru každoročne vyčleňované prostriedky z rozpočtu Mesta Banská Bystrica. Rozpočet zahŕňa dotácie do kultúry v meste, ktorých podiel na celkovom rozpočte bol 1,29 % (2017), 1,47 % (2018); 1,36 % (2019) a 0,76 % (2020 z dôvodu pandémie) a 1,5 % (2021). Tento rozpočet nezahŕňa výdavky na zamestnancov v oblasti kultúry a cestovného ruchu. Mesto Banská Bystrica je zriaďovateľom Divadla z pasáže, n. o. (ročná dotácia je zahrnutá v rozpočte). Podľa „Zásad rozpočtového hospodárenia mesta Banská Bystrica“ (ďalej zásady) schvaľuje rozpočet mesta Mestské zastupiteľstvo do konca kalendárneho roka, ktorý rozpočtovému roku predchádza. Zásady vychádzajú z platnej legislatívy SR, upravujúcimi rozpočtové pravidlá verejnej správy.

B. KULTÚRNY PROFIL MESTA BANSKÁ BYSTRICA

1. Kultúrne zdroje mesta

Banská Bystrica – Mesto kultúry od roku 1255

Banská Bystrica – srdce Slovenska – leží vo Zvolenskej kotline, v údolí rieky Hron, medzi Kremnickými a Starohorskými vrchmi a Poľanou. Je starým osídlením na ceste “Via Magna”, z histórie známej ako trasa z Uhorska do Poľska. História mesta sa začala písať v 13. storočí, z ktorého pochádza aj prvá písomná zmienka o meste (1255). Je ňou kráľovský dekrét, v ktorom kráľ Belo IV. udelil Banskej Bystrici kráľovské privilégia a vyhlásil ju za mesto. Banská Bystrica od udelenia mestských práv prešla viacerými etapami vývoja a trvale sa vpísala nielen do slovenských ale aj do európskych a svetových dejín. Bola križovatkou stretnutí a obchodu. Jej blahobyť a rozvoj stáli predovšetkým na ťažbe nerastných surovín, medzi v najbližšom okolí mesta – Staré Hory a Špania Dolina. Na prelome 15. a 16. storočia pôsobila v meste spoločnosť európskeho významu (Thurzovsko-Fuggerovská spoločnosť), ktorá patrila medzi najväčších producentov medi na svete. Vďaka nej bolo mesto významným centrom inovácií a kreativity v hospodárstve. Práve fakt, že v Banskej Bystrici sa nikdy neťažilo, no pôsobila tu banícka administratíva a spracovateľské podniky, mesto predurčovalo v rozvoji úlohy regionálneho a aj kultúrneho centra. Rozvojom baníctva začal historicky najdynamickejší ekonomický rozvoj, ktorý v meste a regióne pokračoval rozvojom ďalších hospodárskych činností aj v nasledujúcich storočiach. K tomu neodmysliteľne patril bohatý spoločenský a kultúrny život.

Vďaka banskej ére tak dodnes Banská Bystrica disponuje zachovalým historickým centrom, pamiatkami a tradíciami, vo svojej podstate však jej identita neuviazla v stredoveku a rozvíjala sa vo viacerých smeroch – kultúrne i priemyselne. Historické povedomie mesta sa pričínilo o to, že novšie urbanistické procesy sa vykonávali pod citlivým dohľadom pamiatkových a pamäťových inštitúcií a tento pozitívny trend sa – napriek niekoľkým výnimkám – darí udržiavať dodnes. V roku 1955 sa Banská Bystrica zaradila medzi prvé slovenské mestá s vyhlásenou pamiatkovou rezerváciou. Mesto prežilo aj turbulentné 20. storočie a vojnové ničenie. Hoci bolo počas 2. svetovej vojny centrom Slovenského národného povstania – čo predurčilo jeho vnímanie v kontexte modernej histórie – dynamický mestský vývoj nebol oslabený. Už pred vojnou tu bol cítiť vplyv funkcionalistickej architektúry a nadčasové mestotvorné prvky sa začali objavovať aj po vojne. Výraznou dominantou mesta sa koncom 60. rokov stal práve **Pamätník Slovenského národného povstania**.

Vďaka spádovej polohe Banskej Bystrice sa tu odjakživa stretávali rázovité prvky z rôznych kútov stredného Slovenska. Prepojenie histórie so súčasnosťou prezentujú aj remeselné činnosti, ktoré sa na priľahlom území mesta remeselníci snažia zachovať v rôznych oblastiach. Mesto dodnes žije tradičnou kultúrou aj vďaka početným folklórnym súborom, záujmovým spolkom a Radvanskému jarmoku, ktorý sa v Banskej Bystrici koná od roku 1658 a patrí do slovenského nehmotného kultúrneho dedičstva.

Naprieč 20. storočím sa v meste rozrastali fabriky textilného (Slovenka) a drevospracujúceho priemyslu (Smrečina), ale aj ďalšie segmenty ako stavebníctvo, tlač, potravinárstvo (Pivovar Urpín), miesto si tu však čoraz viac nachádzali aj nové technológie (Závody výpočtovej techniky), vzdelávanie či bankovníctvo. Aj vďaka fabrikám sa mestu v období 50. – 80. rokov darilo rozvíjať svoju občiansku a kultúrnu vybavenosť. Väčšina sídlisk, ktoré vznikali v rozmedzí týchto rokov, disponovala centrami obchodných a medicínskych služieb, ale aj komunitnými a kultúrnymi sálami.

Nezaostávala ani centralizovaná kultúrna vybavenosť. Banská Bystrica na konci 80. rokov disponovala multifunkčným domom kultúry, súbežne tu fungovali tri kiná a sála Robotníckeho domu a kultúrne domy v mestských častiach. Dôležitým koordinátorom kultúry v meste bol mestský Park kultúry a oddychu. Už vtedy tu stabilnú a nezameniteľnú pozíciu mala operná scéna a Bábkové divadlo na Rázcestí, v meste sídlila aj Štátna galéria (neskôr Stredoslovenská galéria), Stredoslovenské múzeum a takisto umelecké vzdelávacie inštitúcie. Lokálne zastúpenie tu mali aj rozmanité cirkvi, ktorých pôsobnosť sa začala rozrastať predovšetkým v 90. rokoch.

Dekáda po nežnej revolúcii priniesla nové výzvy. Mnohé inštitúcie museli s novou politickou situáciou nanovo pretvoriť svoju víziu. V roku 1992 oficiálne vznikla Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorá zjednotila pôvodné pracoviská Pedagogickej a Ekonomickej fakulty. Svoju históriu začali po roku 1990 písať aj umelecké školy – Konzervatórium J. L. Bellu a neskôr aj Akadémia umení v Banskej Bystrici.

Napriek tomu, že 90. roky priniesli mnohé spoločenské turbulencie, v Banskej Bystrici začali vznikať prvé umelecké iniciatívy a zoskupenia, ktoré formovali mnoho kľúčových osobností súčasného nezávislého umenia. Vzniklo tu Divadlo z Pasáže, ktoré do divadelnej práce integrovalo ľudí s telesným alebo mentálnym postihnutím, a tiež prvé moderné tanečné divadlo Štúdio tanca alebo progresívne vydavateľstvo Drewo a srd.

Stagnácia rozvoja kultúry v meste akcelerovala v nultých rokoch, keď bola do rúk súkromných vlastníkov odpredaná kľúčová infraštruktúra vrátane Domu kultúry (nebol mestským majetkom, vlastnil ho Odborový zväz KOVO). Mesto prešlo premenou aj vznikom nového obchodného centra Europa SC, ktoré v rokoch 2005 – 2007 zásadne zmenilo jeho tvár a vnútornú štruktúru. Z centrálného Námestia SNP sa vytratili obchodné prevádzky a s otvorením multikina v nákupnom centre zanikli aj pôvodné kamenné kiná.

Posledné desaťročie ukázalo, že v niekdajšom obchodnom a administratívnom centre mesta sa dnes chopili iniciatívy predovšetkým podnikatelia v gastronómii a charakter námestia je dnes oveľa viac relaxačno-turistický. Spoločne s tvárou mesta sa postupne premieňa aj jeho autentický občiansky a umelecký duch. Systém hmatateľnej kultúrnej infraštruktúry, ktorá symbolizuje rozvoj mesta v 60. a 70. rokoch minulého storočia, dnes nahradila jeho subverzívna podoba.

V priestoroch starých mestských domov a dvorov dnes vznikajú rôznorodé umelecké projekty a spoluvytvárajú tak novú podobu centrálnej mestskej zóny, ale aj sídlisk. Iniciačným miestom nezávislej kultúry je predovšetkým kultúrne centrum Záhrada, ktoré disponuje kvalitným technickým a personálnym zázemím. V meste však pôsobia desiatky združení, neformálnych skupín a tiež rastúce komunitné centrá, ktoré vytvárajú mentálny aj fyzický priestor pre rozmanité publikum i aktivity (C.A.L.E.H., Urban Spot, Banskobystrický okrášľovací spolok, 365.labb a Link CoWorking Centre, Innolabb, Klub 77, Kino v bazéne, Literárna bašta, Kvetúlok, Rozkvet Gallery UM a ďalšie). Pozitívne napreduje aj umelecké školstvo, pričom Akadémia umení zohráva čoraz zásadnejšiu úlohu pri formovaní umeleckých individualít a ich zotrvaní v priestore mesta.

V poslednom desaťročí podarilo zrekonštruovať priestory Robotníckeho domu a samospráva deklaruje záujem aj o ďalšie kľúčové objekty, ktoré v minulosti vytvárali dôležitú súčasť kultúrno-historickej identity (najmä Dom kultúry) a dnes Banskej Bystrici ako krajskému mestu chýbajú. Vysokoškolské auly a športové haly, ktoré dnes supľujú funkciu veľkých kultúrnych sál, sú neadekvátnou náhradou s nepostačujúcou kapacitou a kvalitou. Samospráva čoraz viac reaguje aj na potrebu starostlivosti o spoločné verejné priestory a postupne rozbieha strategické kroky k úpravám priestorov Námestia slobody, Lazovnej ulice a i. Ambície k týmto zmenám sú vítané nielen umeleckou a aktivistickou obcou, ale aj širokou verejnosťou. Ak sa však budú naplňovať, spomínané objekty a verejné priestory svojou funkciou budú musieť prirodzene reflektovať aj aktualizované potreby mesta.

Banská Bystrica napriek spomenutým úskaliam dnes disponuje viacúrovňovou umeleckou i občianskou vybavenosťou, ktorá môže spoluvytvárať silný potenciál mesta v budúcnosti. Citlivou snahou a komunikáciou môže dosiahnuť želaný multiplikačný efekt – v prospech jeho ďalšieho rozvoja.

1.1 Kultúrne dedičstvo, jeho ochrana a udržateľné využívanie

Mesto Banská Bystrica bolo, ako jedno z prvých miest na Slovensku, vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Medzi najcennejšie pamätihodnosti patrí areál mestského hradu (Barbakánu), námestie s kostolmi Panny Márie a sv. Kríža, starou radnicou (Pretórium), Matejovým domom, Barbakánom a zvyškami mestského opevnenia. Srdcom mesta je veľké obdĺžnikové námestie Slovenského národného povstania s Mariánskym stĺpom a šikmou Hodinovou vežou. Námestie ohraničujú honosné meštianske domy, z ktorých sú najvýznamnejšie Beniczkého a Thurzov dom. Pešia zóna z námestia pokračuje aj na Dolnej ulici, kde je kostol sv. Alžbety a Bethlenov dom, v ktorom vyhlásili sedmohradské knieža Bethlena za uhorského kráľa. Historické meštianske domy možno obdivovať aj na Lazovnej a Hornej Striebornej ulici.

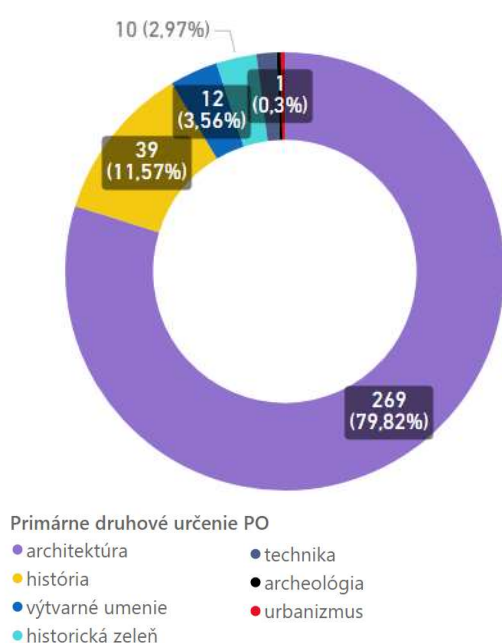
Do novodobých dejín Slovenska sa mesto zapísalo 29. augusta 1944, keď tu bolo vyhlásené Slovenské národné povstanie – ozbrojený odpor proti fašistickej okupácii. Po oslobodení mesta v druhej svetovej vojne – 26. marca 1945 sa Banská Bystrica stala jedným z troch hospodársko-správnych centier Slovenska.

1.1.1 Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky

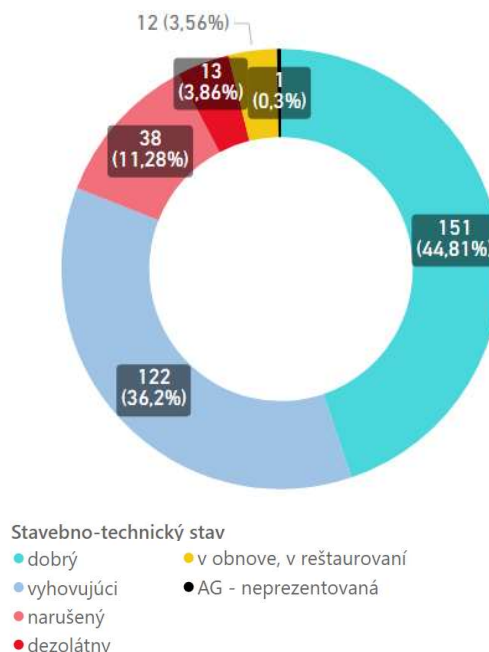
V meste Banská Bystrica je až 219 zapísaných nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NNKP) a 337 pamiatkových objektov. Banská Bystrica je spolu s mestom Banská Štiavnica mestom s najvyšším počtom NNKP a pamiatkových objektov v Banskobystrickom kraji²². Nachádza sa tu až 12 % zo všetkých NNKP v kraji. Historické jadro mesta bolo vyhlásené za **mestskú pamiatkovú rezerváciu** v roku 1955 o rozlohe 43.5 ha²³.

Väčšinu NNKP aj pamiatkových objektov (takmer 80 %) tvorí **architektúra**, 12 % pamiatkových objektov je v kategórii história a menej ako 4 % tvorí výtvarné umenie, historická zeleň a technika. NNKP a pamiatkové objekty sú v dobrom alebo vyhovujúcom stave, v narušenom a dezolátnom stave je 15 % (51) pamiatkových objektov, pričom viaceré z nich sú zaradené medzi pamiatky s prioritou ochrany a obnovy na národnej úrovni²⁴.

Graf 1: Počet pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia

Graf 2: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlatné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

V Banskej Bystrici je desať diel modernej architektúry 20. storočia vedených v Registri modernej architektúry na Slovensku Oddelenia architektúry Historického ústavu SAV²⁵.

Príloha: Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky.

²² Mesto Banská Štiavnica má 236 NNKP a 309 pamiatkových objektov, ďalším mestom v poradí v Banskobystrickom kraji je mesto Kremnica so 128 NNKP a 183 pamiatkovými objektami a Lučenec s 51 NNKP a 63 pamiatkových objektov.

²³ Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica (dostupné na: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pr-banska-bystrica>).

²⁴ najvýznamnejších nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ÚZPF), ktoré vyžadujú prioritu pri obnove vzhľadom na ich stavebno-technický stav. Z NNKP v Banskej Bystrici je tu zaradený mestské opevnenie a mestský hrad s areálom, Radvanský kaštieľ (kaštieľ s areálom), Mestský park; Kostol sv. Františka Xaverského (jezuitský); Kaplnka sv. Jána Nepomuckého, Kostol sv. Alžbety (v obnove), Kostol Narodenia P. Márie s areálom v Radvani; Národný dom - Štátna opera; Národný dom – hotel pamätný; Pamätník SNP; Medený hámor a viaceré objekty pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica (Ministerstvo kultúry SR - [Zoznam národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy k 31.12. 2020](#), 2020).

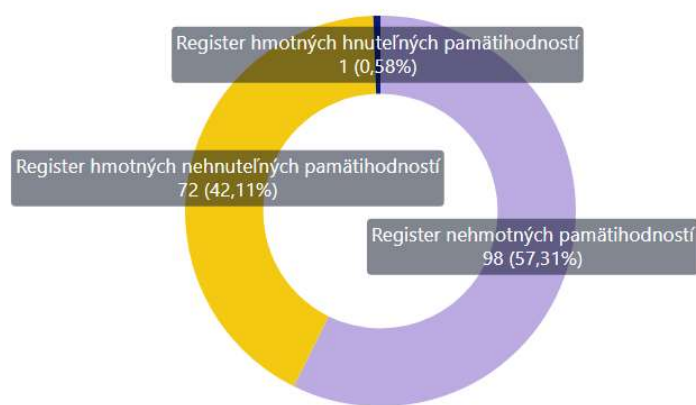
²⁵ Je to Dom kultúry, Vysielač T. G. Masaryka, Notárska ubytovňa a dom štátnych zamestnancov, administratívna budova Stredoslovenských elektrární, Štátny československý učiteľský ústav, Filiálka Národnej banky, Pamätník SNP v Kremničke a aj objekty zapísané ako NNKP - Pamätník SNP, Okresná nemocenská poisťovňa a Národný dom (Oddelenie architektúry Historického ústavu SAV – [Register modernej architektúry na Slovensku](#), 2022).

1.1.2 Pamätihodnosti mesta

Hnuteľné alebo nehnuteľné veci, ktoré majú historickú, architektonickú, urbanistickú, krajinnú, kultúrnu, výtvarnú, umelecko-remeselnú, spoločenskú, vedeckú alebo technickú hodnotu, eviduje Mesto Banská Bystrica už viac ako desaťročie v **zozname pamätihodností**²⁶. Patria tu aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam mesta. Mesto tak vytvára podmienky pre zachovanie, ochranu a využívanie vecí, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR.

Odborný poradný orgán mesta pre zásadné otázky ochrany pamätihodností je **Komisia pre pamätihodnosti mesta Banská Bystrica**, ktorá z odborného a vecného hľadiska posudzuje návrhy fyzických a právnických osôb a odbornej verejnosti na zápis do tejto evidencie. V evidencii pamätihodností bolo od roku 2011 do júna 2022 zrealizovaných 171 zápisov.

Graf 3: Registre evidencie pamätihodností mesta Banská Bystrica (2022)

Zdroj: Evidencia pamätihodností mesta Banská Bystrica (jún 2022).

V registri **hmotných nehnuteľných pamätihodností** sú najpočetnejšie zapísané výtvarné diela (30). Ďalej je tu zapísaná drobná architektúra, architektonická pamiatky, technické pamiatky, kombinované diela prírody a človeka, hroby s náhrobníkom, pamätne tabule, tabule, nápisy, kamene a iné. V evidencii je jedna technická pamätihodnosť - hmotná hnuteľná pamätihodnosť²⁷. Najväčšiu skupinu pamätihodností tvoria **nehmotné pamätihodnosti**, ktorých je v zozname spolu 98 (diela, osobnosti, príslovia, udalosti, urbanistické celky, erb mesta a zaniknutá industriálna pamiatka).

Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica sú prezentované na webovom sídle www.pamatihodnosti.sk.

Najširšie je v evidencii pamätihodností mesta obsiahnutá oblasť osobností (spolu 73 osobností z rôznych období a oblastí života).

Áron Schönfeld Andrej Stollmann
Eugen Stollman Ján Bakoss Dominik Skutecký
Karol Dillnberger Jozef Dekret Matejovie Ján Slávik FILIP MACHOLD I II III
Juraj Slávik Jozef Gregor Tajovský Karol Ivan Kiszely Ján Levoslav Bella Andrej Sládkovič
Jozef Feranec Mons Samuel Libay Ladislav Hudec Július Cesnak Belo IV kráľ
Ján Kohúth Oto Karol Moller Štefan Žary Paľo Bielik Mikuláš Kováč Ján Egry
Anton Anderle Július Smida Tibor Andrašovan Rudolf Viest Svetozár Stračina Šimon Jurovský Teofil Stadler Karol Ľudovít Libay
Andrej Škrábik Jozef Murgaš Karol Kuzmány Peter Solan Peter Karvaš Veit Vít Mühlstein Marta Chaviva Reik
Daniel Petelen Július Krébes Štefan Moyses Viliam Pauliny pseudonym Podbúnovský
Andrej Očenáš Ján Cikker Štefan Bartúška Pukner Akademický maliar Zdenko Mikula Ján Botto
Emil Karvaš Rodina Herritzovcov – pivovarnícka dynastia Josef Opletal Ivan Palúch
Terézia Vanšová Viliam Figaš Bystrý Zlata Solivajsová Matej Bel
Ján Móry pseudonym Hans Tschirmer Ota Plávková Viliam Ruttkay Nedecký
Kristián Andrej Zipser Michal Königsberger Gustáv Kazimír Zechenter Laskomerský
Jakub Pribicer Ján Golian Mária Markovičová Beta Poničanová
Alexander Matuška Albín Sakáč

Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica.

²⁶ Podľa zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu. Evidenciu pamätihodností mesta Banská Bystrica upravuje Všeobecne záväzné nariadenie mesta Banská Bystrica č. 4/2010 o evidencii pamätihodností mesta Banská Bystrica, ktoré bolo schválené uznesením mestského zastupiteľstva č. 767/2010 dňa 30.03.2010 a účinné od 01.05.2010.

²⁷ Projektory MEOPTA UM 70/35 s rokom výroby 1969.

1.1.3 Nehmotné kultúrne dedičstvo a ľudová umelecká výroba

Na **zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska**²⁸ je zapísaný od roku 2011 Radvanský jarmok. Vznikol v roku 1655 v Radvani, ktorá bola strediskom remeselnej výroby. S históriou baníctva v meste a jeho širším okolím (dnes územím FMO) sú spojené v zozname zapísané Aušusnícke služby špaňodolinských baníkov (rituálne praktiky pretrvávajúce od 15. storočia a od tých čias sa kontinuálne odovzdávajú z generácie na generáciu - banícka hostina, banícka omša, banícka svadba a banícky pohreb).

Stále živou súčasťou nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska je aj tradičné bábkarstvo zapísané na zozname od roku 2013. Jeho reprezentantom bola aj rodina Anderleovcov pôsobiaca v Banskej Bystrici. V Banskej Bystrici bola v minulosti jedna z najvýznamnejších modrotlačiarских dielní. Modrotlač je zapísaná na zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska od roku 2015. Okrem toho sú Modrotlač a Bábkarstvo na Slovensku a v Česku zapísané na **Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO** (spoločné nominácie viacerých krajín)²⁹. Tieto pre Slovensko a viaceré okolité krajiny významné tradície sú uchovávané aj v Banskej Bystrici.

V uchovávaní tradícií mesto Banská Bystrica nezaostáva za vidieckymi obcami. Tradičná ľudová kultúra je súčasťou podujatí aj ponuky voľnočasových aktivít. V oblasti umenia pôsobia v meste viaceré folklórne súbory s dlhodobou tradíciou (Folklórny súbor Urpín, Univerzitný folklórny súbor Mladosť, Folklórny súbor Bystrica, Folklórny súbor Partizán), detské folklórne súbory (Matičiarik, Prvosienka, Radosť) a iné subjekty (vrátane detských), ktorých poslaním je uchovávanie živého folklóru a ďalších tradícií³⁰.

Okrem toho, že má mesto Banská Bystrica ako jediné na Slovensku zapísané na **zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska** podujatie spojené s tradičnou ľudovou výrobou (Radvanský jarmok), v meste žijú a aktívne pôsobia výrobcovia a organizácie, ktorí k jej uchovávaniu aktívne prispievajú.

V meste Banská Bystrica žije 48 výrobcov, ktorí ovládajú rôzne remeslá tradičnej ľudovej umeleckej výroby³¹, viacerí z nich ich uchovávajú zapojením do osvetových a vzdelávacích aktivít alebo v rodine. Je to až 8 % z celkového počtu ľudových umeleckých výrobcov v Banskobystrickom kraji. 26 výrobcov žije v ďalších obciach FMO Banská Bystrica, najmä v obci Špania dolina (čipkárstvo) a Slovenská Ľupča³². Najširšie zastúpenie žijúcimi výrobcami má v meste Banská Bystrica rezbárstvo, čipkárstvo, výšivkársť a výroba hudobných nástrojov, husliarstvo a píšťalkárstvo

V Banskej Bystrici sa nachádza Regionálne centrum remesiel ÚĽUV Banská Bystrica³³, Stredoslovenské osvetové stredisko s regionálnou pôsobnosťou a ďalšie kultúrne inštitúcie, ktoré realizujú v oblasti ľudovej umeleckej výroby vzdelávacie a osvetové aktivity³⁴.

Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra.

²⁸ [Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru](#), 2022.

²⁹ Slovenská komisia pre UNESCO - [Nehmotné kultúrne dedičstvo](#), 2022.

³⁰ Viac v časti 1.2.5 Iné neprofesionálne zoskupenia so záujmovo-umeleckou činnosťou.

³¹ Vlastné spracovanie podľa registra [Ústredia ľudovej umeleckej výroby](#), 2021 a evidencie Stredoslovenského osvetového strediska, 2021.

³² V okrese Banská Bystrica žije takmer jedna pätina všetkých evidovaných ľudových umeleckých výrobcov v Banskobystrickom kraji.

³³ [Ústredie ľudovej umeleckej výroby](#), 2022.

³⁴ [Ústredie ľudovej umeleckej výroby](#), 2022.

1.2 Kultúrne inštitúcie a umelecké organizácie a ich činnosť

V Banskej Bystrici aktuálne pôsobí viac ako 30 kultúrnych inštitúcií a centier, takmer 500 občianskych združení. Medzi nimi sú jedinečné inštitúcie, ktoré získali ocenenie na Slovensku aj v zahraničí pre svoju tvorbu, inovatívnosť, osobitný prístup k prezentácii umenia a interpretácii problémov polarizácie spoločnosti aj znevýhodnených skupín. Väčšina inštitúcií realizuje svoje aktivity práve v jedinečných historických objektoch, priestoroch a lokalitách, ktoré sú súčasťou kultúrneho a umeleckého profilu mesta. Kultúrny profil mesta dotvára aj množstvo subjektov nezriaďovanej kultúry a viac ako 1200 kultúrnych a multi-žánrových podujatí ročne, vrátane medzinárodných.

1.2.1 Múzeá, galérie a zážitkové expozície prezentujúce kultúrne dedičstvo

V Banskej Bystrici sa nachádzajú štyri zo 17 múzeí so sídlom v Banskobystrickom kraji s 9 samostatnými lokalitami sprístupnenými pre návštevníkov (samostatné objekty s expozíciami). Nachádza sa tu aj jedna zo štyroch galérií v kraji. **Múzeá a galérie** sú kultúrne inštitúcie, ktorým bola zverená funkcia ochrany, obnovy, a prezentácie a rozvoja kultúrneho dedičstva prostredníctvom zbierkových predmetov za účelom zvýšenia záujmu širokej verejnosti o toto poznanie³⁵.

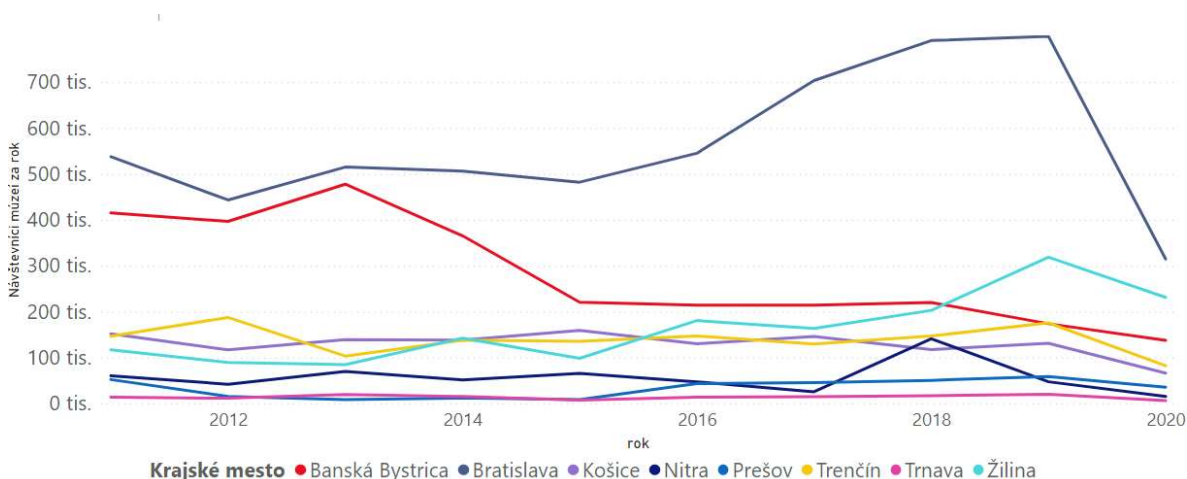
V meste sa nachádza aj jedno múzejné zariadenie³⁶, ako aj niekoľko ďalších zážitkových expozícií (objektov a mestských dominánt) spojených s históriou mesta, ktoré sú denne sprístupnené pre návštevníkov, prispievajú k šíreniu poznania o kultúrnom dedičstve a histórii, avšak neplnia zákonné úlohy múzeí a galérií v oblasti obnovy a ochrany zbierkových predmetov a výskumu.

Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo

MÚZEÁ, MÚZEJNÉ ZARIADENIA A INÉ EXPOZÍCIE

Banská Bystrica je v poradí tretím krajským mestom v SR v počte návštevníkov múzeí (za Bratislavou a Žilinou). **V priebehu posledných desať rokov však návštevnosť múzeí klesá.** V roku 2019 (v období pred pandémiou Covid – 19) bola na úrovni 174 tisíc návštevníkov, čo je o 58 % menej ako v roku 2011³⁷. Opatrenia počas roku 2020 sa štatistiky návštevnosti múzeí dotkli v menšej miere ako v prípade iných inštitúcií a to najmä vďaka rýchlemu prispôbeniu sa situácii poskytovaním online obsahu.

Graf 4: Vývoj počtu návštevníkov múzeí v krajských mestách od roku 2011 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[ku3701rr\]](#), 2022.

³⁵ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022-2030 (Návrh).

³⁶ Slovenské národné múzeum (2021). [Evidencia múzejných zariadení na Slovensku](#).

³⁷ Podľa údajov [ŠÚSR \[ku3701rr\]](#), 2022.

Z hľadiska návštevnosti je najvýznamnejšie múzeum v meste Banská Bystrica **Múzeum Slovenského národného povstania (Múzeum SNP)**, ktoré je dlhodobo najnavštevovanejšie múzeum na Slovensku³⁸. Ide o špecializované múzeum s archívom osobitného významu zachytávajúce vývoj slovenskej spoločnosti v rokoch 1938 - 1945 s akcentom na dokumentáciu protifašistického národnoslobodzovacieho boja a SNP. Od roku 1969 sídli v monumentálnej budove Pamätníka SNP.

Regionálnou inštitúciou s komplexnou dokumentáciou vývoja spoločnosti a prírody stredného Slovenska je **Stredoslovenské múzeum (SSM)**, ktoré má priamo v meste Banská Bystrica tri stále expozície (Thurzov dom, Tihányiovský kaštieľ a Matejev dom). Thurzov dom je jedným z najstarších domov mesta Banská Bystrica a v priebehu posledných rokov prešiel komplexnou vonkajšou a vnútornou rekonštrukciou aj inováciou expozície na novú expozíciu „Tranzit History“. SSM je v poradí druhým najnavštevovanejším múzeom, pričom najväčší nárast zaznamenalo v roku 2019, a to takmer 41 tis. návštevníkov. Aj v dôsledku pandemickej situácie bol počet návštevníkov v roku 2020 na úrovni jednej štvrtiny roka 2019. V roku 2021 malo takmer 20 tis. návštevníkov.

Literárne a hudobné múzeum sprístupňuje päť múzejných expozícií: Múzeum – domov múz, Bábkarský salón, Ľudové hudobné nástroje na Slovensku a mimo mesta Banská Bystrica aj Pamätný dom Jozefa Gregora-Tajovského v Tajove a Pamätnú izbu Pavla Tonkoviča v Podkoniciach³⁹. Pred vypuknutím pandemickej situácie v roku 2019 malo toto múzeum necelých 13 tis. návštevníkov.

Poštové múzeum sprístupňuje stálu expozíciu „Pošta a poštovníctvo v dejinách ľudskej komunikácie“ a disponuje aj kultúrno-výchovným pracoviskom „Detská pošta“. Zameriava sa na dejiny pošty a poštovníctva na Slovensku⁴⁰.

Slovenské múzeum máp je múzejné zariadenie, ktoré sa zameriava na minulosť a súčasnosť kartografie na slovenskom území a na tradičné a moderné postupy a technológie, ktorými sa mapy vytvárajú (vrátane využívania najmodernejších digitálnych technológií)⁴¹.

Tabuľka 1: Múzeá, múzejné zariadenia a iné najnavštevovanejšie zážitkové expozície v meste Banská Bystrica

Typ inštitúcie	Názov	Zriaďovateľ/Zakladateľ
Múzeum	Múzeum Slovenského národného povstania	MO SR
Múzeum	Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici	BBSK
Múzeum	ŠVK - Literárne a hudobné múzeum	MK SR
Múzeum	Poštové múzeum, Slovenská pošta š.p.	MDV SR (Slovenská pošta š.p.)
Múzejné zariadenie	Slovenské múzeum máp	CBS spol, s.r.o.
Iné expozície/ dominanty	THURZO – FUGGER zážitková expozícia	Mesto Banská Bystrica
Iné expozície/ dominanty	Hodinová veža	Mesto Banská Bystrica
Iné expozície/ dominanty	Centrum Architektúry L.E. Hudeca	C.A.L.E.H. n. o.

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2022.

Múzeá a múzejné zariadenie v meste dopĺňa aj nová **THURZO – FUGGER zážitková expozícia** sprístupnená od roku 2022, ktorá sa zameriava na históriu najznámejšieho mediarskeho podniku v Banskej Bystrici aj v Európe Thurzovsko–Fuggerovskej spoločnosti, pričom využíva najnovšie digitálne technológie a interaktívne prvky. Nepatrí medzi múzeá ani múzejné zariadenia, ale dopĺňa vzdelávaciu funkciu Stredoslovenského múzea (expozície Thurzovho domu) o detaily významnej banskej histórie mesta a jeho okolia zaujímavou zážitkovou formou atraktívnou pre široké skupiny návštevníkov.

Sprístupnená je aj **Hodinová veža** (v kompetencii Informačného centra Mesta Banská Bystrica), ktorá patrí medzi najnavštevovanejšie objekty v meste (po Múzeu SNP a Stredoslovenskom múzeu). V roku 2021 mala takmer 11 tisíc návštevníkov.

³⁸ EUROSTAT (2019). [Culture statistics. 2019 Edition](#). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.

³⁹ [Literárne a hudobné múzeum](#), 2022.

⁴⁰ [Poštové múzeum](#), 2022.

⁴¹ [Slovenské múzeum máp](#), 2022.

Centrum Architektúry L.E. Hudeca (C.A.L.E.H. n. o.) bolo založené v roku 2012. Jeho poslaním je prezentovať životný príbeh architekta Ladislava Eduarda Hudeca a jeho rodiny. Expozícia bola otvorená v roku 2019 a je venovaná rodákovi z Banskej Bystrice, ktorý bol uznávaným architektom v Šanghaji a v zahraničí, ale jeho život a dielo je na Slovensku málo známe⁴².

Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo

GALÉRIE A VIZUÁLNE UMENIE

Stredoslovenská galéria (SSG) je regionálnou galériou s programovým zameraním na prezentáciu, výskum a tvorbu zbierky súčasného umenia. Popri odbornej činnosti realizuje odborné kurátorské a edukačné projekty s rozšíreným sprievodným programom o iné umelecké druhy, akými sú súčasná literatúra, film, tanec, divadlo, hudba s akcentom prepojení a rozšírení vizuálnych diel do performatívnych umení. Vzácné výtvarné diela uchováva v troch historických objektoch: Pretórium, Bethlenov dom a dom umelca Dominika Skuteckého (rodinnej vile so záhradou, kde je sprístupnená aj stála expozícia jeho maliarskej tvorby)⁴³. Počet návštevníkov Stredoslovenskej galérie sa od roku 2017 do roku 2019 výrazne zvýšil, a to až o 61 %. Z celkového počtu 11,7 tis. návštevníkov v roku 2019 tvorili takmer polovicu návštevníci Bethlenovho domu (5,6 tis.) a druhým najnavštevovanejším bol Dom Dominika Skuteckého (4,3 tis. návštevníkov). Rovnako ako múzeá zaznamenala počas rokov 2020 a 2021 aj Stredoslovenská galéria OZ Playground 89 významný pokles.

Umenie v meste Banská Bystrica prezentuje aj päť súkromných predajných galérií⁴⁴ a ďalšie organizácie zamerané na podporu a propagáciu umeleckej činnosti v oblasti výtvarného umenia (najmä neziskové organizácie a občianske združenia)⁴⁵.

Mesto Banská Bystrica má veľký potenciál pre širšiu prezentáciu vizuálneho umenia vo verejných priestoroch a jeho približovanie obyvateľom a návštevníkom priamo v uliciach mesta a na iných verejných priestranstvách pri jeho citlivom osadení v rámci jedinečnej architektúry. Na tvorbu **graffiti** a **street art** v meste sú v zmysle Graffiti kódexu oficiálne a legálne vyhradené dve verejné plochy – Oporný múr za ihriskom na Rudohorskej ulici a Múr oproti železničnej zastávke v Radvani. Tejto téme sa v meste venuje niekoľko aktérov⁴⁶.

1.2.2 Osvetové zariadenia

V meste Banská Bystrica sa nachádzajú dve osvetové zariadenia vedené v Evidencii Národného osvetového centra v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti⁴⁷, a to Stredoslovenské osvetové stredisko a Robotnícky dom.

Stredoslovenské osvetové stredisko (zriaďovateľ BBSK, pôvodne v minulosti Dom osvetový) je osvetové stredisko s krajskou pôsobnosťou a vykonáva všetky činnosti kultúrno-osvetových zariadení. Je organizátorom kultúrnej činnosti už od roku 1952 (ako pôvodný Dom osvetový, ktorý prešiel zmenou názvu niekoľkokrát od svojho vzniku). Jeho územná pôsobnosť je pre okresy Brezno a Banská Bystrica a metodická pre všetky regionálne osvetové strediská v Banskobystrickom kraji⁴⁸ (pre spolu šesť kultúrno-osvetových zariadení s regionálnou pôsobnosťou v kraji).

⁴² [Centrum Architektúry L.E. Hudeca \(C.A.L.E.H. n. o.\)](#), 2022.

⁴³ Najdôležitejšia a najhodnotnejšia časť umeleckej tvorby Dominika Skuteckého sa viaže k medii a prostrediu medených hámrov a kováčskych dielní v okolí Banskej Bystrice, ktoré vyplňajú takmer polovicu jeho tvorby. Jeho obrazy sú dobovými dokumentami a patria k vrcholným hodnotám realistického maliarstva v európskom kontexte.

⁴⁴ Teo Galery, Valéria Lovíšková - BB ART, A7 Galery, Dora gallery, Galéria Lazovná 1

⁴⁵ Napr. Ateliér 3G - výtvarníci troch generácií, občianske združenie; Laputa; Synergia - združenie výtvarných umelcov, Rozkvet Gallery, UM, n.o./ Ateliér voľnej tvorby a keramikáreň a iné vrátane združení zameraných na prácu s deťmi, mládežou a znevýhodnenými skupinami.

⁴⁶ Napr. OZ Playground 89.

⁴⁷ Národné osvetové centrum, [Kultúrno-osvetové zariadenia – Evidencia v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti](#) (2022).

⁴⁸ [Stredoslovenské osvetové stredisko](#), 2022.

Robotnícky dom je priestorom pre rozvoj a prezentáciu kultúry a kultúrnych podujatí v zriaďovateľskej pôsobnosti Mesta Banská Bystrica s lokálnou pôsobnosťou. Je zamerané na realizáciu kultúrno-osvetových činností, záujmových umeleckých činností, kultúrno-vzdelávacích aktivít a kultúrnych a spoločenských podujatí. Predstavuje jediný vlastný priestor Mesta Banská Bystrica na organizovanie kultúry s kapacitou sály 220 miest, ktorý bol v roku 2016 kompletne rekonštruovaný a vybavený najnovšou zvukovou a svetelnou technikou. Od roku 2020 sa na kultúrne podujatia využíva aj nádvorie s kapacitou 120 miest.

V meste pôsobí aj kultúrno-výchovné zariadenie prírodovedného charakteru – **Hvezdáreň v Banskej Bystrici** (lokalizované v prírodnej rezervácii Urpínska lesostep). Je jednou z troch organizačných súčastí Krajskej hvezdárne a planetária Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom⁴⁹. Jeho úlohou je šíriť poznatky z odboru astronómie a príbuzných prírodných a technických vied, avšak za kvalitou infraštruktúry a vybavenia pre sprostredkovanie tohto poznania Hvezdáreň v Banskej Bystrici napriek atraktívnej polohe v prírodnom prostredí výrazne zaostáva za ostatnými organizačnými zložkami.

Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia

1.2.3 Knižnice

Krajské mesto Banská Bystrica bezpochyby je regionálnym centrom knižnično-informačných služieb v oblasti kultúry, umenia, vzdelávania a mnohých vedných disciplín, čo je úzko spojené aj s históriou, dlhodobou tradíciou a zázemím v oblasti vzdelávania. V meste je jediná vedecká knižnica v okrese Banská Bystrica aj v celom Banskobystrickom kraji (Štátna vedecká knižnica zriadená MK SR) aj dve akademické knižnice (zriadené univerzitami pôsobiace v meste). Ďalej je v meste jedna verejná knižnica (Verejná knižnica Mikuláša Kováča zriadená BBSK), 11 špeciálnych knižníc a 17 školských knižníc. V týchto knižniciach v meste je spolu k dispozícii **takmer 2,4 milióna knižných jednotiek**⁵⁰, čo predstavuje až 44 % knižničného fondu v celom Banskobystrickom kraji.

Tabuľka 2: Počet knižných jednotiek v meste Banská Bystrica v roku 2020

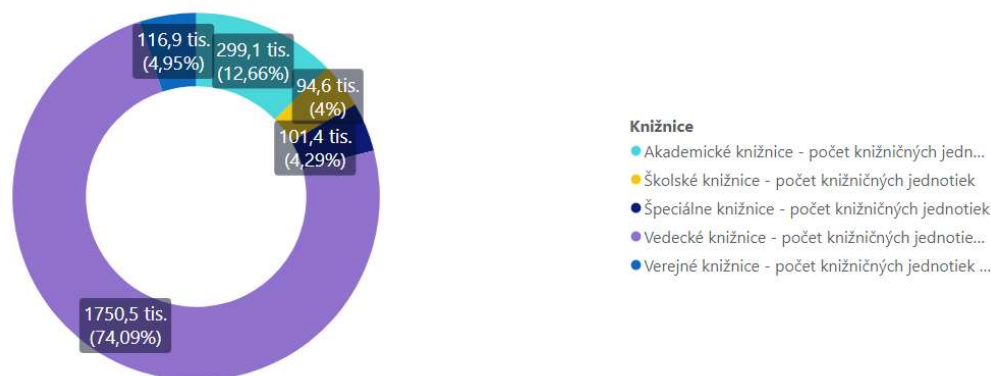
Územie	Počet knižných jednotiek	Podiel knižných jednotiek v meste Banská Bystrica na celkovom počte v území
Mesto Banská Bystrica (jadrové mesto FMO Banská Bystrica)	2 362 519	100 %
FMO Banská Bystrica spolu	2 402 945	98 %
Okres Banská Bystrica spolu	2 474 362	96 %
Banskobystrický kraj spolu	5 400 251	44 %

Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[ku5008rr\]](#), 2022.

Väčšinou knižných jednotiek disponuje Štátna vedecká knižnica, až 1,75 milióna (74 % fondu knižníc v meste). Druhá v poradí s najväčším knižným fondom v meste je Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (akademická knižnica) a Verejná knižnica Mikuláša Kováča, v ktorej bolo v roku 2020 spolu 117 tis. knižných jednotiek.

⁴⁹ Zriaďovateľom Krajskej hvezdárne a planetária Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom je BBSK a jej organizačnými súčasťami sú Hvezdáreň v Banskej Bystrici, Hvezdáreň a planetárium v Žiari nad Hronom a Hvezdáreň v Rimavskej Sobote.

⁵⁰ Podľa údajov [ŠÚSR \[ku5008rr\]](#), 2020.

Graf 5: Počet knižných jednotiek v knižniciach v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[ku5008rr\]](#), 2020.

Knižničný fond ostáva za posledných 5 rokov približne na rovnakej úrovni, s výnimkou počtu jednotiek vo Verejnej knižnici Mikuláša Kováča (rast o 7 %), ktorá je zároveň prístupná najširšiemu spektru čitateľov a jej fond sa zameraním odlišuje od akademických knižníc. Zvýšil sa tiež počet jednotiek v špeciálnych knižniciach (o 11 % za všetkých 11 knižníc spolu)⁵¹.

Už v súčasnosti sú v knižniciach v meste Banská Bystrica organizované okrem knižnično-informačných služieb aj kultúrne a vzdelávacie aktivity, ktoré ich formujú ako komunitné priestory zamerané na literatúru pre rôzne cieľové skupiny obyvateľov, ako aj na tvorbu umelcov, vedcov a odborníkov v rôznych oblastiach.

Verejná knižnica Mikuláša Kováča plní regionálnu metodickú funkciu pre okresy Banská Bystrica a Brezno. Má päť pobočiek⁵², v ktorých okrem poskytovania knižnično-informačných služieb, ochrany a záchrany kultúrneho dedičstva organizuje literárne súťaže, prehliadky a medzigeneračné komunitné podujatia pre verejnosť. Jej hlavným cieľom je zabezpečiť dostupnosť literatúry pre všetky vekové kategórie a sociálne vrstvy obyvateľstva a kultivovať vzťah mladých ľudí k literatúre.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici je štátnou kultúrnou a vedecko-informačnou inštitúciou zameranou na knižničnú, bibliografickú, výskumnú, vzdelávaciu, vydavateľskú a kultúrno-výchovnú činnosť. Je konzervačnou knižnicou SR, koordinuje tvorbu bibliografie vedných odborov, utvára a sprístupňuje ich databázy, zabezpečuje odborné a vedecké podujatia⁵³. Realizuje aj množstvo ďalších aktivít, v ktorých na Slovensku plní úlohy len 8 vedeckých knižníc (pričom polovica z nich je v Bratislavskom kraji).

1.2.4 Divadlá a divadelné zoskupenia

Banská Bystrica je divadelným centrom Banskobystrického kraja, v ktorom sídli aj Štátna opera. Nachádza sa tu 8 divadiel a 11 stálych scén a divadelných súborov⁵⁴.

V Banskej Bystrici pôsobia profesionálne divadlá, ktoré disponujú vlastnými priestormi a divadelnou sálou⁵⁵. Sú nimi **Štátna opera** (zriaďovateľom je MK SR a sídli v priestoroch Národného domu, súbor

⁵¹ Špecializovaná knižnica, je knižnica, ktorá poskytuje knižnično-informačné služby svojmu zriaďovateľovi a s jeho súhlasom aj verejnosti. Patria tu napríklad knižnice múzeí, galérií, knižnice cirkvy a náboženských spoločností, lekárske knižnice a iné. (poznámky ŠÚSR, 2022).

⁵² Pobočka centrum/ Švantnerova ulica, Pobočka Detskej literatúry/ Lazovná ulica; Pobočka Sídliisko, Pobočka Fončorda a Pobočka Sásová

⁵³ [Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici](#), 2022.

⁵⁴ Podľa údajov [ŠÚSR \[ku5009rr\]](#), 2020. Počet divadiel v meste Banská Bystrica je 10 % z celkového počtu divadiel v SR. Okrem mesta Banská Bystrica sú v Banskobystrickom kraji dve divadlá a divadelné súbory a scény v meste Zvolen a jedno profesionálne divadlo v Banskej Štiavnici a v Kremnici.

⁵⁵ Vedených MK SR - [Evidencia profesionálnych divadiel v Slovenskej republike \(k 23. 3. 2022\)](#). V porovnaní s ostatnými krajskými mestami je Banská Bystrica v poradí druhým mestom po Bratislave a Košiciach v počte profesionálnych divadiel (Bratislava – 21., Košice – 7, Banská Bystrica – 6, Žilina 4, Prešov – 4, Nitra – 3, Trnava – 2, Trenčín – 0).

Opery má stálych sólistov, zbor, orchester a baletnú zložku), **Divadlo Štúdio tanca a Bábkové divadlo na Rázcestí** (zriaďovateľom je Banskobystrický samosprávny kraj), **Harry Teater – DIVADLO POD BALKÓNOM** (toto je jediné divadlo, neviem, či je to z textu zrejme). Vlastné divadlo aj infraštruktúru má verejná vysokoškolská inštitúcia v umeleckom vzdelávaní **Akadémia umení v Banskej Bystrici**.

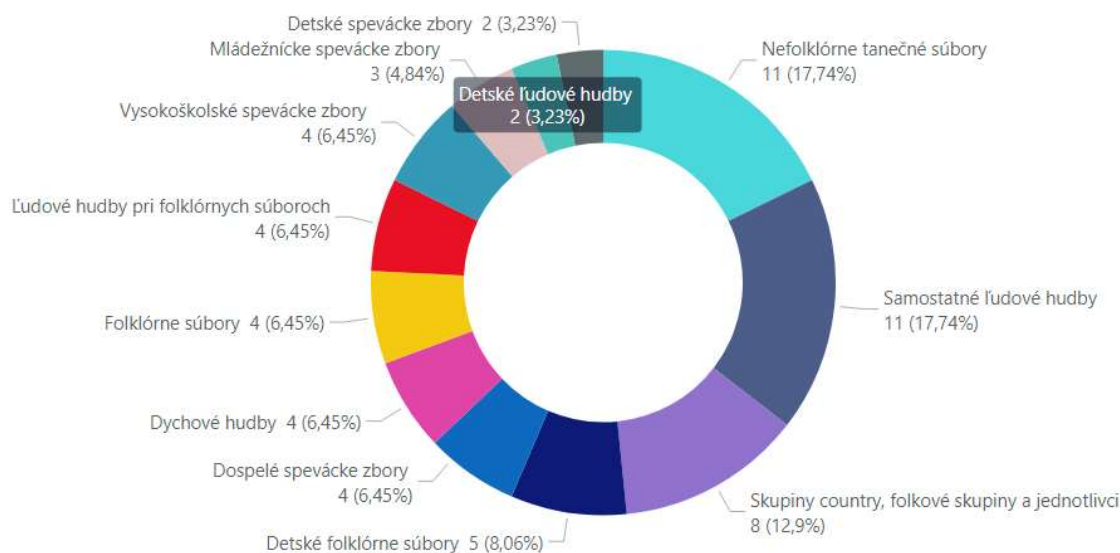
V meste pôsobí aj **Mestské divadlo – Divadlo z Pasáže** (prvé profesionálne komunitné divadlo, ktoré ako jediné svojho druhu na Slovensku začalo pracovať s ľuďmi s mentálnym postihnutím. Zároveň je prvým a momentálne jediným mestským komunitným divadlom, v ktorom pôsobia a účinkujú ľudia s mentálnym postihnutím v strednej a východnej Európe). Vo svojej činnosti prepája kultúrnu, umeleckú a sociálnu oblasť. Divadlo získalo za svoju činnosť viacero ocenení, napríklad v roku 2009 ocenenie Cena euroobčana roka (ako prvá nezisková organizácia zo Slovenska) od prezidenta Európskeho parlamentu Hansa Gerta Pöttingera. V Banskej Bystrici pôsobí od roku 1995. Vytvorilo vlastný systém vzdelávania pre ľudí s mentálnym postihnutím a podieľalo sa na vzniku neziskovej organizácie DOM, ktorej poslaním je vytvorenie chráneného bývania pre ľudí s mentálnym postihnutím.

V meste pôsobia ďalšie profesionálne aj komunitné divadelné zoskupenia a združenia, ktoré nedisponujú priestormi určenými výlučne na ich tvorbu. Sústredia sa na zdieľané priestory a hostovania. V súčasnosti najviac oceňovaným je nezávislé divadelné zoskupenie Odivo⁵⁶. Infraštruktúru pre organizáciu divadelných predstavení dopĺňa novovzniknuté Divadlo v Európe, kde nepôsobí stále umelecké zoskupenie a jeho víziou je vytvoriť priestor aj pre prezentáciu miestnych umelcov.

1.2.5 Iné neprofesionálne zoskupenia so záujmo-umeleckou činnosťou

Okrem množstva už spomenutých inštitúcií a aktérov v uchovávaní a rozvoji kultúrneho dedičstva a umenia funguje v meste aj veľké množstvo folklórnych súborov dospelých aj detských, ľudových hudieb, zborov a iných neprofesionálnych zoskupení.

Graf 6: Záujmo-umelecká činnosť v oblasti tanca, hudby a spevu v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021.

⁵⁶ Divadlo Hotel Maria, Divadlo Tiché iskry, Divadlo z klobúka, Divadlo Clipperton, Divadlo Tamariky, Divadlo z domčeka, Odivo, o. z., Theatre Ovidas.

Banská Bystrica má relatívne silný kultúrny a umelecký potenciál a širokú ponuku aktivít pre trávenie voľného času záujmovo-umeleckou činnosťou všetkých vekových skupín. Zhoršujú sa však podmienky súborov záujmovo-umeleckej činnosti, ktoré plnia nezastupiteľné úlohy v rozvoji kultúry v meste.

Vynára sa potreba vytvárať viac priestoru pre amatérske (neprofesionálne) zoskupenia na území mesta a okolia Banskej Bystrice. Túto úlohu je nutné chápať dvojzmerne. Po prvé je to vytvorenie priestoru na základnú existenciu takýchto zoskupení, to znamená poskytnúť vecné a finančné podmienky a priestory na ich fungovanie. Po druhé formou individuálnych predstavení alebo organizáciou pravidelných prehliadok a festivalov poskytovať priestor na ich účinkovanie. Práve ucelená koncepcia kultúrnych festivalov rozmanitého zamerania (zborový spev, tanec, Hudobná jar, folklór) sa stala živnou pôdou pre vznik a existenciu viacerých umeleckých súborov. Súbory, ktoré zostali pod správou mesta, majú v dôsledku absencie vhodných priestorov nevyhovujúce podmienky na činnosť. Je to úloha, ktorú v dnešnej dobe nikto okrem zariadení typu mestských kultúrnych organizácií na seba neprevezme, pretože je vysoko nezisková. Napriek tomu, ide o dôležitú misiu, pretože existencia takýchto článkov amatérskej kultúry je v súčasnosti ohrozená, čoho dôkazom je stále sa znižujúci počet amatérskych zoskupení v oblasti moderného tanca, folklóru, zborového spevu, divadla, ale aj v iných oblastiach kultúry. Tam, kde došlo k zrušeniu mestskej kultúrnej inštitúcie a presunu kultúrnych aktivít na mestský úrad, sa to vždy v dlhodobom horizonte prejavilo zásadnou redukciou kultúrnych aktivít.

1.2.6 Kultúrne centrá, kluby a kiná

Osobitnú skupinu subjektov tvoriacich kultúrnu ponuku tvoria kultúrne centrá a hudobné kluby, kiná a filmové kluby, ale aj komunitné centrá. Okrem toho, že vytvárajú priestor pre stretávanie umelcov, ich rezidencie, tvorbu a interpretáciu umenia, viaceré svojim infraštruktúrnym vybavením a programovým zameraním dopĺňajú kultúrnu ponuku mesta.

KULTÚRNE CENTRÁ A KLUBY

Významnú úlohu v meste zohráva **Záhrada - Centrum nezávislej kultúry**, plne etablovaná organizácia na mape nezávislých kultúrnych centier na Slovensku aj v medzinárodnom kontexte. Tento inovatívny a otvorený priestor sa stal tvorivým útočiskom pre mnohých umelcov, kultúrnych manažérov a iných kultúrnych aktérov z radov prednostne neziskových organizácií venujúcich sa celému spektru celospoločenských problémov prostredníctvom rôznych foriem umenia a vzdelávania. Je platformou pre mnohé ľudsko-právne podujatia a občiansky aktivizmus. V priestoroch Záhrady vzniká množstvo tvorivých a umeleckých aktivít, ako aj autorských umeleckých produkcií. **Je zároveň domovskou scénou Mestského divadla – Divadla z Pasáže**, ktoré vzniklo v roku 1995 ako jediné profesionálne komunitné divadlo na Slovensku pracujúce s ľuďmi so špeciálnymi potrebami.

V meste je ďalších päť hudobných klubov, z nich viaceré s mnohoročným očným pôsobením. **Mefisto – jazz art caffe, klub** je súčasťou kultúrnej scény a miesto stretnutí umelcov už viac ako desaťročie. Okrem koncertov žánrovo zameraných na rock, punk, pop, pravidelne organizujú v auguste Konczom augusta fest v spolupráci s Mestským divadlom – Divadlom z Pasáže, kde dávajú priestor aj banskobystrickým kapelám.

URBAN SPOT je undergroundový priestor v bývalom kine Hviezda zameraný na rôzne žánre súčasnej hudobnej scény – djs, hip-hop, breakdance (pravidelne je súčasťou medzinárodného podujatia Outbreak Europe) a i.

Klub 77 je rockový klub s dlhoročnou tradíciou, organizátor festivalu Rockscape, ktorý niekoľko rokov prinášal do Banskej Bystrice kvalitné rockové, metalové a punkové kapely. Aktuálne je priestorom pre banskobystrické hudobné kapely, začínajúcich umelcov, študentské akcie, ale aj rap, súčasnú elektronickú hudbu, djs a iné, ale aj priestor pre etablované slovenské kapely žánrovo orientované na rock, punk, tvrdší pop.

Medzi novšie hudobné kluby v meste patria **SOVA Bar & Art klub** (undergroundový podnik so širším hudobným záberom zameraným najmä na mladú generáciu) a **Hogo Fogo** (novovzniknutý jazz & art klub s terasou, ktorý má jazzové, bluesové, dixielandové zameranie, ako aj folk, indie, retro disco a i.).

KINÁ A FILMOVÉ KLUBY

V meste Banská Bystrica sa nachádzajú dve kiná so siedmimi sálami a celkovou kapacitou dlhodobo na úrovni okolo 1250 miest. Návštevnosť kín sa do roku 2019 zvyšovala, na úroveň 260 tis. návštevníkov ročne, čo bolo o 30 % viac ako v roku 2013⁵⁷. Najviac kinosál má CINEMAX ESC.

Najvyššiu kapacitu pre vonkajšie premietanie má **Amfiteáter Paľa Bielika**, ktorý prevádzkuje OZ za! amfiteáter a patrí medzi najväčšie amfiteátre na Slovensku. Tento areál patrí medzi strategickú kultúrnu infraštruktúru mesta, nielen v súvislosti s jeho kapacitou pre organizáciu veľkých kultúrnych podujatí, ale aj pre jeho historickú hodnotu. Jeho činnosť sa začala okolo roku 1955 a trvala so silným útlmom od 90. rokov, až do roku 2008, kedy bol už v zlom technickom stave a chátral. V roku 2014 sa podarilo firme Kolotoče s.r.o. a občianskemu združeniu za! amfiteáter znovu ho sprevádzkovať. V budúcnosti by amfiteáter mal opäť poskytovať kultúrne zázemie a kvalitu na ktorú ho predurčuje jeho potenciál. V meste sa nachádzajú aj ďalšie menšie premietacie sály a filmové kluby⁵⁸.

Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné - Počet návštevníkov kín v meste Banská Bystrica

KOMUNITNÉ CENTRÁ A INÉ

Komunitné centrá, kluby a ďalšie organizácie ako sú centrá voľného času alebo organizácie, ktoré sa venujú cudzojazyčným kultúram realizujú rôznorodé projekty rozvíjajúce kultúru (vzdelávacie a iné).

Komunitné centrum 365.lab, **LINK CoWorking** a **innoLaBB** zdieľajú budovu na Lazovnej ulici, ako aj aktivity zamerané na vytváranie tvorivého a vzdelávacieho priestoru, budovanie komunit a realizáciu vzdelávacích, motivačných a kreatívnych podujatí, ktoré spájajú podnikateľský, neziskový a verejný sektor v meste. Prinášajú rozvoj v aktuálnych témach a formách, odvážne nápady a inšpirujú k pozitívnym zmenám.

Mesto Banská Bystrica je zriaďovateľom dvoch komunitných centier, organizačne začlenených pod odbor sociálnych vecí – **Komunitné centrum Sásová** a **Komunitné centrum Fončorda**. Tieto centrá okrem iných činností poskytujú priestor na sebarealizáciu, neformálne vzdelávanie, organizovanie stretnutí a odborných, kultúrnych, relaxačných a voľnočasových aktivít⁵⁹.

So zameraním na cieľovú skupinu deti a mládež je v Banskej Bystrici desať centier voľného času (CVČ), z toho sedem súkromných a jedno cirkevné. V meste je spolu viac ako 500 občianskych združení s rôznym zameraním, okrem oblasti umenia a kultúrneho dedičstva aj na oblasť ochrany ľudských práv a slobôd a kultúru znevýhodnených skupín, združení zameraných špeciálne na prácu s deťmi, mládežou (vrátane vysokoškolskej mládeže), združení zameraných na duševne a telesne postihnutých, na rodinu, na rómsku komunitu ako aj na spoluprácu so zahraničím a kultúru národnostných menšín.

V meste sú realizované viaceré projekty zamerané na podporu cudzojazyčnej kultúry. Zameriava sa na ne spolu s rozvojom frankofónie napr. Alliance française a iné.

⁵⁷ ŠÚSR [ku3701rr], 2022.

⁵⁸ Filmový klub v Múzeu SNP, Kino v bazéne, Ciné-Club Alliance Française, Banskobystrický fotoklub a i.

⁵⁹ Komunitné centrá poskytujú nekomerčný a neutrálny priestor pre aktívne občianstvo, na nadväzovanie pozitívnych medziľudských vzťahov, na motivovanie ku kvalitnejším susedským väzbám na sídlisku aj v komunite, na sieťovanie partnerov, na podporu efektívnej medzigeneračnej komunikácie, na búranie bariér a predsudkov, na prevenciu sociálno-patologických javov. Vytvárajú priestor na spoluprácu jednotlivcov, rodiny, mesta, rôznych inštitúcií a organizácií (Banská Bystrica – [Komunitné centrá](#), 2022)

1.3 Kultúrny cestovný ruch

Mesto Banská Bystrica stavia destinačnú ponuku na svojom prirodzenom vnútornom potenciáli. Tým je práve bohatá história a zachované kultúrne dedičstvo, ale aj prírodné dedičstvo a prostredie, ktoré bezprostredné okolie mesta obklopuje a s tým spojené možnosti pre stále čoraz viac populárne športovo-rekreačné aktivity. Dôležitú úlohu zohráva aj vzdelávacie zázemie a tradícia väčších podujatí aj podstatne vyšší stupeň rozvoja základnej verejnej infraštruktúry ako v ostatných častiach Banskobystrického kraja a mnohých ďalších slovenských mestách, čo mestu vytvára priestor aj pre nadregionálnu návštevnosť podujatí. V rámci veľkých podujatí medzinárodného významu sa intenzívne profiluje v oblasti športu, ale ani v oblasti kultúry nie je na začiatočnickej úrovni. Už dnes je hostiteľským mestom mnohých veľkých podujatí nielen s celoslovenskou ale aj zahraničnou návštevnosťou, a to nielen umeleckých ale aj gastronomických a iných, ktorých atmosféru dotvára množstvo atribútov kultúrneho profilu mesta (vrátane historického vzhľadu mesta, energie, ktorú mestu dodávajú študenti aj okolitej prírode).

Z kultúrneho a prírodného potenciálu mesta sú vyformované aj hlavné rozvojové oblasti v ponuke cestovného ruchu aj konkrétne produkty. Už v súčasnosti je ponuka v súlade s princípmi rozvoja udržateľného cestovného ruchu z environmentálneho aj sociálneho hľadiska.

Mesto Banská Bystrica navštívilo v roku 2019 spolu 74 tis. návštevníkov, ktorí tu zrealizovali 145 tis. prenocovaní, v roku 2020 to bolo 30 tisíc návštevníkov podľa údajov ŠÚSR⁶⁰ a na základe vybranej dane za ubytovanie za rok 2020, ktorá bola vo výške 90 025 € to bolo viac ako 90 tisíc prenocovaní. Priemerná dĺžka pobytu ubytovaných návštevníkov v meste bola na úrovni 2 prenocovaní.

V roku 2019 (rok s historicky najvyššou návštevnosťou Slovenska) bolo mesto Banská Bystrica na 25. mieste z hľadiska počtu prenocovaní na Slovensku⁶¹. Zároveň malo mesto Banská Bystrica v tomto roku najvyššie medziročné tempo rastu počtu prenocovaní spomedzi všetkých krajských miest.

Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica

Obce FMO Banská Bystrica v súčasnosti nemajú rozvinutý pobytový cestovný ruch a pre mesto predstavujú výletné obce (najmä Špania Dolina, Hronsek a Slovenská Ľupča). Mesto sa však z hľadiska destinačnej ponuky profiluje v kontexte podstatne širšieho regiónu ako je len FMO Banská Bystrica. Je jedným z zakladajúcich členov **Oblastnej organizácie cestovného ruchu Stredné Slovensko** (ďalej OOCR), ktorá patrí medzi najsilnejšie organizácie destinačného manažmentu na Slovensku. OOCR Stredné Slovensko je partnerstvom viacerých samospráv, ale aj súkromného a tretieho sektora. Zároveň je zodpovedná za destinačný manažment (rozvoj spolupráce, sieťovanie aj tvorbu ponuky) a marketing na úrovni širšej destinácie, ktorej je mesto Banská Bystrica súčasťou.

Kompetencie mesta Banská Bystrica v rozvoji cestovného ruchu spadajú pod Oddelenie cestovného ruchu na Odbore kultúry, športu a cestovného ruchu.

NÁVŠTEVNÍCKY SERVIS A INFORMAČNÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Informačný servis pre návštevníkov priamo v meste zabezpečujú dve informačné centrá, ktoré organizačne patria pod Oddelenie cestovného ruchu Mesta Banská Bystrica.

⁶⁰ Cestovný ruch z hľadiska počtu prenocovaní rástol do roku 2019 na celom Slovensku. Počas rokov 2020 a 2021 zaznamenal pokles v dôsledku opatrení súvisiacich s pandémiou COVID-19, a to vo všetkých obciach a mestách na Slovensku.

⁶¹ Údaje o návštevnosti zverejňuje Štatistický úrad SR, s tým, že „aplikuje primárnu a sekundárnu ochranu tak, aby údaje v mesačnej a následne aj v štvrťročnej periodicite a takisto v ich časových kumulatívoch a jednotlivých tabuľkách neobsahovali dáta dôvernej povahy a bola zabezpečená ochrana dôverných údajov vyplývajúca zo zákona o štátnej štatistike č. 540/2001 Z.z.“ (datacube.statistics.sk). Pri návštevnosti vybraných obcí uvádza veľké D, čo znamená, že údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter. Ide však o obce, v ktorých sú realizované prenocovania. V roku 2019 bolo 119 obcí so zverejneným údajom spomedzi ktorých bolo mesto Banská Bystrica na 25. mieste. V tomto roku boli zrealizované prenocovania aj v ďalších 820 obciach, pre ktoré ŠÚSR nezverejnil počet prenocovaní. keďže ide prevažne o obce s počtom ubytovacích zariadení jedno alebo dve môžeme predpokladať, že v týchto obciach nebol počet prenocovaní vyšší ako v meste Banská Bystrica a jej poradie v rámci Slovenska môžeme považovať za konečné.

Informačné centrum, ktoré sídli v priestoroch historickej Radnice na Námestí SNP plní okrem informačnej funkcie a predaja suvenírov a publikácií aj funkciu kultúrneho informačného centra a zabezpečuje rezerváciu a predaj vstupeniek na podujatia, realizuje prehliadky mesta a okolia s kvalifikovaným sprievodcom, pravidelné tematické prehliadky mesta a jeho okolia tzv. Potulky mestom, prevádzkuje Hodinovú vežu. Zabezpečuje aj výlep plagátov na kultúrne podujatia v meste a okolí.

Turistické informačné centrum sídli v priestoroch Autobusovej stanice (pri nástupištiach) pod Nákupným centrom Terminal Banská Bystrica. a má strategickú pozíciu v súvislosti s prepájaním mesta s najbližším okolím. Prevádzkuje aj požičovňu elektrických bicyklov a priamo prispieva k tvorbe ponuky OOCR Stredné Slovensko „E-bike/Bike“ región. V oblasti kultúrneho cestovného ruchu realizuje rozvojové aktivity aj v prepojení na novú Thurzo-Fugger zážitkovú expozíciu.

Bezkontaktný informačný servis je zabezpečovaný prostredníctvom štyroch elektronických kioskov umiestnených v objekte Hodinovej veže, Robotníckeho domu a v Turistickom informačnom centre a na Mestskom úrade (tie slúžia zároveň ako prostriedok online reklamy). Mesto zabezpečuje aj rozvoj informačnej infraštruktúry (TINS a pod.) a starostlivosť o ňu.

1.3.1 Ponuka produktov v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu

Územie mesta spolu s jeho výletnými obcami FMO Banská Bystrica patrí medzi hlavné póly rozvoja cestovného ruchu v širšom regióne, a to práve **prostredníctvom ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu** (prevažná časť destinačnej ponuky mesta je založená na histórii a jej osobnostiach).

Mesto Banská Bystrica (Oddelenie cestovného ruchu) sa priamo podieľa na tvorbe aj realizácii sprevádzaných a zážitkových produktov tematicky orientovaných na históriu mesta.

Vybrané sprevádzané produkty históriou mesta:

1. Prehliadky mesta s počtom viac ako tisíc návštevníkov v roku 2021 (realizované Informačným centrom);
2. Organizované tematické prehliadky (Potulky mestom, Letné prehliadky kostolov a štvrtkové prehliadky) s počtom účastníkov 509 v roku 2021.
3. Zážitkové sprevádzané produkty realizované OOCR Stredné Slovensko v spolupráci s Múzeom SNP a Krajskou organizáciou cestovného ruchu (Začnite s vystahovaním a iné);
4. Smart-guide „Po stopách Dominika Skuteckého“ (pilotný audiovizuálny sprievodca mestom v roli Dominika Skuteckého s pútavým príbehom, pričom v príprave sú aj tematické varianty spojené s osobnosťou L. E. Hudeca, Židovskou Bystrica, Povstalecká Bystrica);
5. Zážitková mestská hra „Ratujte Cesnaka“, ktorá sprevádza po najkrajších miestach Bystrice.

Služby zážitkových expozícií a atraktivít:

6. Prevádzkovanie a ďalší rozvoj THURZO – FUGGER zážitkovej expozície, ktorá je plnohodnotným a zároveň v podmienkach Slovenska aj jedinečným produktom v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu (Turistickým informačným centrom). Za prvých päť mesiacov od otvorenia v marci 2022 ju navštívilo takmer 4,5 tisíc návštevníkov.
7. Prevádzkovanie Hodinovej veže (Informačným centrom), ktorú v roku 2021 navštívilo 11 tisíc návštevníkov. TFZE a Hodinová veža sú zapojené aj do projektov "Noc múzeí" a "Múzpas" v spolupráci s OOCR SS a RA BBSK, n.o. a kultúrnymi inštitúciami BBSK (so stále stúpajúcou návštevnosťou).

Rozvojové a organizačné aktivity pri tvorbe ponuky mesta:

8. Organizácia, spoluorganizácia a podpora kultúrnych podujatí nadregionálneho významu (so zameraním na podujatia s príspevkom k zvyšovaniu návštevnosti mesta), vrátane podujatí, ktoré organizuje OOCR Stredné Slovensko, ktorej je mesto členom.

Vybrané sprevádzané produkty históriou mesta:

9. Prehliadky mesta s počtom viac ako tisíc návštevníkov v roku 2021 (realizované Informačným centrom);
10. Organizované tematické prehliadky (Potulky mestom, Letné prehliadky kostolov a Štvrtkové prehliadky) s počtom účastníkov 509 v roku 2021.
11. Zážitkové sprevádzané produkty realizované OOCR Stredné Slovensko v spolupráci s Múzeom SNP a Krajskou organizáciou cestovného ruchu (Začnite s vystahovaním a iné);
12. Smart-guide „sprievodca Banskou Bystrickou“ (pilotný audiovizuálny sprievodca mestom v roli Dominika Skuteckého s pútavým príbehom, pričom v príprave sú aj tematické varianty spojené s osobnosťou L. E. Hudeca, Židovskou Bystrica, Povstalecká Bystrica);
13. Zážitková hra „Ratujte Cesnaka“.

Služby zážitkových expozícií a atrakcií:

14. Prevádzkovanie a ďalší rozvoj Thurzo-Fugger zážitkovej expozície, ktorá je plnohodnotným a zároveň v podmienkach Slovenska aj jedinečným produktom v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu;
15. Prevádzkovanie Hodinovej veže (Informačným centrom), ktorú v roku 2021 navštívilo 11 tisíc návštevníkov.

Rozvojové a organizačné aktivity pri tvorbe ponuky mesta:

16. Organizácia, spolu-organizácia a podpora kultúrnych podujatí nadregionálneho významu (so zameraním na podujatia s príspevkom k zvyšovaniu návštevnosti mesta), vrátane podujatí, ktoré organizuje OOCR Stredné Slovensko, ktorej je mesto členom.
17. Zabezpečenie ozvučenia námestia počas podujatí – zdigitalizované jednotná hudobná produkcia (využívaná napríklad počas vianočných trhov).
18. Iná infraštruktúra pre tvorbu produktov v spolupráci s OOCR Stredné Slovensko (najmä malá drobná infraštruktúra).

1.3.2 Komunikačné a iné marketingové aktivity

Marketingové aktivity sú zamerané na **cieľové skupiny návštevníkov** mesta. Oddelenie cestovného ruchu realizuje viaceré formy offline aj online marketingu.

Offline marketing je realizovaný prostredníctvom 37 výlepných plôch v meste, 15 city-lightov s pravidelnou aktualizáciou a 50 informačných tabúľ. Medzi ďalšie formy tlačenej reklamy patrí publikovanie kalendáru podujatí v Radničných novinách a iných periodikách. Pravidelná distribúcia kalendára podujatí do okolitých obcí.

Počas veľkých podujatí v meste sa v rámci budovania značky mesta využíva aj 36 vlajok na verejných stĺpoch.

Online marketing je realizovaný prostredníctvom webovej stránky a sociálnych sietí so zameraním na organizáciu podujatí. Z webových stránok sa využívajú dva hlavné komunikačné kanály, a to Podujatia Banská Bystrica a Visit Banská Bystrica a ich profily na sociálnych sieťach.

„[Podujatia Banská Bystrica](#)“ (podstránka Mesta Banská Bystrica) je určená pre všetky cieľové skupiny vrátane obyvateľov mesta a zahŕňa takmer všetky podujatia v meste. Pre zabezpečenie čo najaktuálnejších informácií o podujatiach majú jednotlivé inštitúcie (organizátori podujatí a aktivít v meste, vrátane kultúrnych) vytvorené vlastné profily, v ktorých môžu pravidelne sami aktualizovať (nahrávať) informácie o svojich podujatiach, využívať vlastné texty, tak aby čo najlepšie zodpovedali opisu podujatia. Zamestnanci Oddelenia cestovného ruchu Mesta Banská Bystrica zaškolia každú kultúrnu inštitúciu, ktorá má záujem o vlastný profil na mestskej stránke a jeho pravidelnú aktualizáciu podľa vlastných predstáv. Podujatia BB predstavuje z tohto dôvodu aj určitý **prostriedok sieťovania kultúrnych inštitúcií a monitor organizátorov a podujatí** (aj keď tento zoznam nie je úplný). Kalendár

podujatí na stránke Podujatia Banská Bystrica je zároveň podkladom na tlačené materiály (publikovanie kalendáru na výlepných plochách, v Radničných novinách a pod.)

„[Visit Banská Bystrica](#)“ predstavuje komunikačný kanál zacielený výlučne na návštevníkov mesta. Z dôvodu zabezpečenia efektívnosti pri sprostredkovaní informácií sú tu prezentované len vybrané veľké podujatia a podujatia nadregionálneho a medzinárodného významu z hľadiska návštevnosti. Jeho úlohou je sprostredkovať informácie o vybraných podujatiach najmä cieľovej skupine zahraničných návštevníkov (čo je pre organizátorov podujatí užitočné najmä v prípade, ak kultúrna inštitúcia nemá informácie na vlastnom webovom sídle v cudzom jazyku). Na stránke Visit Banská Bystrica sú okrem podujatí aj detaily ďalšej destinačnej ponuky mesta.

Komunikačné aktivity sú realizované aj prostredníctvom profilov na sociálnych sieťach Visit Banská Bystrica (FB a Instagram) a Podujatia Banská Bystrica (FB profil).

Dôležitým prostriedkom je aj wifi-sieť – „Smart BB“ usporiadaná tak, aby sa počas veľkých podujatí zobrazoval program významných podujatí a je prelinkovaná na webové sídlo visit.BB. Zároveň sa pre online komunikačné aktivity využívajú už spomenuté informačné kiosky.

Využíva sa aj živá panoráma – živý (live) prenos z Banskej Bystrice s informáciami o aktuálnych podujatiach na RTVS 2 a zobrazenie na webových portáloch. V roku 2021 bol počet zobrazení kamery Banská Bystrica v online prostredí 440 840.

1.4 Vzdelávacie zázemie pre rozvoj kultúry

S podmienkami pre rozvoj kultúry úzko súvisí umelecké školstvo a vzdelávanie v oblasti umenia a kultúry. Školstvo je jednou z oblastí, ktorá má prispieť k napĺňaniu vízie kultúry napomáhajúcej sociálnemu a ekonomickému rozvoju mesta. **Dôležité je umelecké školstvo a inštitúcie, ktoré pripravujú žiakov a študentov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry⁶², ale aj iné pracoviská na školách, ktoré prispievajú k získavaniu a šíreniu poznatkov v rôznych oblastiach kultúry, realizujú výskum, osvetové a mnohé ďalšie aktivity v kultúre (vrátane voľnočasových, dobrovoľníckych, service-learning a iných).**

Školskú infraštruktúru mesta Banská Bystrica tvorí 18 základných škôl, 18 stredných škôl a tri vysoké školy (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Akadémia umení v Banskej Bystrici a Fakulta zdravotníctva so sídlom v Banskej Bystrici Slovenskej zdravotníckej univerzity).

V materských a základných školách v meste bolo v roku 2021 spolu 9,5 tis. detí, čo predstavuje rast o 14 % za posledných 10 rokov. Na stredných školách bolo v roku 2021 spolu 7,1 tis. študentov, pričom tretina z týchto škôl sú gymnáziá. V Banskej Bystrici sa nenachádzajú stredné umelecké priemyselné školy ani združené stredné školy so zameraním na umelecké vzdelávanie. Úplné stredné odborné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie v niektorom z odborov vymedzených v Odvetvovej koncepcii odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v kultúre⁶³ je poskytované na Konzervatóriu Jána Levoslava Bellu.

Prítomnosť študentov vysokých škôl je jedinečnou ingredienciou genius loci, ktoré mesto Banská Bystrica bezpochyby má. Okrem toho, že sú študenti skupinou ľudí vo vývoji etických a ľudských hodnôt (dôležití „konzumenti kultúry“), môže tu vytvorené vzdelávacie zázemie prispievať k rozvoju mesta ako regionálneho zázemia prepájajúceho kultúrny a kreatívny priemysel.

Počet študentov na vysokých školách v meste sa však v roku 2021 výrazne znížil, a to o jednu štvrtinu v porovnaní s rokom 2012, čo súvisí najmä s poklesom na najväčšej vzdelávacej inštitúcii v meste na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica.

1.4.1 Umelecké vzdelávanie

V rozvoji kultúry a každej spoločnosti plní umelecké vzdelávanie viaceré nezastupiteľné funkcie. Poskytuje možnosti rozvíjať nielen umelecký talent, ale aj tvorivosť a iné kognitívne schopnosti jednotlivca od najmladších generácií po celý život a prinášať do mesta autorskú tvorbu v celej škále umení a typov podujatí a projektov určených pre široké spektrum publika. V systéme formálneho vzdelávania sú prvým krokom základné umelecké školy. Umelecké vzdelávanie pripravuje ľudí na výkon povolania v oblasti umenia a zároveň vytvára priestor pre ich seberealizáciu. Umelecká príprava na vyššom stupni má umožniť získanie kvalifikácie pre profesionálny výkon v niektorom umeleckom povolaní. Umelecké školstvo upravuje v rámci ucelenej sústavy výchovy a vzdelávania na Slovensku Školský zákon⁶⁴.

⁶² vzdelávanie v oblasti umenia a kultúry zahŕňa základné umelecké školy, verejné a súkromné stredné odborné školy (konzervatória, stredné umelecké priemyslové školy, združené stredné školy so zameraním na umelecké vzdelávanie) a umelecké vysoké školy, pričom sústavu odborov vzdelávania pre stredné školy pre sektor kultúry upravuje Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry](#), 2018.

⁶³ Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry](#), 2018.

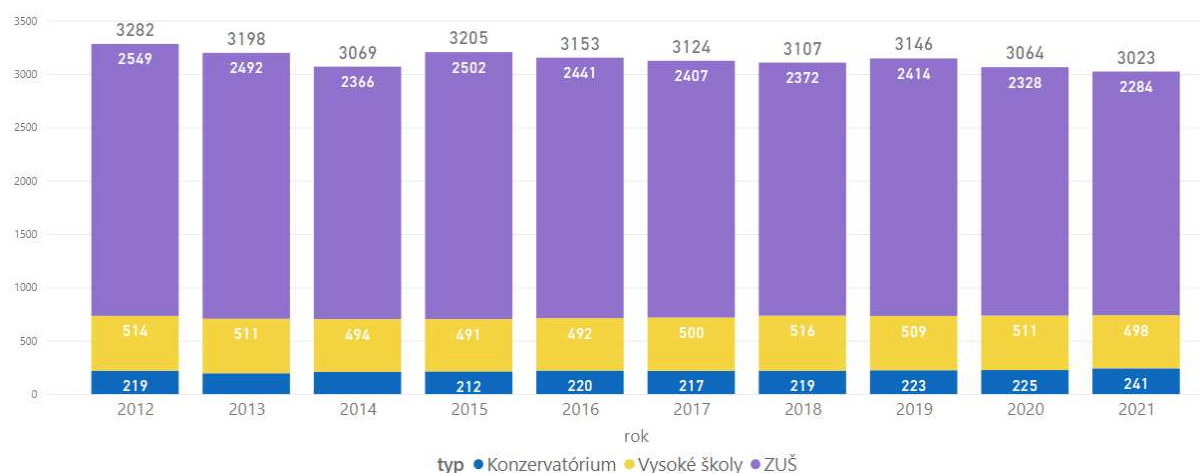
⁶⁴ Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (Školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov je aj príprava pre výkon povolania.

Tabuľka 3: Prehľad umeleckého vzdelávania v Banskej Bystrici podľa stupňa vzdelania

Umelecké vzdelávanie	Škola
Základné umelecké vzdelanie	Základná umelecká škola Jána Cikkera; Súkromná základná umelecká škola LAVUTA Súkromná základná umelecká škola Róberta Tatára
Úplné stredné odborné vzdelanie Vyššie odborné vzdelanie	Konzervatórium Jána Levoslava Bellu
Vysokoškolské vzdelanie	Akadémia umení v Banskej Bystrici

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa [Centra vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

Banská Bystrica má ako jedno z dvoch miest na Slovensku zastúpené kontinuálne vzdelávanie umeleckého charakteru od základného až po vysokoškolské štúdium. V roku 2021 bolo na týchto školách spolu 3 023 žiakov⁶⁵, pričom ich počet za posledných 10 rokov klesol o 8 % (z 3 282 osôb v umeleckom vzdelávaní v roku 2012).

Graf 7: Vývoj počtu žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica od roku 2012 do 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [Centra vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

Na celkovom poklese počtu žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica sa podpísalo najmä zníženie ich počtu na základných umeleckých školách. V roku 2021 v porovnaní s rokom 2012 sa počet žiakov na ZUŠ v meste znížil o 10 %, avšak v okrese Banská Bystrica sa zvýšil o 22 %, čo môže súvisieť s presunom obyvateľstva do okolitých obcí a rozširovaním funkčnej mestskej oblasti aj mimo jadrového mesta Banská Bystrica. Základné umelecké vzdelávanie sa tak intenzívnejšie realizuje aj v iných menších obciach v okrese, čo možno v širšom kontexte regionálneho rozvoja vnímať ako pozitívny trend. Počet žiakov na ZUŠ v okrese Banská Bystrica sa každoročne zvyšoval do roku 2019. V roku 2020 a 2021 sa znižoval (o 7 % v porovnaní s rokom 2019), čo môže byť aj dôsledkom opatrení a obmedzení počas pandemickej situácie vyvolanej COVID-19 v tomto období. Najvýraznejšie poklesol za posledné dva roky počet žiakov vo výtvarnom a tanečnom odbore.

ZÁKLADNÉ UMELECKÉ ŠKOLY

Základné umelecké školy (ZUŠ) rozvíjajú rôznorodé schopnosti človeka od najmladších generácií. Okrem vytvárania vzťahu k umeniu a schopnosti ho prijímať, podporuje účasť na umeleckom vzdelávaní u detí rozvoj tvorivosti, sústredenosti, zmysel pre detail, usilovnosť a mnohé ďalšie vlastnosti potrebné pre život a začlenenie do spoločnosti. V systéme umeleckého školstva predstavujú

⁶⁵ údaj nezahŕňa osoby na štúdiu pre dospelých na ZUŠ.

ZUŠ základný článok prípravy na ďalšie štúdium aj prípravy amatérskych umelcov tak, aby boli schopní tvoriť, interpretovať a prijímať umenie⁶⁶.

V meste Banská Bystrica sú tri zo siedmich ZUŠ v okrese Banská Bystrica⁶⁷. Na týchto troch ZUŠ v meste študovalo v roku 2021/2022 spolu 2316 osôb (vrátane 32 osôb na štúdiu pre dospelých). Dve tretiny žiakov (1 532) študujú na ZUŠ J. Cikkera, ktorej zriaďovateľom je Mesto Banská Bystrica a pôsobí tu 77 učiteľov (64 % z celkového počtu 121 v meste). Ďalšie dve ZUŠ majú súkromného zriaďovateľa (LAVUTA a Róbert Tatár).

Viac ako polovica žiakov ZUŠ (51 %) študuje na hudobných odboroch, najmenej žiakov študuje literárny odbor (len necelé 3 %)⁶⁸. Najviac žiakov hudobných odborov študuje hru na klavír (až 28 %), hru na gitare (18 %) a tretím najpopulárnejším hudobným odborom na ZUŠ v meste je hra na husliach (10 %). Na štúdiu pre dospelých je na hudobných odboroch spolu 32 osôb, pričom takmer polovica z nich (15) študuje spev (zborový spev a spev).

Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách.

KONZERVATÓRIUM

V Banskej Bystrici sa nachádza jedno z troch konzervatórií v Banskobystrickom kraji, a to Konzervatórium Jána Levoslava Bellu (Konzervatórium J. L. Bellu), ktorého zriaďovateľom je Banskobystrický samosprávny kraj. Bolo založené 1. septembra 1992 a nesie meno významného slovenského skladateľa, ktorý v Banskej Bystrici študoval a pôsobil ako učiteľ hudby a spevu. Ide o hudobné a dramatické konzervatórium, ktoré poskytuje úplné stredné odborné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie v umeleckých odboroch⁶⁹ hudobno-dramatické umenie, tanec, spev, hudba⁷⁰.

V školskom roku 2021/2022 tu študovalo 241 žiakov, čo je o 10 % viac ako pred 10 rokmi (219 žiakov v roku 2012).

AKADÉMIA UMENÍ V BANSKEJ BYSTRICI

Akadémia umení v Banskej Bystrici je verejná vysoká škola univerzitného typu, ktorá poskytuje komplexné vzdelávanie v akreditovaných študijných programoch v študijnom odbore „Umenie“ zahŕňajúcich najmä orientáciu na výtvarné, hudobné, divadelné, filmové oblasti súčasného umenia a vykonáva vlastnú umeleckú, vedeckú a publikačnú činnosť⁷¹. Má tri fakulty: Fakultu múzických umení, Fakultu výtvarných umení a Fakultu dramatických umení s infraštruktúrou pre umeleckú činnosť a vlastný integrovaný grantový systém. V akademickom roku 2021 študovalo na všetkých troch fakultách spolu takmer 500 študentov.

⁶⁶ Podľa štátneho vzdelávacieho programu pre základné umelecké školy, pripravujú ZUŠ na štúdium v učebných a v študijných odboroch na stredných školách a na konzervatóriu a pripravujú odborne na vysokoškolské štúdium umeleckého a predovšetkým umelecko-pedagogického zamerania (najmä na štúdium hudobnej výchovy a výtvarnej výchovy na pedagogických fakultách a niektorých iných humanitne zameraných fakultách vysokých škôl). Zdroj: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2015. [Štátny vzdelávací program pre základné umelecké školy](#).

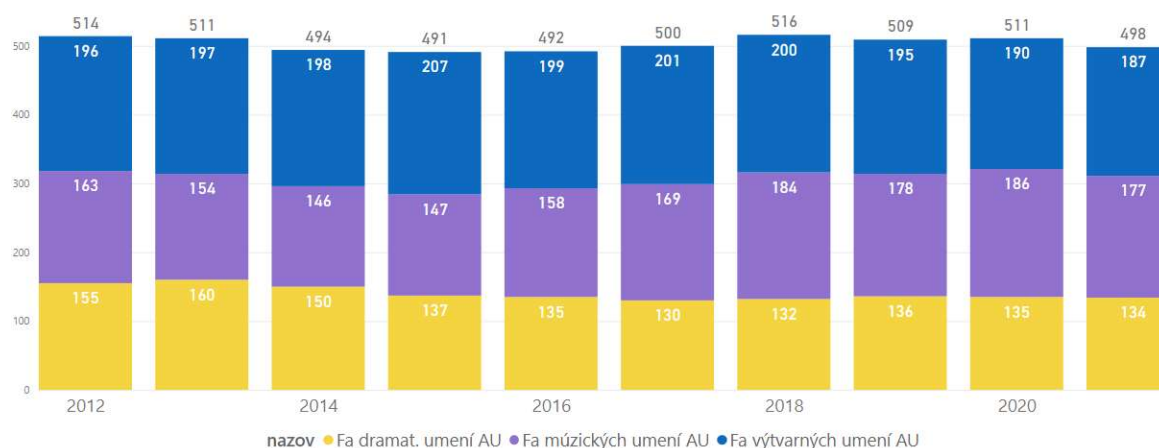
⁶⁷ V okrese Banská Bystrica bolo v roku 2021 spolu sedem ZUŠ (z toho 3 štátne s 12 pobočkami a 4 súkromné so 14 pobočkami) s celkovým počtom študujúcich osôb 3808, vrátane osôb na štúdiu pre dospelých (39). Okrem ZUŠ v meste Banská Bystrica (s počtom žiakov 2316) sa v rámci mestskej FMO Banská Bystrica nachádzajú ďalšie dve ZUŠ v obciach Slovenská Ľupča a Vlkanová, ktoré sa na celkovom počte žiakov ZUŠ v FMO Banská Bystrica podieľajú jednou štvrtinou (783 žiakov). V okrese Banská Bystrica sa ďalšie ZUŠ nachádzajú v obciach Brusno a Hiadeľ (spolu s počtom študentov 709).

⁶⁸ Zdroj: [Centrum vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

⁶⁹ Zdroj: [Konzervatórium Jána Levoslava Bellu](#), 2022.

⁷⁰ Hudobno-dramatické umenie; Hudobno-dramatické umenie – muzikál, Tanec, Spev, Hudba – skladba, Hudba – dirigovanie, Hudba – hra na klavíri, Hudba – hra na organe, Hudba – hra na flaute, hoboji, klarinete, fagote, saxofóne, trúbke, lesnom rohu, pozaune, tube, bicích nástrojoch, Hudba – hra na husliach, viole, violončele, kontrabase, harfe, gitare, cimbale, Hudba – hra na akordeóne ([Konzervatórium Jána Levoslava Bellu](#), 2022).

⁷¹ zdroj: [Akadémia umení v Banskej Bystrici](#), 2022.

Graf 8: Vývoj počtu študentov Akadémie umení od roku 2012 do 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [Centra vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

Akadémia umení v Banskej Bystrici realizuje široké spektrum umeleckých aktivít a vo viacerých oblastiach umenia prináša námety pre inovácie v umení vo verejnom priestore aj v rámci urbanistických celkov⁷².

1.4.2 Iné vzdelávanie a pracoviská na školách s priamym príspevkom k rozvoju kultúry

Nižšie stredné odborné vzdelávanie so základmi ľudovoumeleckej výroby v dvoch odboroch je realizované na Odbornom učilišti internátnom Viliama Gaňu. Ide o odbor spracúvanie dreva - výroba úžitkových a umeleckých predmetov (súčasťou sú jednoduché umelecké rezbárske techniky a spracúvanie prírodných materiálov pri zhotovovaní jednoduchých ľudových výrobkov) a odbor Výroba konfekcie - šitie bielizne a ručné techniky (súčasťou sú základy vyšívania, pletenia, makramé, háčkovania, ľudovej čipky, paličkovania, tkania, štrikovania a pod.)⁷³.

Na Strednej priemyselnej škole Jozefa Murgaša je realizované úplné stredné odborné vzdelávanie v študijnom odbore 2567 M **multimédiá**. Odborné predmety pokrývajú oblasti technickej praxe v realizácii multimediálnych aplikácií, snímania, digitalizácie a spracovania grafiky, obrazu, zvuku, webu, 3D modelov a animácií. Pripravuje absolventov pre štúdium na univerzitách a fakultách technického zamerania, ako aj príslušných umeleckých smerov⁷⁴. Príprava kreatívnych pracovníkov, ale aj pracovníkov technickej podpory audiovizuálnej tvorby (napríklad rozhlasový technik, televízny a filmový technik, pracovník s multimediálnymi projekciami a pod.) je súčasťou cieľov spomenutej odvetvovej koncepcie odborného vzdelávania MK SR v oblasti mediálnych odborov⁷⁵.

Vo februári 2022 poskytla škola časť priestorov **Kreatívnemu centru RTVS Banská Bystrica**, ktorého cieľom je profesionalizácia audiovizuálnej tvorby v regióne, a teda celkovo na Slovensku. Kreatívne centrum bude v rámci vzdelávacích procesov poskytovať priestor pre študentov stredných i vysokých škôl, ale aj pre individuálnych záujemcov, ktorí plánujú podnikáť v oblasti kultúrno-kreatívneho priemyslu. Na komerčné účely ho budú môžu využiť domáci producenti filmov, televíznych programov, režiséri, strihači, hudobné a knižné vydavateľstvá, produkčné domy, reklamné agentúry, ale aj štátne inštitúcie, samosprávne kraje, komerčné spoločnosti a zadávatelia reklamy a pod. Projekt vzniku kreatívneho centra v banskobystrickom štúdiu RTVS a na Strednej priemyselnej škole Jozefa Murgaša bol podporený v rámci výzvy Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP), zameranej

⁷² napr. projekty Green Wallpaper, Ar(t)boretum a Eko Media Park, ktorých navrhnuté riešenia sú reakciou na aktuálne environmentálne výzvy a súčasťou dlhodobej stratégie Akadémie umení v Banskej Bystrici ([3 eko-art projekty pre zelenú akadémiu](#), 2021. ART 3 - Štvrťročník Akadémie umení v Banskej Bystrici, 02 – 03/2021).

⁷³ [Odborné učilište internátné Viliama Gaňu](#), 2022.

⁷⁴ [Stredná priemyselná škola Jozefa Murgaša](#), 2022.

⁷⁵ Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry](#), 2018.

na budovanie siete kreatívnych centier a podpory kreatívnych činností. Celkové oprávnené výdavky na realizáciu aktivít projektu predstavujú 10 711 555,11 EUR.

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Vysoká škola v meste s najväčším počtom študentov. UMB poskytuje vzdelávanie na všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia (až po doktorandské). Aj keď nejde o umeleckú vysokú školu, na viacerých jej fakultách je realizované vysokoškolské vzdelávanie, ale aj veda a výskum priamo súvisiaca s rozvojom kultúry alebo KKP. Univerzita má široké zameranie štúdia na 6 fakultách: Filozofická fakulta, Fakulta prírodných vied, Ekonomická fakulta, Pedagogická fakulta, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Právnická fakulta).

Tabuľka 4: Pracoviská Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici primárne orientované na niektorú oblasť kultúry a KKP

Fakulta	Katedra/pracovisko (oblasť súvisiaca s rozvojom kultúry)
Filozofická fakulta	Katedra histórie Katedra sociálnych štúdií a etnológie Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy
Pedagogická fakulta	Katedra hudobnej kultúry Katedra výtvarnej kultúry Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky Katedra pedagogiky a andragogiky Katedra psychológie
Fakulta prírodných vied	Katedra životného prostredia (oblasť prírodného a kultúrneho dedičstva) Katedra informatiky (oblasť KKP) Katedra techniky a technológií (oblasť KKP)
Ekonomická fakulta	Katedra cestovného ruchu (oblasť kultúrneho cestovného ruchu) Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja (oblasť mestského rozvoja) Katedra ekonomiky a manažmentu podniku (oblasť KKP – malé a stredné podniky)

Popri UMB a jej fakultách pôsobia viaceré špecializované pracoviská ako napr. Centrum dobrovoľníctva, program Univerzity tretieho veku a iné. Tie priamo prispievajú k vytváraniu dlhodobých socio-ekonomických vzťahov v kultúre.

1.5 Potenciál kultúrneho a kreatívneho priemyslu

Uvoľňovanie potenciálu kreatívneho priemyslu je prioritou obsiahnutou v strategických dokumentoch na európskej aj národnej úrovni. Ide o kompletnú sústavu odvetví, ktoré sú postavené na využívaní výsledkov duševnej tvorivej činnosti z oblasti umenia, kultúry a ďalších odvetví⁷⁶, napr. architektúra, dizajn, film, hudba, tvorba počítačových hier či reklám a iné. Súčasťou KKP je aj kultúrny priemysel a kultúrne dedičstvo pričom generuje aj ďalšie produkty (vrátane kreatívnych odvetví v digitálnom prostredí, akými sú počítačové hry, softvér, on-line marketing). V roku 2019 bol podiel oblastí kreatívneho priemyslu na HDP ekonomiky SR na úrovni 1,70 %. Nárast v roku 2019 v porovnaní s rokom 2013 zaznamenali všetky oblasti KKP okrem oblasti periodickej a neperiodickej tlače, reklamy a vizuálnych umení a remesiel⁷⁷.

V počte subjektov v kreatívnom priemysle zaostáva celý Banskobystrický kraj, najmä za krajmi na západnom Slovensku. Mesto Banská Bystrica disponuje potenciálom v oblasti kultúrneho dedičstva, kultúrnych inštitúcií a umeleckých organizácií aj vzdelávania (viď predošlé podkapitoly), tak aby boli v budúcnosti premenené na vyššiu ekonomickú pridanú hodnotu. Súčasťou vízie mesta vyformovanej v rámci prípravy projektu kandidatúry mesta na titul EHMK bolo stať sa regionálnym centrom kreativity, z ktorého budú inovácie a talent exportované do širšieho regiónu, tak, aby sa kreatívny

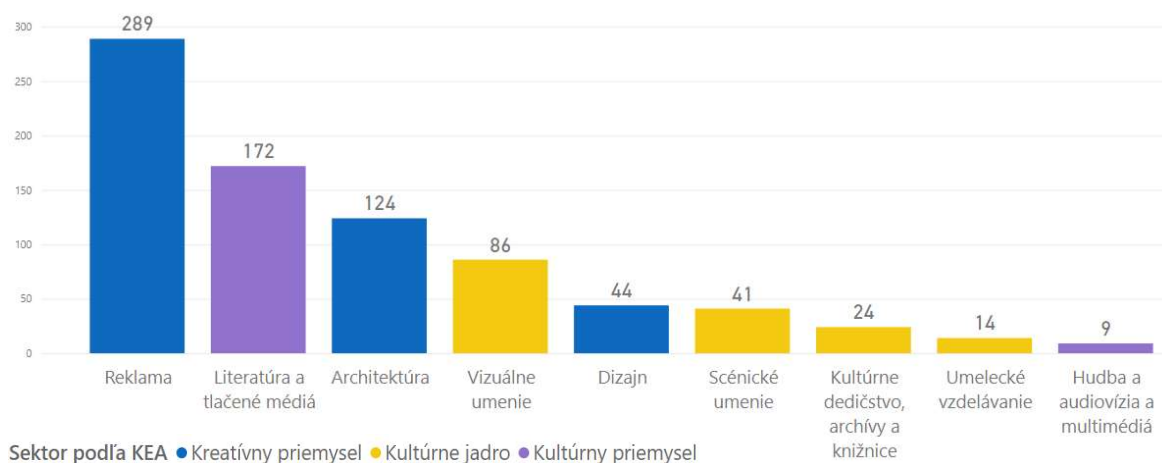
⁷⁶ Ministerstvo kultúry SR - [Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v SR](#), 2014.

⁷⁷ Zdroj: Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2013-2018\)](#), 2020 a Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2014 – 2019\)](#), 2021.

potenciál uvoľnil aj v menej rozvinutých okresoch kraja, mesto prispelo k vyrovnávaniu regionálnych rozdielov a znížil sa odchod ľudí z mesta aj kraja.

V roku 2021 bolo so sídlom v meste Banská Bystrica evidovaných s prevažujúcim predmetom činnosti v jednej z oblastí kreatívneho priemyslu **803 subjektov, čo je až 30 % subjektov kreatívneho priemyslu pôsobiacich v Banskobystrickom kraji**. To súvisí okrem toho, že je mesto administratívnym centrom s vyšším počtom obyvateľov a životnou úrovňou, aj so vzdelávacím zázemím a potenciálom mladých ľudí v rozvoji ⁷⁸.

Graf 9: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica (podľa KEA a slovenského návrhu oblasti)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa podrobnej definície odvetví kultúrneho a kreatívneho priemyslu v Integrovanom regionálnom operačnom programe 2014 – 2020, Satelitného účtu kultúry SR a databázy Finstat.

Najvyššie zastúpenie majú subjekty v reklame, čo zodpovedá aj trendu na národnej úrovni, ďalej v literatúre a tlačných médiách a architektúre.

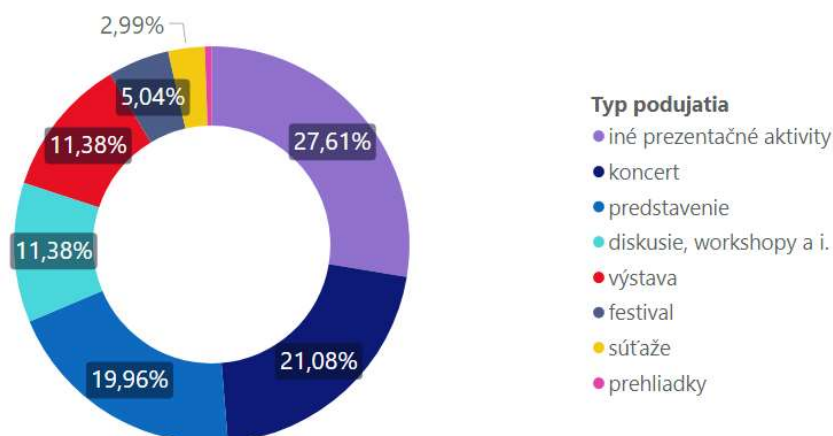
Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici.

⁷⁸ Ide o prierezovú oblasť ekonomiky zahŕňajúcu viaceré odvetvia, s čím je spojená aj vysoká náročnosť zberu a vyhodnocovania dát na národnej, ale aj regionálnej úrovni. Pri vymedzení kreatívneho priemyslu vychádzame z Návrhu [Stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v SR](#) (2014), oblastí [Satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR](#) a prehľadu odvetví podľa [Štatistickej klasifikácie ekonomických činností pridelenej v rámci KKP na Slovensku podľa ESSnet-Culture](#). Počet subjektov v KKP bol spracovaný na základe príslušnosti podnikov k SK NACE priradenému sektoru podľa KEA (príslušnosti podnikov v databáze Finstat). Ako uvádza Ministerstvo kultúry SR odhad počtu subjektov v KKP môže byť čiastočne skreslený metodikou reportovania dát podľa rozdelenia NACE v daňových priznaniach, ktorá nemusí zachytávať všetky podniky v KKP ([MK SR, 2021](#)). Dáta boli vyhodnotené len pre účely približného porovnania Banskej Bystrice v regionálnom kontexte v nadväznosti na víziu mesta a nie sú určené pre celoslovenské porovnanie s údajmi v Satelitnom účte kultúry a kreatívneho priemyslu SR.

1.6 Podujatia a infraštruktúra pre kultúrnu a umeleckú činnosť

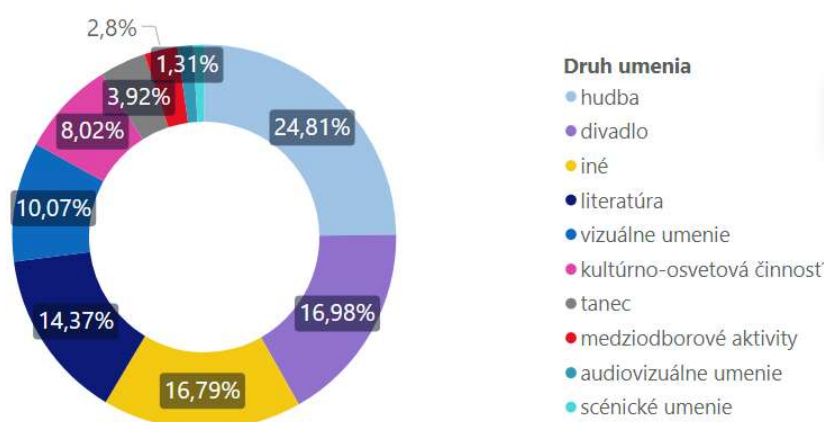
Pre mesto Banská Bystrica je charakteristická mimoriadne bohatá tradícia a ponuka kultúrnych podujatí a kultúrnych aktivít, ktoré vytvárajú a rozvíjajú život v meste. Každoročne sa v meste koná viac ako 1 200 kultúrnych a multižánrových podujatí. Živá kultúra je v kompetencii Oddelenia kultúry (pod Odborom kultúry, športu a cestovného ruchu). Mesto z tohto počtu podujatí produkuje ročne do 200 vlastných podujatí rôzneho charakteru a pre rôzne vekové a sociálne skupiny. V programovej štruktúre mesta sú zahrnuté podujatia z rôznych oblastí umenia, hudobných žánrov, vrátane kvalitných gastronomických podujatí a iné medziodborové aktivity pre všetky cieľové skupiny obyvateľov. V meste sa konajú aj Podujatia národného a medzinárodného významu určené aj pre návštevníkov. Tri štvrtiny podujatí (75 %) sú určené pre širokú verejnosť. V prípade 10 % podujatí sú primárnou cieľovou skupinou umelci a ich zoskupenia, kolektívy, odborní pracovníci a i. (vr. pracovníkov v kultúrnych inštitúciách, študentov umeleckých a pedagogických odborov, pedagógov, výchovných pracovníkov a i.), 7 % má primárnu cieľovú skupinu deti a mládež (na materských, základných a stredných školách) a zhruba 4 % podujatí a aktivít je primárne určených pre seniorov.

Graf 10: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa typu

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe štruktúry podujatí v roku 2019, 2022.

Graf 11: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa druhu umenia

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe štruktúry podujatí v roku 2019, 2022.

Štruktúra podujatí v meste pozostáva z tradičných podujatí, ktoré sa konajú pravidelne už mnoho rokov, ale každoročne je dopĺňaná o nové inovatívne podujatia. Najvýznamnejším podujatím, ktoré mesto organizuje je Radvanský jarmok, ktoré je ako jediné podujatie zamerané na tradičnú výrobu zapísané na zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska a odhadovaný počet návštevníkov, ktorý ho ročne navštívia je viac ako 80 tisíc. Okrem organizácie aj mnohých ďalších vlastných podujatí, Mesto Banská Bystrica vysiela účinkujúcich aj do zahraničia v rámci výmeny účinkujúcich do partnerských miest, alebo výmeny v rámci medzinárodných festivalov.

Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti

INFRAŠTRUKTÚRA

Napriek relatívne veľkému počtu kultúrnych podujatí ročne, v meste chýba kvalitný priestor na organizovanie väčších podujatí, čo značne znižuje možnosti ponuky väčších produkcií. Pre tieto účely sa využíva nekrytý priestor amfiteátra. Produkcia takýchto podujatí je však závislá od počasia, čo je pre organizátorov veľký risk. Mesto disponuje jediným vlastným priestorom na organizovanie kultúry a tým je Robotnícky dom, ktorý bol v roku 2016 kompletne rekonštruovaný a je vybavený najnovšou zvukovou a svetelnou technikou. Kapacita sály Robotníckeho domu je však len 250 miest. V prípade krytých priestorov sa väčšina externých podujatí realizuje v Športovej hale DUKLA na Štiavničkách či v Ministry of Fun, ako i v ďalších objektoch, ktoré nie sú určené na kultúru ako zimný štadión, Aula SZU a ďalšie auly vysokých škôl, ktoré sú z hľadiska kvality akustiky, technického zázemia a komfortu divákov nevyhovujúce.

Najmä v letných mesiacoch sa mestské podujatia sústreďujú aj do exteriéru, tak aby oslovili väčšiu skupinu ľudí. Rôznorodé projekty ožívajú aj na jednotlivých mestských sídliskách, v Mestskom parku, na Námestí SNP, v Parku pod Múzeom SNP, v širšom centre mesta a na iných vhodných priestranstvách.

Čo sa týka materiálnej vybavenosti, v meste absentuje prekryté pódium. Mesto pri realizácii podujatí využíva prenájmy pódíí od podnikateľských subjektov. Po dôkladnej analýze bolo zistené, že vlastníctvo pódia je finančne náročnejšie na finančné prostriedky, skladové priestory a odborný obslužný personál, ktorý je nevyhnutný k stavbe pódia ako jeho kúpa.

V Konceptcii kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033 (pôvodnej koncepcii, ktorú dokument prepracúva a nahrádza) boli na základe identifikovaných nedostatkov navrhnuté prioritné objekty/projekty kultúrnej infraštruktúry. V súvislosti s ich budúcim využitím boli od prijatia pôvodnej Konceptcie kultúry zrealizované viaceré kroky a aktivity.

Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica

Rámce rozvoja strategickej infraštruktúry v Konceptcii kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033⁷⁹

Prioroty v kultúrnej infraštruktúre a zázemí boli v pôvodnej koncepcii nastavené na základe identifikovaných nedostatkov a zároveň s vysokým dôrazom na udržateľnosť a rozvoj. Okrem toho, že ide prevažne o obnovu objektov historickej hodnoty ide o modely financovania prostredníctvom rozvojových projektov a PPP modelov, vrátane hľadania možností využitia na iné doplnkové účely pre zabezpečenie ekonomickej sebestačnosti tejto infraštruktúry (primárne rozvoj podnikania v KKP).

Rozvoj kultúrnej infraštruktúry pre veľké podujatia:

Mesto Banská Bystrica dnes nedisponuje kultúrnou infraštruktúrou pre organizáciu veľkých podujatí. Priorota bola stanovená na obnovu chráneného architektonického diela Domu kultúry, ktoré má slúžiť aj ako zázemie pre kultúrne organizácie (bez vlastného zázemia) a špecializované kultúrne inštitúcie prepojené na kreatívny priemysel („hvezdári“). Nesplneným snom architekta J. Chrobáka zostalo nedokončené Námestie slobody pri Dome kultúry, ktoré je súčasťou projektu. V súvislosti s organizáciou väčších pódiových podujatí bola medzi priority zaradená revitalizácia Amfiteáter Paľa Bielika, ktorý má pre mesto vysokú historickú hodnotu.

Rozvoj kultúrnej infraštruktúry pre menšie podujatia a voľno-časové aktivity s osobitným dôrazom na kontakt s prírodou v meste:

Doplnkovú funkciu k organizácii veľkých podujatí by mal plniť revitalizovaný Mestský park, ktorý sa nachádza v tesnej blízkosti amfiteátra. Keďže ide o NNKP, nie je zámerom jeho využitie pre väčšie podujatia. Má však poskytnúť výnimočný prírodný priestor pre sprievodné podujatia, ktoré dodajú tráveniu času v meste nový rozmer.

Doplnkovú funkciu má plniť aj Tančiareň a parčík pri malej železničnej stanici. Jeho jedinečná lokalizácia medzi riekou Hron a horou Urpín bude zdrojom osvieženia a novej energie. Kedysi boli serpentíny na vrch Urpín koherentnou súčasťou promenády mesta s kultúrnymi podujatiami pod ním aj na ňom. Serpentinami sa vie obyvatel' aj návštevník presunúť do prírodného prostredia, oddýchnuť si a zároveň vidieť mesto z novej perspektívy na Vyhliadke na Urpíne. Pokračovať môže do Hvezdárne, ktorá je už osadená v prírodnej rezervácii.

Priestory pre rozvoj zázemia KKP:

Obnovou najvýznamnejšieho historického banského objektu Medený hámor plánujeme vytvoriť jedinečnú expozíciu s inovatívnymi technológiami, ktorá priblíži spracovanie medi. Túto históriu mesta bude ďalej rozvíjať expozícia TFZE v neďalekom Barbakáne. V oboch je možnosť vytvorenia priestorov pre rozvoj tvorivých činností. Tie plynule doplní otvorená zóna pre rozvoj kreatívneho priemyslu na Lazovnej ulici v nadväznosti na tu pôsobiace menšie komunitné a co-workingové organizácie. Priestor pre kultúrny aj kreatívny priemysel plánujeme vytvoriť aj mimo historického centra, na sídliskách, kde tiež nájdeme významné objekty, ktoré potrebujú záchranu. Jedným z nich je Kaštieľ Radvanských.

⁷⁹ Rámec strategickej infraštruktúry v pôvodnej koncepcii, ktorú tento dokument prepracúva a nahrádza bol formulovaný v nadväznosti na jej ciele.

2. Kultúra pre obyvateľov mesta

Pri rozvoji kultúry nie je cieľom „konkurovať“ aktivitám, ktoré majú rovnako ako kultúra prispievať k udržateľnému rozvoju mesta a zvyšovaniu kvality života obyvateľov (napr. neformálne vzdelávanie alebo šport). Zámerom dotazníkového prieskumu zrealizovaného v priebehu mája a júna 2022 bolo získať informácie o vnímaní kultúry v meste Banská Bystrica zo strany jej obyvateľiek a obyvateľov. Tieto informácie majú doplniť dáta o kultúrnej ponuke (prvú časť analytickej časti tejto koncepcie).

Vnímanie kultúry a kultúrnej ponuky zo strany obyvateľiek a obyvateľov mesta, ich účasť na kultúre aj rozvojové potreby a priority sú súčasťou kultúrneho profilu mesta, keďže jeho obyvatelia a obyvateľky nie sú len konzumentmi kultúrnych služieb, ale aj tvorcami kultúry. Dotvárajú atmosféru mesta, bez nich nemôže mať mesto svoju vlastnú kultúrnu identitu. Výsledky prieskumu boli vyhodnotené na základe analýzy 547 dotazníkov, reprezentatívnej vzorky obyvateľov a obyvateľiek mesta Banská Bystrica z hľadiska veku v siedmych vekových kategóriách od 15 rokov.

Príloha: Socio-demografické charakteristiky obyvateľov a obyvateľiek Banskej Bystrice zapojených do prieskumu kultúry v meste

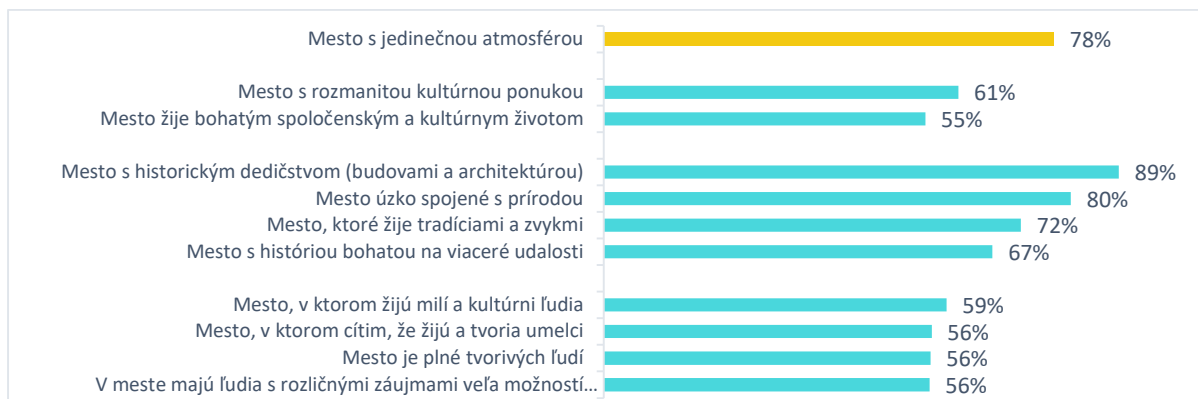
Štruktúra dotazníka vychádzala zo štruktúry kultúrnej ponuky aj z formulovaného širšieho strategického cieľa rozvoja kultúry v meste zameraného na cieľovú skupinu domácich obyvateľov (všetkých vekových skupín), ktorý nadväzuje na formulovanú víziu mesta: „do roku 2030 budú miestni aktívnymi prijímateľmi umenia, budú chrániť svoje kultúrno-historické a prírodné dedičstvo a budú hrdí na svoje komunity, tradície, aj na kultúrne inštitúcie, umelcov, pracovníkov múzeí a galérií, učiteľov, vedcov, dizajnérov, architektov, kreatívov a ľudí, ktorí rozvíjajú mesto aj región. V roku 2030 budú Banskobystričania a Banskobystričanky tvorcami kultúry a stanú sa tak súčasťou jedinečnej architektúry mesta, ktorú pocíti aj návštevník“.

2.1 Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta

Až 78 % obyvateľov a obyvateľiek vníma mesto Banská Bystrica ako mesto s jedinečnou atmosférou.

To súvisí najmä s intenzívnym vnímaním prírodného a kultúrneho dedičstva, ktorým mesto disponuje. To, že Banská Bystrica nie je tuctové mesto, vnímajú všetky vekové kategórie. Atmosféru mesta dotvára okrem kultúrneho a prírodného dedičstva a zvykov a tradícií aj umenie, kreativita, komunikatívnosť, otvorenosť ľudí žijúcich v meste, rozmanitá kultúrna ponuka a iné možnosti trávenia voľného času, ktoré obyvatelia a obyvateľky Banskej Bystrice vnímajú podľa výsledkov prieskumu ako súčasť kultúry a kultúrnej ponuky mesta⁸⁰.

Graf 12: Kultúrne zdroje a atribúty kultúrnej ponuky Banskej Bystrice vnímané väčšinou obyvateľov a obyvateľiek

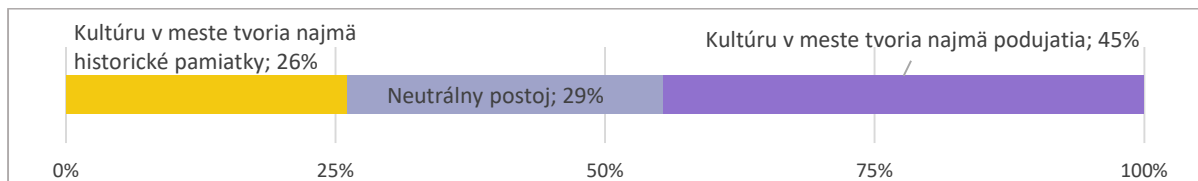

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

⁸⁰ Kultúrne zdroje a atribúty kultúrnej ponuky, s ktorými sa podľa prieskumu úplne stotožňuje alebo skôr stotožňuje (úplne súhlasí alebo skôr súhlasí) väčšina obyvateľov a obyvateľiek mesta. Respondenti mohli uviesť aj neutrálny postoj, úplný nesúhlas alebo skôr nesúhlas.

Najintenzívnejšie vnímaným kultúrnym zdrojom mesta sú historické budovy a architektúra, ktorú vníma až 89 % obyvateľov a obyvateľiek, pričom k názoru, že mesto Banská Bystrica nedisponuje týmto historickým dedičstvom sa prikláňa len 1 %. Vnímanie pamiatok naznačuje, že sa jednoznačne podieľajú na kultúrnej identite mesta, avšak ich prítomnosť nie je to jediné, čo tvorí kultúrnu ponuku. V otázke, či je kultúrna ponuka tvorená najmä historickými pamiatkami alebo najmä podujatiami (či niektorý atribút prevažuje v programovej štruktúre zaujali Banskobystričania a Banskobystričanky neutrálny postoj, avšak s tým, že čím vyššia veková kategória obyvateľov tým viac sa prikláňajú k názoru, že kultúrnu ponuku v súčasnosti tvoria najmä podujatia⁸¹). Aj keď nejde o väčšinové jednoznačné zhodnotenie zamerania kultúrnej ponuky, k názoru, že kultúru tvoria najmä podujatia sa prikláňa 45 % obyvateľov a obyvateľiek mesta.

Graf 13: Vnímanie podielu historických pamiatok a podujatí na skladbe kultúrnej ponuky

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

V nadväznosti na analýzu kultúrnej ponuky (množstvo uvedených kultúrnych inštitúcií, subjektov nezriaďovanej kultúry, aj viac ako 1200 každoročne konaných podujatí) majú potenciál prispieť k spoločenskému životu a rozmanitosti ponuky aj podujatia aj pamiatky. Prostredníctvom podujatí je sprístupnené hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo aj umenie. Pamiatky dotvárajú atmosféru aj tých podujatí, ktoré nie sú priamo spojené so sprístupnením kultúrneho dedičstva.

Banskobystričania a Banskobystričanky sa z hľadiska šírky kultúrnej ponuky prikláňajú k tomu, že Banská Bystrica je:

- ✓ mesto, ktoré žije bohatým kultúrnym a spoločenským životom⁸², pričom spoločenský a kultúrny život vnímajú rovnako všetky vekové kategórie.
- ✓ mesto s rozmanitou kultúrnou ponukou⁸³, s tým, že obyvatelia a obyvateľky nevnímajú, že by ponuka mesta z roka na rok stagnovala⁸⁴. Čím vyšší vek obyvateľov a obyvateľiek, tým viac sa prikláňajú k názoru, že kultúrna ponuka je z roka na rok bohatšia. To môže súvisieť aj s dynamickejšim prispôbovaním programovej štruktúry vyšším vekovým kategóriám napríklad prostredníctvom aktivít realizovaných v sociálnej oblasti (kultúrne aktivity súvisiace s lepším sociálnym začlenením a medzigeneračným stretávaním). Tiež to môže súvisieť s tým, že ľudia v nižších vekových kategóriách majú širšie možnosti trávenia voľného času s ohľadom na ich fyzický stav (viac možností vykonávať športové a iné aktivity).

Kultúrna ponuka sa bezpochyby vzájomne dopĺňa s ponukou mesta Banská Bystrica v oblasti športu, aj s ohľadom na už spomenuté širšie možnosti trávenia voľného času, ktoré kultúra ponúka vyšším vekovým kategóriám obyvateľov. K tomu, či Banská Bystrica viac žije športom alebo kultúrou sa Banskobystričania a Banskobystričanky vyjadrili neutrálne, t.j. jednoznačne sa nepriklonili ani k jednej možnosti⁸⁵.

⁸¹ Neberúc do úvahy opatrenia a obmedzenia v súvislosti s Pandémiou COVID 19.

⁸² 55 % obyvateľov a obyvateľiek vníma Banskú Bystricu ako mesto, ktoré žije bohatým kultúrnym a spoločenským životom, avšak až jedna pätina (20 %) ho vníma opačne a neutrálny postoj zaujala až jedna štvrtina (25 %) obyvateľov a obyvateľiek.

⁸³ 61 % obyvateľov a obyvateľiek vníma Banskú Bystricu ako mesto s rozmanitou kultúrnou ponukou, pričom za mesto s jednotvárnou kultúrnou ponukou ho považuje 19 % obyvateľov a obyvateľiek.

⁸⁴ 48 % obyvateľov a obyvateľiek sa prikláňa k názoru, že kultúrna ponuka mesta je z roka na rok bohatšia, pričom čím vyšší vek obyvateľov tým viac sa k tomu názoru prikláňajú. Naopak dlhodobé stagnovanie kultúrnej ponuky vníma jedna štvrtina obyvateľov (25 %), neutrálny postoj zaujalo 27 %.

⁸⁵ Z Banskobystričanov a Banskobystričaniek vníma, že mesto žije najmä športom (resp. skôr žije športom ako kultúrou) 28 %, to, že mesto, žije viac kultúrou vníma 40 %. Neutrálny postoj vyjadrilo až 31,8 % obyvateľov a obyvateľiek. Čím vyšší vek obyvateľov tým viac vnímajú, že mesto Banská Bystrica žije kultúrou.

Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail).
--

2.1.1 Kultúrne a prírodné dedičstvo mesta

Hodnotenie kultúry a kultúrnej ponuky Banskej Bystrice zo strany obyvateľov a obyvateľiek naznačuje, že Banskobystričania a Banskobystričanky veľmi intenzívne vnímajú prítomnosť a uchovávanie kultúrneho a prírodného dedičstva, zvykov a tradícií (kultúrne zdroje, ktoré boli v meste pozitívne hodnotené najvyšším počtom obyvateľov a obyvateľiek).

Banskobystričania a Banskobystričanky sa prikláňajú k tomu, že Banská Bystrica je:

- ✓ **mesto s historickým dedičstvom (budovami a architektúrou), čo je zároveň najintenzívnejšie vnímaný atribút kultúrnej ponuky**⁸⁶. História mesta nespájajú obyvatelia a obyvateľky len s baníctvom, ale viacerými významnými udalosťami, pričom čím vyšší vek obyvateľov a obyvateľiek, tým intenzívnejšie vnímajú históriu mesta ako bohatú na udalosti⁸⁷. Práve Banská Bystrica bola centrom SNP a nezastupiteľnú funkciu pri zvyšovaní povedomia o tejto významnej histórii a pamäti pre zmierenie a dialóg zabezpečuje v meste na profesionálnej úrovni Múzeum SNP (z hľadiska vybavenia aj programovej štruktúry, tak aby oslovilo čo najširšie publikum vrátane mladších generácií má najvyššiu úroveň na Slovensku).
- ✓ **mesto úzko spojené s prírodou**, pričom čím vyšší vek obyvateľov a obyvateľiek, tým intenzívnejšie toto spojenie s prírodou vnímajú⁸⁸. Príroda je neoddeliteľnou súčasťou nielen dedičstva, ale aj kultúrnej identity mesta (**príroda bola v poradí druhým najčastejšie pozitívne hodnoteným atribútom mesta**).
- ✓ **mesto, ktoré žije tradíciami a zvykmi**, čo vnímajú všetky vekové kategórie rovnako⁸⁹, súvisí nie len s tradíciou významných podujatí, ale aj tradíciou pôsobenia významných folklórnych súborov a iných subjektov, ktorých poslaním je uchovávanie nehmotného kultúrneho dedičstva, zvykov, tradícií.

2.1.2 Umenia a kreativita

Z kultúrnych zdrojov mesta vnímajú jeho obyvatelia a obyvateľky aj umenie, kreativitu, otvorenosť a komunikatívnosť ľudí žijúcich v meste, čo je tiež dôležitým východiskom formovania kultúrnej ponuky zodpovedajúcej vízií regionálneho centra kultúry. Tieto kultúrne zdroje pociťujú obyvatelia a obyvateľky mesta menej intenzívne ako v prípade kultúrneho dedičstva. To vytvára priestor pre širšiu prácu s publikom najmä v oblasti umenia a kreativity.

Banskobystričania a Banskobystričanky sa prikláňajú k tomu, že Banská Bystrica je:

- ✓ **mesto, v ktorom cítiť, že žijú a tvoria umelci**⁹⁰, pričom čím vyšší vek obyvateľov, tým intenzívnejšie prítomnosť a tvorbu umelcov vnímajú, čo môže súvisieť aj so skutočnosťou, že vytváranie vzťahu k umeniu a jeho pochopenie je počas života dlhší proces a zároveň je umenie v menšej miere zastúpené ako napríklad história aj v rámci formálneho vzdelávania;
- ✓ **mesto, ktoré je plné tvorivých ľudí, mesto v ktorom žijú milí a kultúrne ľudia**⁹¹ a zároveň mesto, kde majú ľudia s rozličnými záujmami veľa možností stretávania sa.

⁸⁶ Až 89 % obyvateľov a obyvateľiek vníma Banskú Bystricu ako mesto s historickým dedičstvom (budovami a architektúrou), pričom za mesto bez historického dedičstva ho považuje len 1 % obyvateľov a obyvateľiek.

⁸⁷ Až 67 obyvateľov a obyvateľiek vníma históriu mesta ako bohatú na viaceré významné udalosti, 14 % ju spája najmä s baníctvom.

⁸⁸ Až 80 % obyvateľov a obyvateľiek vníma úzke spojenie mesta s prírodou, pričom blízkosť prírody v ňom nepociťuje len 6 % obyvateľov a obyvateľiek mesta.

⁸⁹ Až 72 % obyvateľov a obyvateľiek považuje Banskú Bystricu za mesto, ktoré žije zvykmi a tradíciami, pričom za mesto, v ktorom nie sú zvyky a tradície uchovávané ho považuje len 8 % obyvateľov a obyvateľiek.

⁹⁰ 56 % obyvateľov a obyvateľiek cíti, že v meste žijú a tvoria umelci a za mesto, ktoré nie je umelecké považuje Banskú Bystricu 18,5 % obyvateľov a obyvateľiek mesta.

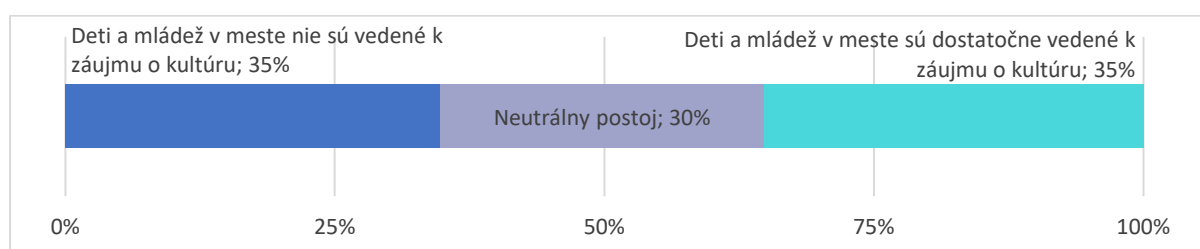
⁹¹ 56 % obyvateľov a obyvateľiek sa prikláňa k tomu, že mesto je plné tvorivých ľudí, k tomu, že v meste chýbajú tvoriví ľudia sa prikláňa 16 % a neutrálny postoj zaujalo až 28 % obyvateľov a obyvateľiek mesta.

59 % obyvateľov a obyvateľiek sa prikláňa k tomu, že v meste žijú milí a kultúrne ľudia, že sú ľudia nekomunikatívni a uzavretí si myslí 14 % a neutrálny postoj zaujalo 27 % obyvateľov a obyvateľiek mesta.

Dôležitú úlohu plnia v oblasti rozvoja umenia a kreativity umelecké organizácie (vrátane neprofesionálnych zoskupení so záujmovo-umeleckou činnosťou) a inštitúcie v umeleckom školstve (formálnom vzdelávaní). Ako uvádza analýza kultúrnych zdrojov (časť B.1), tieto inštitúcie sú dôležitou súčasťou vzdelávacieho zázemia mesta. V Banskej Bystrici sú zastúpené všetky stupne umeleckého vzdelávania prostredníctvom troch základných umeleckých škôl, jedného konzervatória a Akadémie umení v Banskej Bystrici, na ktorých v súčasnosti študuje spolu **viac ako tri tisíc žiakov a študentov**. Formálne vzdelávanie s príspevkom k rozvoju kultúry aj KKP dopĺňajú v meste viaceré fakulty a pracoviská Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, úplné stredné odborné vzdelávanie v študijnom odbore multimédiá a nižšie stredné odborné vzdelanie so základmi ľudovoumeleckej výroby.

Aj keď väčšina obyvateľov a obyvateľiek mesta vníma v meste určité kreatívne zázemie aj ľudský potenciál, k tomu, či sú deti a mládež dostatočne vedené k záujmu o kultúru zaujali neutrálny postoj. Tento postoj sa však odlišuje v závislosti od ich veku. Zatiaľ čo vyššie vekové kategórie sa prikláňajú k názoru, že deti a mládež v meste sú k záujmu o kultúru vedené dostatočne, práve mladí ľudia to tak sami nepocitujú.

Graf 14: Vnímanie vedenia detí a mládeže k záujmu o kultúru obyvateľmi a obyvateľkami mesta

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

2.1.3 Preferencie obyvateľov a obyvateľiek v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky mesta

Najdôležitejšou oblasťou rozvoja kultúrnej ponuky je pre Banskobystričanov a Banskobystričanky zachovanie a prezentácia kultúrneho dedičstva (historických budov, objektov, miest, osobností, diel spojených s históriou mesta), pričom ako najdôležitejšiu oblasť ju uviedlo až 59 % obyvateľov a obyvateľiek vo všetkých vekových skupinách. Druhou v poradí je zachovávanie a prezentácia tradícií a zvykov spojených s mestom a okolím. To ešte viac podčiarkuje význam a silnú pozíciu kultúrneho dedičstva v kultúrnej ponuke a identite Banskej Bystrice.

Taľka 5: Priority obyvateľov a obyvateľiek v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky mesta

Oblasť rozvoja kultúrnej ponuky	Poradie obyvateľov a obyvateľiek spolu	Poradie podľa vekových kategórií obyvateľiek a obyvateľov mesta						
		15 – 18 rokov	19 - 24 rokov	25 - 34 rokov	35 - 44 rokov	45 - 54 rokov	55 - 64 rokov	65 a viac rokov
Zachovanie a prezentácia kultúrneho dedičstva (historických budov, objektov, miest, osobností, diel spojených s históriou mesta).	1	1	1	1	1	1	1	1
Zachovanie a prezentácia tradícií a zvykov spojených s mestom a okolím.	2	3	2	3	2	2	2	2
Rozvoj a prezentácia umenia.	3, 4	2	4	4	4	3	3	3
Podmienky pre organizáciu veľkých kultúrnych podujatí.	3, 4	4	3	2	3	4	4	4
Prezentácia rôznych kultúr ľudí žijúcich v meste.	5	5	5	5	5	5	5	5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Priority obyvateľov a obyvateľiek sú zoradené v poradí od 1 - najvyššej priority, resp. najdôležitejšej oblasti rozvoja Banskej Bystrice pre obyvateľov a obyvateľky po 5. najnižšiu prioritu, resp. najmenej dôležitú oblasť z piatich uvedených⁹².

Rozvoj a prezentácie umenia a podmienok pre organizáciu veľkých kultúrnych podujatí sú pre obyvateľov a obyvateľky rovnako dôležité (rozdiel bol len minimálny).

Z kultúrnej infraštruktúry mesta, ktorá vyžaduje obnovu je pre Banskobystričanov a Banskobystričanky najdôležitejší **Dom kultúry a príslušné námestie Slobody**. Najvyššiu potrebu jeho obnovu uviedlo v prieskume až 70 % obyvateľov a obyvateľiek mesta, a to vo všetkých vekových kategóriách. Druhým v poradí bol Amfiteáter Paľa Bielika, čo naznačuje, že obyvatelia vnímajú z hľadiska infraštruktúrnych potrieb najintenzívnejšie chýbajúcu infraštruktúru pre organizáciu veľkých podujatí, a to aj napriek tomu, že to nie je najdôležitejšia oblasť rozvoja kultúrnych zdrojov. Tieto lokality však vytvárajú podmienky pre organizáciu veľkých podujatí, prezentáciu umenia aj kultúrneho dedičstva (pričom ide o lokality a objekty s historickou hodnotou).

Tabuľka 6: Preferencie obyvateľov a obyvateľiek v oblasti rozvoja (obnovy) kultúrnej infraštruktúry mesta

Infraštruktúra (objekty a lokality)	Poradie obyvateľa a obyvateľky spolu	Poradie podľa vekových kategórií obyvateľov a obyvateľiek mesta						
		15 – 18 rokov	19 - 24 rokov	25 - 34 rokov	35 - 44 rokov	45 - 54 rokov	55 - 64 rokov	65 a viac rokov
Dom kultúry a príslušné Námestie slobody	1	1	1	1	1	1	1	1
Amfiteáter Paľa Bielika	2,3	2	2	3	3	3	2	2
Mestský park (pri Ekonomickej fakulte UMB)	2,3	3	3	2	2	2	3	3
Medený hámor	4	4	5	4	4	4	5	4
Meštiansky dom v Lazovnej ulici č. 19 (budova bývalého PKO)	5	5	4	5	5	5	4	5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Priority obyvateľov a obyvateľiek sú zoradené v poradí od 1 - najvyššej priority, resp. najdôležitejšej lokality/miesta/objektu z hľadiska obnovy pre rozvoj Banskej Bystrice po 5. najnižšiu prioritu, resp. najmenej dôležitú lokalitu/miesto/objekt z piatich uvedených⁹³.

⁹² V dotazníkovom prieskume zoradili obyvatelia a obyvateľky päť rámcových oblastí rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky podľa vnímania ich významu v rozvoji Banskej Bystrice. Oblasti boli vybrané pre účely prieskumu najmä na základe potenciálu, ktorým mesto disponuje. Poradie oblastí ako rozvojových priorít bolo určené na základe priemerného hodnotenia jednotlivých oblastí.

⁹³ V dotazníkovom prieskume zoradili obyvatelia a obyvateľky päť miest/lokalít/objektov, podľa ich preferencií obnovy pre rozvoj Banskej Bystrice. Miesta boli vybrané pre účely prieskumu najmä na základe ich potenciálu vytvoriť podmienky pre rozšírenie kultúrnej ponuky, pamiatkovej a historickej hodnoty aj účelu, na ktorý boli v minulosti využívané. Poradie oblastí ako rozvojových priorít bolo určené na základe priemerného hodnotenia poradia, ktoré obyvatelia a obyvateľky pri jednotlivých miestach uviedli.

2.2 Účasť obyvateľov a obyvateľiek na kultúre v meste

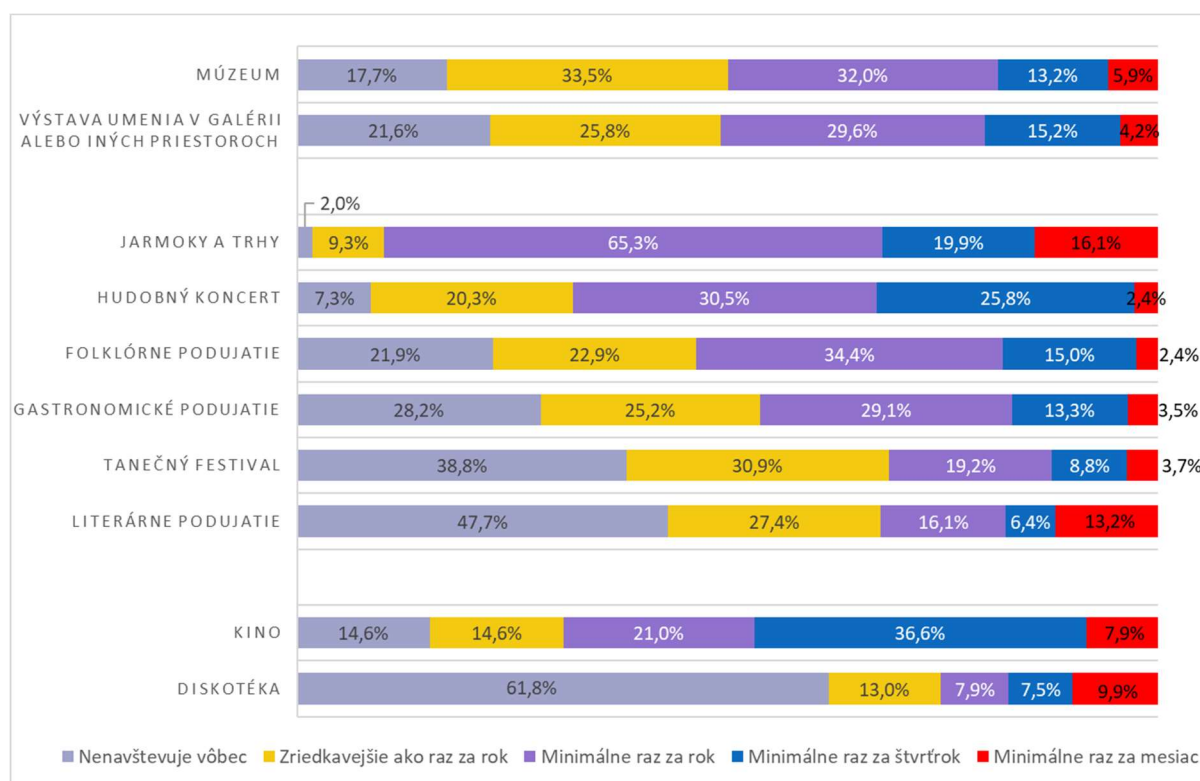
Účasť na kultúre zahŕňa široké spektrum aktivít, od pasívnej účasti na predstaveniach, koncertoch, podujatiach a iných aktivitách po aktívnu účasť, kedy sú obyvatelia sami tvorcami kultúry v meste.

2.2.1 Návšteva expozícií, predstavení a podujatí

Viac ako polovica Banskobystričanov a Banskobystričaniek (51 %) nenavštevuje múzeá v meste vôbec alebo len zriedkavo, t.j. menej často ako raz za rok, necelá jedna tretina (32 %) ich navštíví len raz za rok, ostatní ich navštevujú v priebehu roka častejšie. Obyvatelia a obyvateľky sa v prípade výstav umenia v galériách alebo v iných priestoroch (vrátane verejných priestranstiev) vyjadrili, že ich navštevujú častejšie ako múzeá, pričom frekvencia návštevy závisí od veku (vyššie vekové kategórie navštevujú výstavy častejšie).

Z festivalov a iných podujatí sú najnavštevovanejšie jarmoky a trhy, ktoré nenavštevuje vôbec alebo zriedkavejšie ako raz za rok len 11,3 % obyvateľov a obyvateľiek. Druhé v poradí z hľadiska návštevnosti sú hudobné koncerty a folklórne podujatia, ktoré minimálne jeden raz ročne navštíví väčšina obyvateľov a obyvateľiek. Takáto široká účasť na uvedených typoch podujatí môže vyplývať aj z ich prístupnosti širokej verejnosti (organizácii na verejných priestranstvách, v rámci slávností, často bez poplatku a pod.). Vyhodnotenie ukázalo závislosť medzi frekvenciou návštevy jednotlivých typov podujatí a vekom. Naopak čím nižšia veková kategória obyvateľov a obyvateľiek, tým častejšie navštevujú jarmoky a trhy, gastronomické festivaly aj tanečné festivaly. Aj zriedkavejšie navštevované (organizované) podujatia majú svoju cieľovú skupinu (tanečné festivaly mladých ľudí a literárne podujatia vyššie vekové kategórie).

Graf 15: Pravidelnosť návštevy expozícií, výstav, tanečných, hudobných a iných podujatí v meste obyvateľmi a obyvateľkami

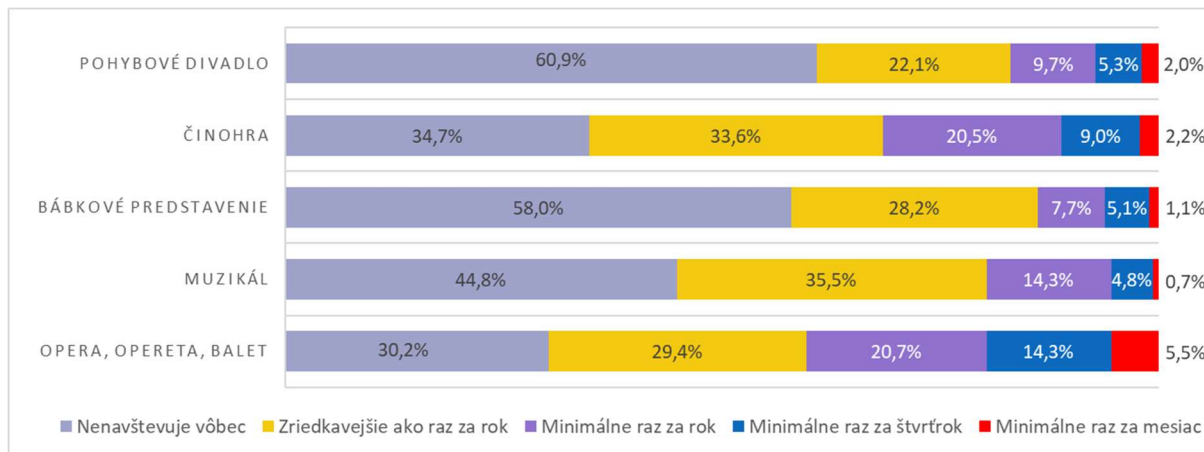

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, 2022.

V prípade divadelných predstavení ide o podstatne nižšiu frekvenciu návštevy. Väčšina obyvateľov a obyvateľiek nenavštevuje divadelné predstavenia vôbec alebo len zriedkavo, t.j. menej často ako raz

za rok. Medzi divadelné predstavenia, ktoré najpravidelnejšie Banskobystričania a Banskobystričanky navštevujú patrí opera, opereta a balet. Ďalšími v poradí podľa frekvencie návštevy sú činohra a muzikál. V prípade týchto typov predstavení sa zároveň potvrdilo, že frekvencia návštevy počas roka sa zvyšuje s vyššou vekovou skupinou obyvateľov a obyvateľiek. Naopak návšteva pohybového divadla je vyššia u nižších vekových kategórií. V prípade bábkového divadla sa závislosť frekvencie návštevy od veku nepotvrdila.

Graf 16: Pravidelnosť návštevy divadelných predstavení obyvateľmi a obyvateľkami mesta

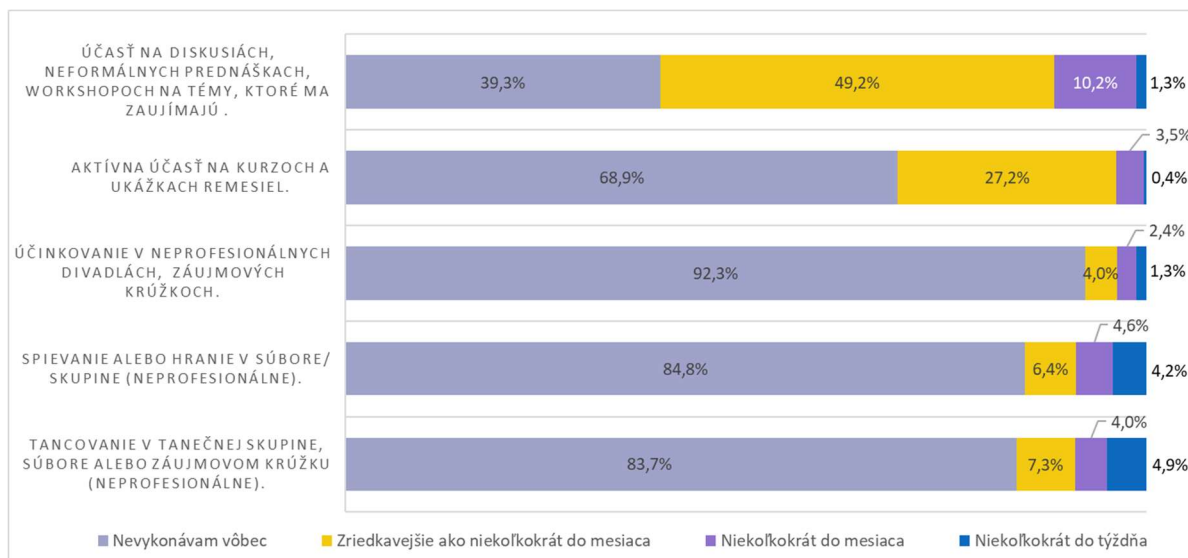

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, 2022.

2.2.2 Aktívna účasť na kultúre vo voľnom čase

Popri pracovných, študijných a rodinných povinnostiach aj pasívnej (diváckej) účasti na podujatiach a iných možnostiach trávenia času v meste sa časť Banskobystričanov a Banskobystričaniek aktívne zapája do „tvorby kultúry“. Na diskusiách, neformálnych prednáškach a workshopoch na témy, ktoré obyvateľov zaujímajú sa pravidelne **niekoľkokrát do mesiaca** zúčastňuje 11,5 % obyvateľov a obyvateľiek a 1,3 % aj každý týždeň, pričom pravidelnosť nezávisí od veku obyvateľov a obyvateľiek. Medzi aktivity, ktoré vykonáva najširšia skupina Banskobystričanov a Banskobystričaniek **pravidelne každý týždeň** patrí neprofesionálne tancovanie v tanečnej skupine, súbore alebo záujmovom krúžku (4,9 %), pričom účasť je pravidelnejšia u nižších vekových skupín. Naopak čím vyššia veková kategória, tým pravidelnejšia účasť na kurzoch a ukázkach remesiel.

Graf 17: Pravidelnosť vykonávania voľnočasových kultúrnych aktivít obyvateľmi a obyvateľkami mesta (aktivity s aktívnym zapojením)

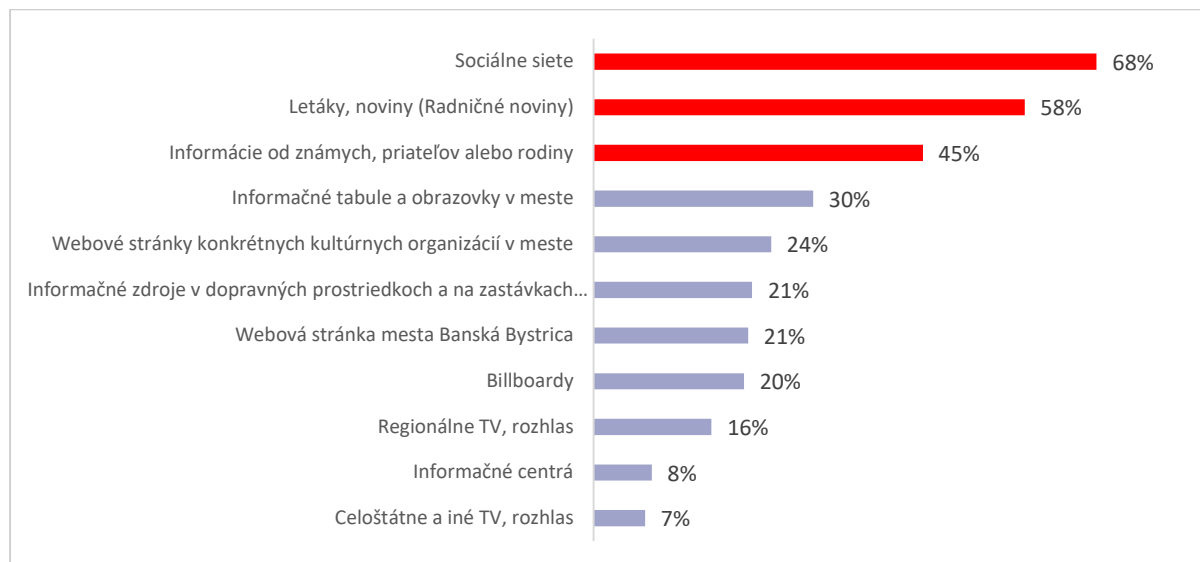

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, 2022.

2.2.3 Informácie o kultúrnej ponuke

Banskobystričania a Banskobystričanky sa najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí a iných možnostiach trávenia času v Banskej Bystrici prostredníctvom sociálnych sietí, ktoré z maximálne piatich informačných zdrojov označilo až 68 % obyvateľov a obyvateľiek. Ďalej sú to letáky, noviny (Radničné noviny) a informácie od známych, priateľov alebo rodiny.

Graf 18: Informačné zdroje, z ktorých sa obyvatelia a obyvateľky najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

Obyvatelia a obyvateľky uviedli v dotazníkovom prieskume informačné zdroje, z ktorých sa najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí v meste výberom maximálne piatich informačných zdrojov.

Informačný zdroj o kultúrnom dianí a iných možnostiach trávenia času v meste Banská Bystrica sa odlišuje v závislosti od veku. Nemožno však konštatovať, že by mladí ľudia využívali výlučne online priestor. Čím nižšia veková skupina, tým častejšie sa dozvedá o dianí v meste zo sociálnych sietí, od známych, priateľov a rodiny, z informačných zdrojov v dopravných prostriedkoch a na zastávkach (napr. MHD) a z billboardov. Naopak, so zvyšujúcim sa vekom obyvateľov a obyvateľiek rastie aj informovanosť o dianí z letákov, novín (Radničných novín), webovej stránky mesta a prostredníctvom informačných centier. Pri získavaní informácií z informačných tabulí a obrazoviek v meste a z webových stránok konkrétnych kultúrnych organizácií v meste nie sú v závislosti od veku obyvateľov odlišnosti.

2.3 Život v meste a potenciál kultúry v jeho rozvoji

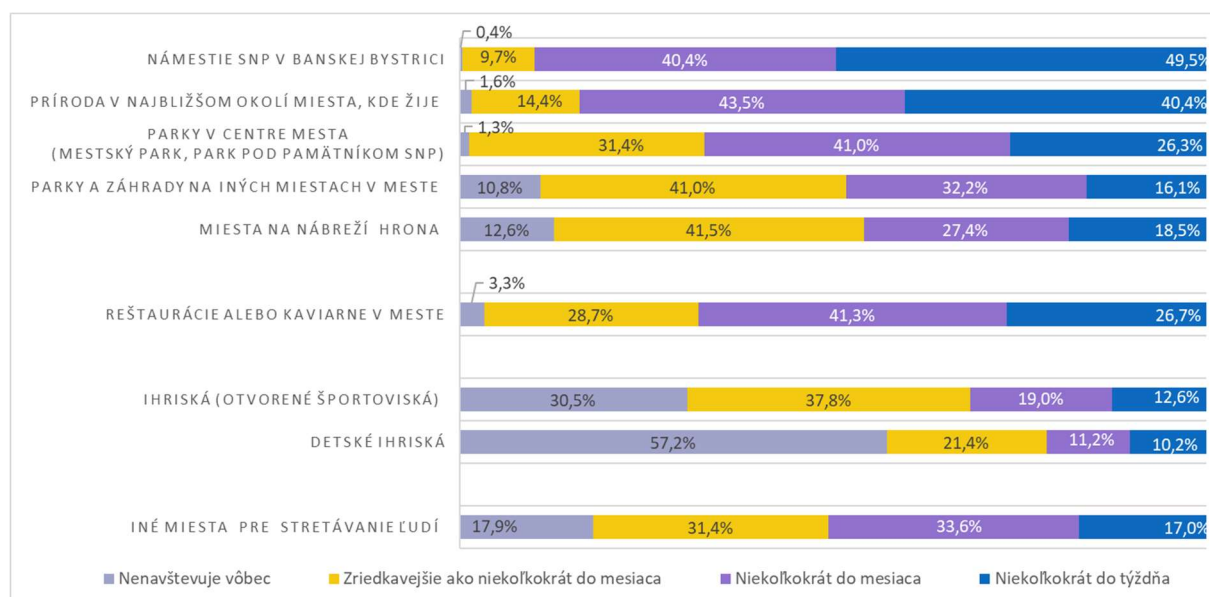
Banskobystričania a Banskobystričanky sa prikláňajú k názoru, že mesto Banská Bystrica je mesto, kde majú ľudia s rozličnými záujmami veľa možností stretávania sa⁹⁴.

Z vybraných miest a lokalít v Banskej Bystrici najčastejšie navštevujú Banskobystričania a Banskobystričanky Námestie SNP a parky v centre mesta. Mestský park, Park pod Pamätníkom SNP a Námestie SNP spolu s príslušnými ulicami Lazovná ulica, Horná strieborná ulica, Národná ulica a ďalšími lokalitami spojenými s týmto námestím, boli zároveň najčastejšie uvádzanými lokalitami, kde sa obyvatelia a obyvatelky cítia najlepšie.

Námestie SNP nenavštevuje vôbec alebo zriedkavejšie ako niekoľkokrát do mesiaca len 10 % obyvateľov a obyvateľiek. Silný je aj vzťah obyvateľov a obyvateľiek k prírode v najbližšom okolí miest, kde žijú, pričom obyvatelia a obyvatelky ju navštevujú pravidelne niekoľkokrát do týždňa alebo do mesiaca. Táto pravidelnosť návštevy prírody môže byť spojená aj s tým, že v podstate zo všetkých mestských častí je nezastavané prírodné prostredie dostupné aj bez nevyhnutnosti využitia dopravného prostriedku.

Veľkou časťou Banskobystričanov a Banskobystričaniek sú pravidelne navštevované aj parky a záhrady na iných miestach v meste ako v jeho centra (48 %) a miesta na nábreží Hrona (46 %).

Graf 19: Pravidelnosť návštevy vybraných miest a lokalít v Banskej Bystrici obyvateľmi a obyvateľkami vo voľnom čase

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

V meste Banská Bystrica sú miesta, ktoré Banskobystričania a Banskobystričanky pravidelne navštevujú a cítia sa tu dobre aj vďaka prítomnosti kultúrneho dedičstva, kultúrnemu a spoločenskému daniu, prírodnému charakteru prostredia, možnostiam vykonávania športových aktivít aj širokým možnostiam stretávania sa.

⁹⁴ 56 % obyvateľov a obyvateľiek sa prikláňa k tomu, že v meste majú ľudia s rozličnými záujmami veľa možností stretávania sa, naopak, že ľudia žijú v meste izolovane a nevyhľadávajú tieto možnosti má pocit 18 % obyvateľov a obyvateľiek. Neutrálny postoj zaujalo 26 %. Do prieskumu sa zapojili aktívni členovia/členky neprofesionálnej športovej komunity (10 %), členovia a členky neprofesionálnych umeleckých komunit alebo zoskupení (11 %) aj profesionáli v oboch oblastiach. Jedna tretina (33 %) je tiež členom alebo členkou inej skupiny ľudí, ktorá sa aktívne stretáva, diskutuje alebo inak trávi voľný čas. Členom alebo členkou inej skupiny, ktorá sa nestretáva, ale aktívne komunikuje na sociálnych sieťach je 7 % z nich. Z Banskobystričanov a Banskobystričaniek, ktorí sa do prieskumu zapojili, nevyhľadáva aktívne stretávanie vo voľnom čase 36 % (respondenti uviedli, že nie sú členom ani členkou ani jednej z uvedených skupín ľudí alebo komunit).

Kultúra môže prispievať k zveľadeniu rôznych miest a lokalít v meste a zároveň môžu tieto miesta vytvárať podmienky (dopĺňať infraštruktúru kultúrnych inštitúcií a iných aktérov) pri plnení vyšších spoločenských cieľov kultúry. Účelom sprístupňovania umenia a kultúry nie je len kvalitnejšie spoločenské vyžitie a ekonomický rozvoj, ktorý je spojený so spotrebou kultúrnych a ďalších nadväzných služieb.

Z vybraných úloh, ktoré plní kultúra v dlhodobom sociálnom a ekonomickom rozvoji mesta sa Banskobystričania a Banskobystričanky prikláňajú k tomu, že najdôležitejší je rozvoj umeleckého vzdelávania detí a mládeže pre ich lepšie začlenenie v spoločnosti a sociálne zručnosti a rozvoj tvorivosti detí a mládeže⁹⁵.

Tabuľka 7: Vybrané potreby v sociálnom rozvoji mesta zoradené podľa dôležitosti pre obyvateľov a obyvateľky

Oblasť rozvoja kultúrnych zdrojov	Poradie obyvateľov a obyvateľky spolu	Poradie podľa vekových kategórií obyvateľov a obyvateľiek mesta						
		15 – 18 rokov	19 - 24 rokov	25 - 34 rokov	35 - 44 rokov	45 - 54 rokov	55 - 64 rokov	65 a viac rokov
Rozvoj umeleckého vzdelávania detí a mládeže pre ich lepšie začlenenie v spoločnosti a sociálne zručnosti.	1	1	1	1, 2	1	1	1	1
Rozvoj tvorivosti detí a mládeže.	2	2	2	1, 2	2	2	2	2
Zlepšovanie porozumenia a vzťahov medzi ľuďmi.	3	3	3	3	3	3	4	4
Vytváranie možností pre medzigeneračné stretávanie (stretávanie ľudí rôzneho veku).	4	4	4	4	4	4	3	3
Pomoc znevýhodneným skupinám.	5	5	5	5	5	5	5	5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Dôležitosť (význam) jednotlivých oblastí, ku ktorým v sociálnom a ekonomickom rozvoji kultúra prispieva sú zoradené v poradí od 1 - najvyššej priority, resp. najdôležitejšej oblasti pre obyvateľov a obyvateľky po 5. najnižšiu prioritu, resp. najmenej dôležitú oblasť z piatich uvedených.

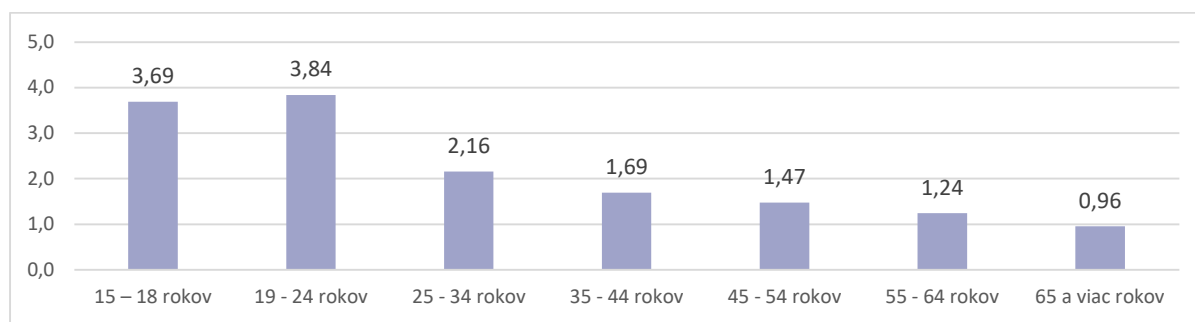
⁹⁵ Obyvatelia a obyvateľky mesta považujú túto oblasť za najdôležitejšiu. K tomu, či sú v súčasnosti v meste deti a mládež dostatočne alebo nedostatočne vedené k záujmu o kultúru zaujalo 30 % neutrálny postoj, 35 % sa prikláňa k tomu, že deti a mládež v meste sú dostatočne vedené k záujmu o kultúru a rovnaká časť obyvateľov k tomu, že vedenie detí a mládeže k záujmu o kultúru je nedostatočné, pričom to takto vnímajú predovšetkým nižšie vekové skupiny.

DOPADY PANDÉMIE COVID-19

Pandemická situácia pretrvávajúca vo svete aj na Slovensku od roku 2020 prispela k zníženiu konkurencieschopnosti kultúry v porovnaní s inými spôsobmi trávenia voľného času, aj tými, ktoré nemajú priaznivý vplyv na vývoj spoločnosti (napríklad presun komunikácie a aktivít na sociálne siete, online hry a pod.).

Až 36 % Banskobystričanov a Banskobystričaniek trávilo počas pandémie COVID-19 menej času s priateľmi alebo rodinou. Odlúčenie pociťovali najmä vyššie vekové skupiny. Aktivita na sociálnych sieťach sa zvýšila najmä u mladej generácie. Aktívnejšie začala komunikovať cez sociálne siete zapájaním sa do diskusií na rôzne témy až jedna pätina obyvateľov a obyvateľiek. Komentovať príspevky svojich priateľov na sociálnych sieťach začalo 7 % a komentovať príspevku ľudí, ktorých osobne obyvatelia alebo obyvateľky nepoznajú začali 4 % Banskobystričanov a Banskobystričaniek. V súčasnosti (v čase realizácie prieskumu - 2022) je priemerný čas, počas ktorého sú na sociálnych sieťach **denne 1,88 hodiny**, pričom tento čas závisí od veku (čím nižšia veková kategória, tým viac času trávi na sociálnych sieťach).

Graf 20: Priemerný čas používania sociálnych sietí počas dňa obyvateľmi a obyvateľkami mesta (priemer v hodinách)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

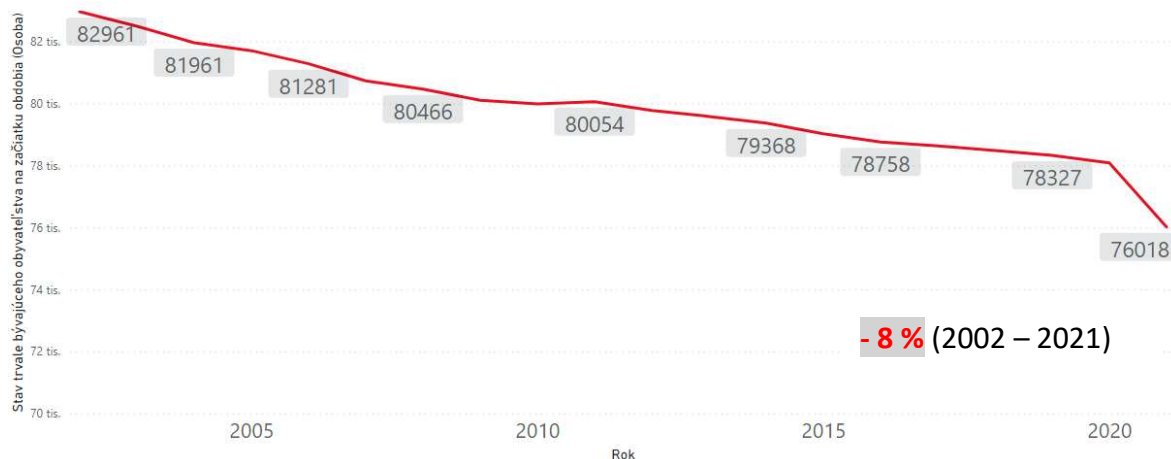
V súvislosti s len ťažko odhadnuteľnými dôsledkami pandémie COVID-19, ale aj dôsledkami rastúcej inflácie, ktorá sa prejavuje od roku 2022 je pokles účasti obyvateľov na kultúre ohrozením pre sociálny a ekonomický rozvoj Banskej Bystrice.

PRÍLOHY

Príloha A1. Východiská rozvoja kultúry

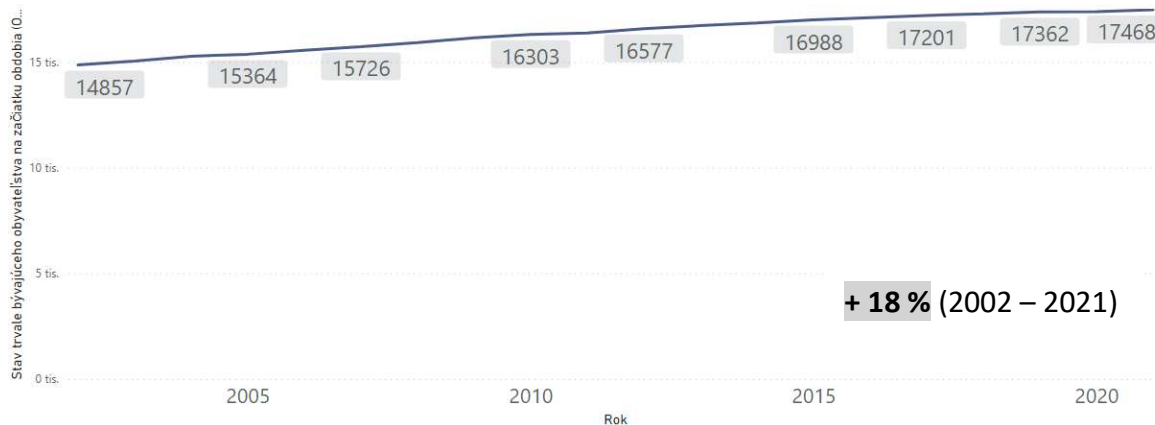
Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica

Graf 21: Vývoj počtu obyvateľov v meste Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[om7101rr\]](#), 2022.

Graf 22: Vývoj počtu obyvateľov v ostatných obciach FMO Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021 (okrem jadrového mesta Banská Bystrica)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[om7101rr\]](#), 2022.

Tabuľka 8: Zmena počtu obyvateľov FMO Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

Obec	Stav trvale bývajúceho obyvateľstva v roku 2021 na začiatku obdobia (Osoba)	Zmena počtu obyvateľov v roku 2021 v porovnaní s rokom 2002
Banská Bystrica	76018	- 8 %
Badín	2 028	+ 21 %
Dolný Harmanec	261	+ 43 %
Harmanec	848	- 10 %
Horná Mičiná	641	+ 31 %
Horné Pršany	398	+ 6 %
Hronsek	654	+ 9 %
Kordíky	477	+ 86 %
Králiky	693	+ 30 %
Kynceľová	391	+ 16 %
Malachov	1 117	+ 29 %
Môlča	412	+ 12 %
Nemce	1 142	+ 1 %
Riečka	832	+ 47 %
Selce	2 125	+ 5 %
Slovenská Ľupča	3 265	+ 8 %
Špania Dolina	223	+ 26 %
Tajov	668	+ 47 %
Vlkanová	1 293	+ 49 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[om7101rr\]](#), 2022.**Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica**

Tabuľka 9: Vývoj výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica (program 12 – Kultúra)

Rok	Schválený rozpočet	Upravený rozpočet
2010	659 598 €	731 656 €
2011	626 843 €	626 909 €
2012	613 732 €	652 027 €
2013	519 298 €	534 558 €
2014	277 268 €	368 753 €
2015	333 686 €	359 403 €
2016	433 740 €	482 328 €
2017	461 088 €	703 353 €
2018	744 220 €	952 126 €
2019	753 482 €	941 681 €
2020	587 414 €	529 319 €
2021	721 570 €	556 052 €
2022	583 241 €	

Zdroj: Mesto Banská Bystrica, 2022.

Príloha B1. Kultúrne dedičstvo mesta Banská Bystrica

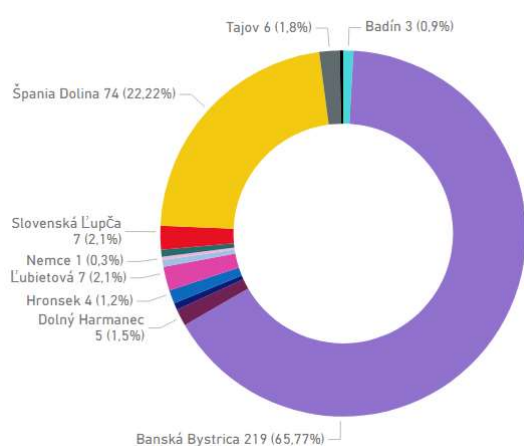
Príloha: Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky

Tabuľka 10: Počet NNKP a pamiatkových objektov obcí FMO Banská Bystrica

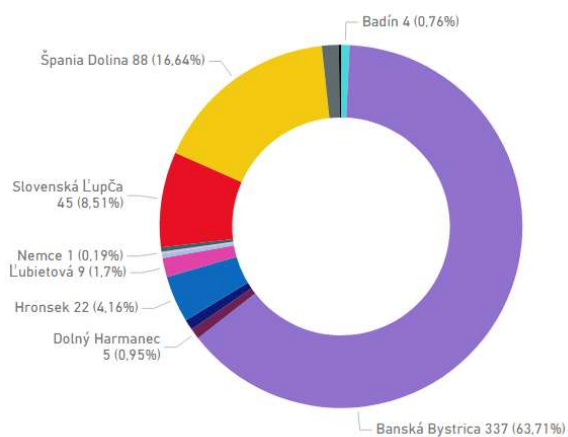
Obec	Počet NNKP	Počet pamiatkových objektov
Banská Bystrica	3	4
Badín	219	337
Dolný Harmanec	5	5
Horná Mičiná	2	5
Hronsek	4	22
Ľubietová	7	9
Malachov	2	2
Nemce	1	1
Selce	2	2
Slovenská Ľupča	7	45
Špania Dolina	74	88
Tajov	6	8
Vlkanová	1	1
Spolu	333	529

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Graf 23: Počet NNKP FMO Banská Bystrica

Graf 24: Počet pamiatkových objektov FMO Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Tabuľka 11: Počet NNKP podľa primárneho druhového členenia NNKP v obciach FMO Banská Bystrica

Obec	archeológia	architektúra	história	historická zeleň	ľudové staviteľstvo	technika	výtvarné umenie	Celkovo
Badín		2	1					3
Banská Bystrica		201	15	1		2		219
Dolný Harmanec	1		3			1		5
Horná Mičiná		2						2
Hronek		3	1					4
Ľubietová		3	2			1	1	7
Malachov	1		1					2
Nemce	1							1
Selce	1	1						2
Slovenská Ľupča	1	3	2				1	7
Špania Dolina		3	1		69	1		74
Tajov		1	4			1		6
Vikánová		1						1
Celkovo	5	220	30	1	70	6	1	333

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

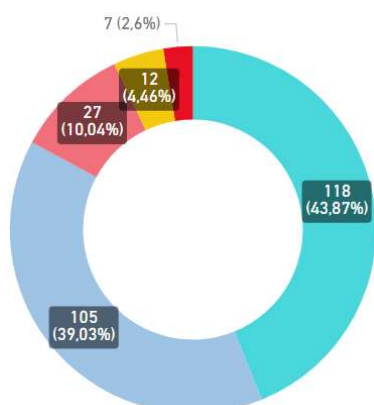
Tabuľka 12: Počet pamiatkových objektov podľa primárneho druhového členenia v obciach FMO Banská Bystrica

Obec	archeológia	architektúra	história	historická zeleň	ľudové staviteľstvo	technika	urbanizmus	výtvarné umenie	Celkovo
Badín		3	1						4
Banská Bystrica	1	269	39	10		5	1	12	337
Dolný Harmanec	1		3			1			5
Horná Mičiná	2	2			1				5
Hronek	1	14	1	1		2	2	1	22
Ľubietová		4	3		1	1			9
Malachov	1		1						2
Nemce	1								1
Selce	1	1							2
Slovenská Ľupča	4	19	4			1	2	15	45
Špania Dolina	1	9	1		76	1			88
Tajov		1	6			1			8
Vikánová		1							1
Celkovo	13	323	59	11	78	12	5	28	529

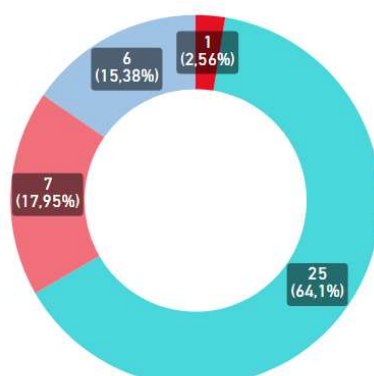
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Graf 25: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia

ARCHITEKTÚRA

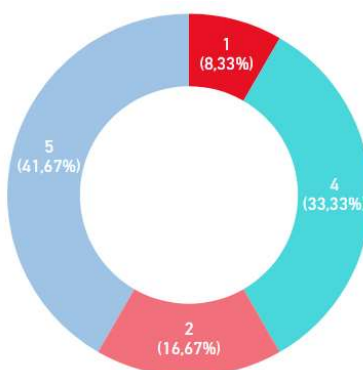
HISTÓRIA

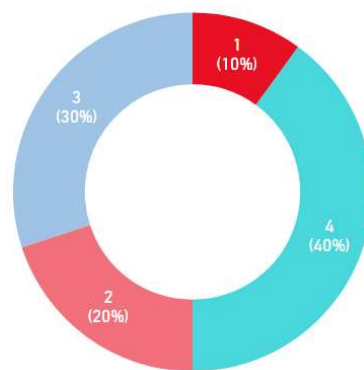
Stavebno-technický stav

- dobrý
- vyhovujúci
- narušený
- dezolátny
- v obnove, v reštaurovaní
- AG - neprezentovaná

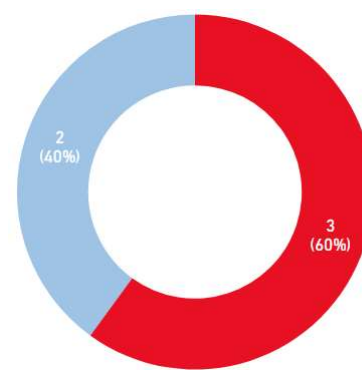
VÝTVARNÉ UMENIE

HISTORICKÁ ZELEŇ

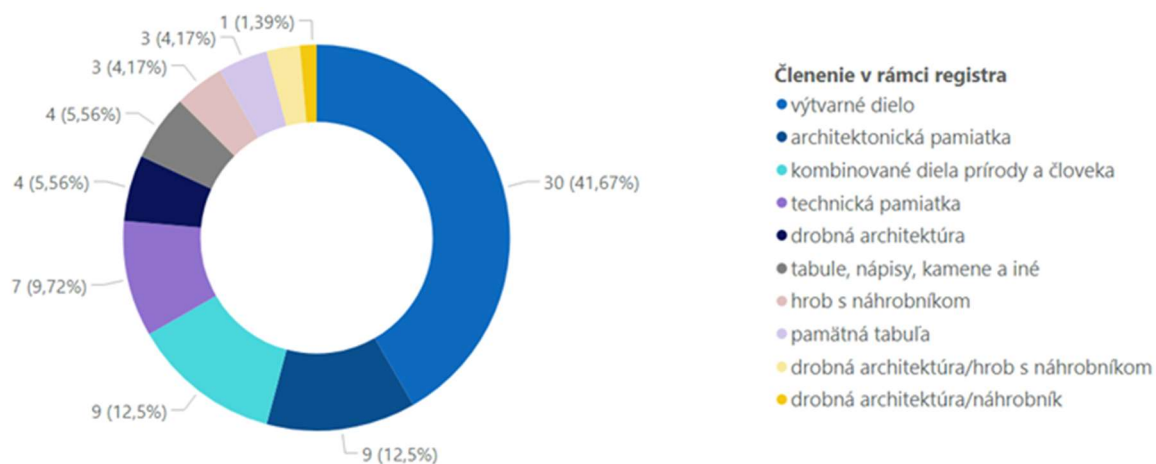
TECHNIKA

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

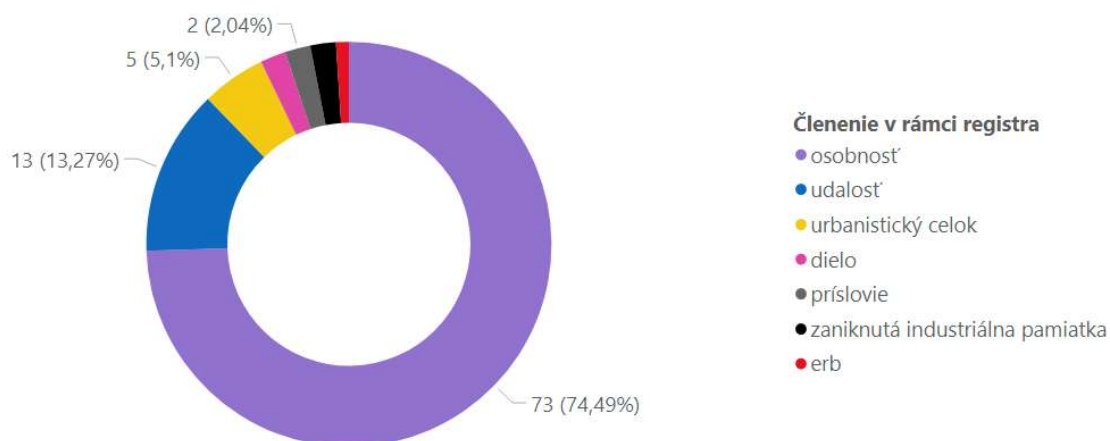
Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica

Graf 26: Štruktúra registra hmotných nehnuteľných pamätihodností mesta Banská Bystrica

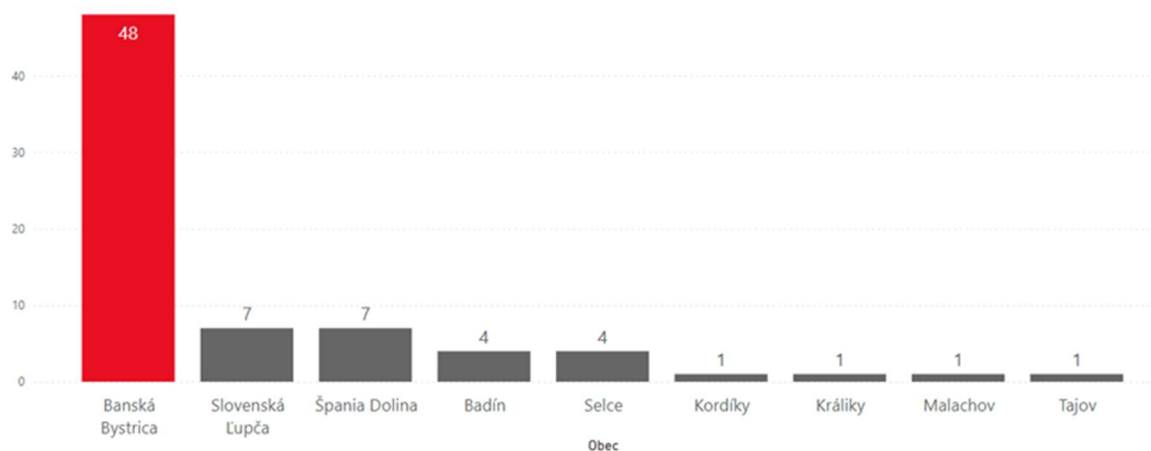

Zdroj: Evidencia pamätihodností mesta Banská Bystrica, 2022.

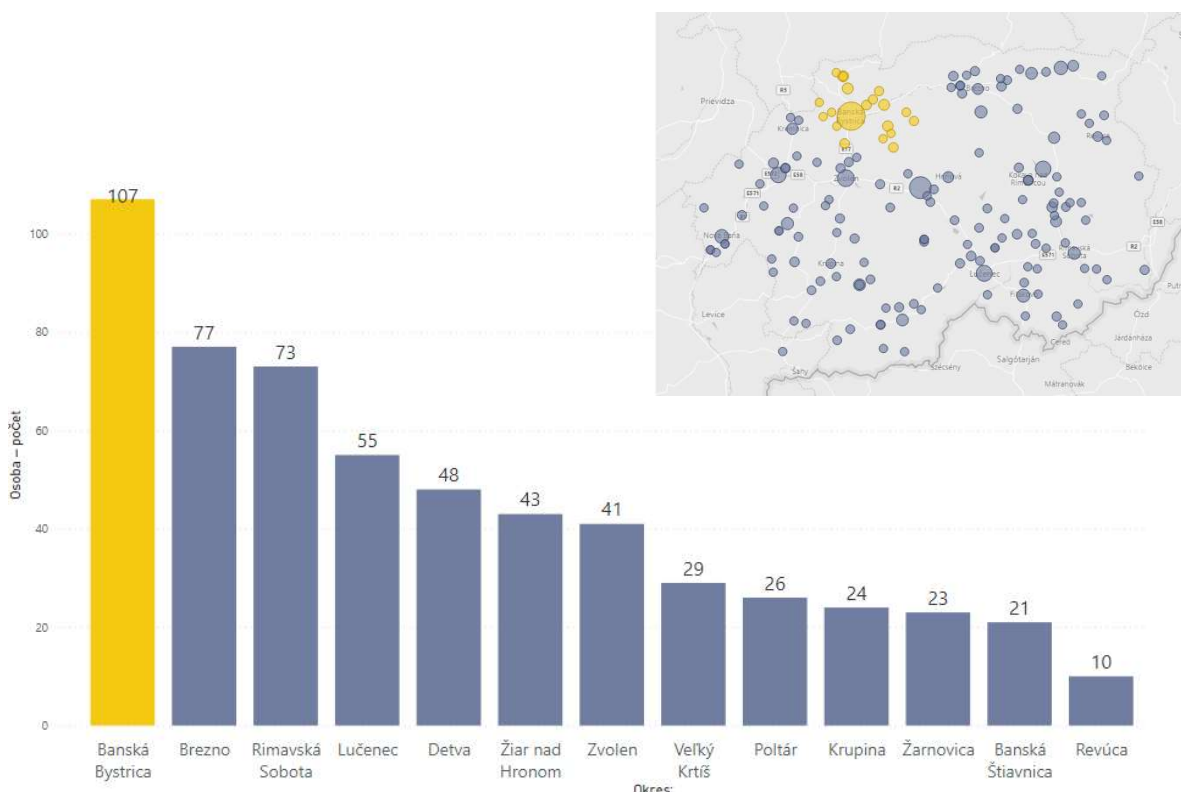
Graf 27: Štruktúra registra nehmotných pamätihodností mesta Banská Bystrica

Zdroj: Evidencia pamätihodností mesta Banská Bystrica, 2022.

Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra**Graf 28: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica**

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra ÚĽUV a SOS, 2022.

Graf 29: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v okrese Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra ÚĽUV a SOS, 2022.

V okrese Banská Bystrica žije 107 ľudovo-umeleckých výrobcov a remeselníkov, čo je takmer jedna pätina z ich celkového počtu v Banskobystrickom kraji). Z nich žije v meste Banská Bystrica 48 a ďalších 26 v ostatných obciach, ktoré tvoria FMO. V meste Banská Bystrica sú dvaja majstri ľudovo-umeleckej výroby (ĽUV evidovaní v ÚĽUV), a to v remesle píšťalkarstvo a výroba hudobných nástrojov a remesle rezbárstvo. V rámci FMU Banská Bystrica je v obci Špania dolina šesť majstrov ĽUV v čipkárstve a v obci Slovenská Ľupča jeden vo výrobe keramiky a hrnčiarstve (spolu deväť majstrov ĽUV v rámci FMO Banská Bystrica).

Graf 30: Výrobcovia v tradičnej ľudovej kultúre v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica

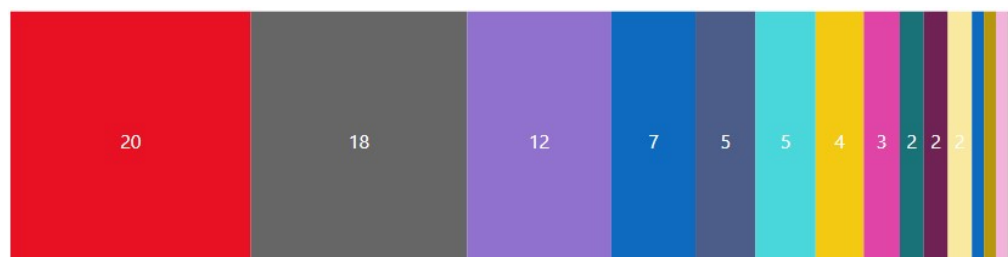
Ľudovo-umelecká výroba:

- Čipkárstvo, háčkovanie, výšivkárstvo
- Rezbárstvo, debnárstvo, korytárstvo, stolárstvo, tesárstvo, tokárstvo, výrobk...
- Výroba hudobných nástrojov, husliarstvo, pišťalkarstvo
- Krajčírstvo, tkáčstvo, pletiarstvo, gubárstvo, splst'ovanie, kramplovanie
- Drotárstvo, kováčstvo, zvonkárstvo, nožiarstvo, prackárstvo
- Výroba kraslíc
- Hrnčiarstvo, keramika, sklárstvo
- Brašnárstvo, garbiarstvo, remenárstvo, spracovanie kože, výroba z kože
- Košíkárstvo, prútiarstvo, slamienkárstvo, šúpolie
- Kožušníctvo, klobúčnictvo, plisovanie, farbiarstvo, druganie
- Medovníkárstvo
- Maliarstvo, sklomaliarstvo
- Voskárstvo, voštinárstvo
- Šperskárstvo
- Valaškárstvo
- Kachliarstvo

Výrobcovia v meste Banská Bystrica:

Výrobcovia vo FMO (vrátane mesta Banská Bystrica):

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra ÚĽUV a SOS, 2022.

Príloha B2. Kultúrne inštitúcie

Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo

HISTÓRIA STREDOSLOVENSKÉHO MÚZEA SA ZAČALA PÍSAŤ UŽ V ROKU 1889. V tomto roku mestská rada Banskej Bystrice odsúhlasila vznik Mestského múzea. Na základe tohto rozhodnutia boli v úradných miestnostiach mesta sprístupnené verejnosti historické predmety z mestského archívu. V archíve sa nachádzali predmety spojené s históriou mesta Banská Bystrica. V roku **1893** vytvorili mešťania na podporu Mestského múzea múzejnú komisiu – Banskobystrickú historickú a archeologickú spoločnosť na čele s Júliusom

Csesznakom, starostom mesta. V tomto roku bolo Mestské múzeum premiestnené do budovy vedľa Petermannovej veže (asanovanej v tridsiatych rokoch 20. storočia), ktorá predtým slúžila ako byt strážcu hradnej veže.

V roku **1907** sa v meste začalo s obnovou Matejovho domu v hradnom areáli, ktorý sa mal stať reprezentatívnou budovou mesta určenou pre Mestské múzeum. V roku 1909 bola v Matejovom dome slávnostne otvorená prvá mestská múzejná expozícia inštalovaná pod odborným vedením Kornela Divalda, vtedajšieho zmocnenca Hlavného inšpektorátu pre múzeá a knižnice v Uhorsku. Expozícia bola umiestnená na štyroch poschodiach: na prvom mineralogická a etnografická zbierka, na druhom historická a kultúrno-priemyselná zbierka, na treťom kultúrno-historická a numizmatická zbierka a na štvrtom pamiatky z cirkevného života. V roku 1958 bola expozícia vtedy už Krajského múzea otvorená v zrekonštruovanej budove Thurzovho domu. V Matejovom dome bol zriadený depozitár múzea. V roku **1970** sa zmenil názov múzea z Vlastivedného na Stredoslovenské múzeum. V roku 1973 bola Stredoslovenskému múzeu pridelená budova Tihányiovského kaštieľa v Kráľovej, v ktorej bola v roku 1989 pri príležitosti osláv storočnice múzea otvorená prírodovedná expozícia.

V roku **2005**, pri príležitosti 750. výročia Banskej Bystrice, múzeum pripravilo výstavu *Za živa v Bystrici, po smrti v nebi*. Sprístupnila návštevníkom najvýznamnejšie artefakty z minulosti slobodného kráľovského mesta.

V súčasnosti je Stredoslovenské múzeum regionálnou inštitúciou s komplexnou dokumentáciou vývoja spoločnosti a prírody stredného Slovenska.

Na základe prieskumu a vedeckého výskumu múzeum zhromažďuje, vedeckými metódami zhodnocuje, odborne spravuje, ochraňuje a sprístupňuje zbierkové predmety ako súčasť kultúrneho a prírodného dedičstva. Neodmysliteľnou súčasťou poslania múzea je prezentačná a výchovno-vzdelávacia činnosť (tvorba výstav, usporadúvanie vzdelávacích podujatí, prednášok a seminárov) venovaná širokej odbornej i laickej verejnosti so zvláštnym zreteľom na školopovinnú mládež.

Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici má 3 stále expozície: Thurzov dom, Tihányiovský kaštieľ a Matejov dom.

THURZOV DOM

Thurzov dom patrí k významným architektonickým pamiatkam Banskej Bystrice. Od augusta 1958 má po komplexnej stavebnej obnove v Thurzovom dome sídlo Stredoslovenské múzeum. Po pamiatkovej obnove tu bola v roku 1958 sprístupnená spoločenskovedná expozícia zameraná na historické premeny Banskobystrického kraja od najstarších dôb praveku, cez stredovek, novovek až po začiatky 20. storočia. V tomto období sa v múzeu sprístupnila nová stála expozícia Tranzithistory, ktorej východiskom je historické obzretie za prvou stálou expozíciou v Thurzovom dome.

MATEJOV DOM

Stála expozícia predstavuje 2863 zbierkových predmetov zo zbierok Stredoslovenského múzea. V Matejovom dome vznikla klenotnica s najvzácnejšími zbierkami, archeológia s replikou slovanskej polozemnice a zbierkou stredovekých kachlíc, zbrojnica prezentuje zbierku chladných zbraní. Nachádzajú sa tu miestnosti venované významným banskobystrickým osobnostiam a starostom, bohatú históriu remesiel prezentuje vyše 700 zbierkových predmetov. Expozícia gotickej plastiky a maľby predstavuje unikáty slovenského i európskeho významu.

TIHÁNYIOVSKÝ KAŠTIEĽ

Prírodovedná expozícia "*Príroda stredného Slovenska*", sprístupnená verejnosti v decembri 1989, poskytuje ucelený obraz o prírodných pomeroch stredného Slovenska prostredníctvom 2400 exponátov. Návšteva expozície poskytuje možnosť oboznámiť sa s geologickou stavbou, flórou a faunou stredoslovenského regiónu, rozširuje vedomosti z ekológie a ochrany prírody. Umožňuje naučiť sa poznávať bežné i menej známe druhy hornín, minerálov, rastlín a živočíchov. V rámci vyučovacích hodín v expozícii pomáha „doplniť“ výučbu prírodopisu, zemepisu a biológie podľa učebných osnov základných a stredných škôl, ale i špecializovaných vysokoškolských vedných odborov. Na expozíciu nadväzuje **audiovizuálna sála**, v ktorej sú prezentované prírodovedné programy.

<https://ssmuzeum.sk>

MÚZEUM SNP JE NAJNAVŠTEVOVANEJŠIE MÚZEUM NA SLOVENSKU.

„Vplyv Slovenského národného povstania na povojnový vývoj na Slovensku a potreba dokladovať a predovšetkým zachovať dokumentáciu o aktívnej účasti Slovákov v boji proti fašizmu a o utrpení, obetiach a stratách, ktoré spôsobil ľudstvu nacizmus v rokoch druhej svetovej vojny, viedli v roku 1955 k vzniku Múzea Slovenského národného povstania.“ (Mgr. Tatiana Babušiková). Múzeum sa stalo celonárodným múzejným a vedeckým

ústavom s cieľom zbierať, odborne spracovávať, chrániť a sprístupňovať hmotné a duchovné pamiatky z obdobia Slovenského národného povstania.

Múzeum SNP bolo v roku 1969 presídlené do architektonicky impozantnej budovy Pamätníka Slovenského národného povstania, kde jeho múzejná, vedecko-výskumná, expozičná, výstavná, ako aj kultúrno-osvetová činnosť získala nové možnosti rozvoja. V priestoroch Pamätníka SNP v roku 1969 sa otvorila nová stála expozícia, ktorej súčasťou boli, v tom čase v múzejníctve ojedinelé, štyri audiovizuálne programy. Táto expozícia bola ojedinelou múzejnou expozíciou v stredoeurópskom priestore. Obdobie normalizácie sa prejavilo na zmene obsahu a výtvarného stvárnenia otvorenej expozície múzea a z pietnej siene Pamätníka SNP bolo v roku 1972 demontované súsošie Obete varujú. Od roku 1969 funguje v múzeu **kinosála s kapacitou 150 návštevníkov**, kde sa pravidelne premietajú zaujímavé filmy.

V Múzeu SNP sú viaceré zaujímavé expozície:

- Stála expozícia Múzea SNP prístupná 27. augusta 2004 s názvom „Slovensko v protifašistickom hnutí odporu Európy v rokoch 1939-1945“ je tematicky, obsahovo aj materiálovo najrozsiahlejšou expozíciou Múzea SNP.
- Skanzen ťažkej bojovej techniky, ktorý je súčasťou stálych expozícií Múzea SNP. Nájdete zbrane česko – slovenskej, nemeckej a sovietskej výroby, ale aj vozne improvizovaného pancierového vlaku Štefánik.
- Lietadlo Li-2, ktorým bolo vyzbrojené sovietske diaľkové letectvo, ktoré poskytovalo leteckú pomoc SNP.
- Kultúrna pamiatka Pamätník Nemecká, v priestoroch ktorej sa nachádza expozícia Represálie nacistov a príslušníkov POHG na Slovensku v rokoch 1944 – 1945.
- NKP Kalište, ktorej hlavnou témou je Partizánska republika a represálie fašistov v predmetnom regióne.
- Pamätník Tokajkej tragédie - Expozícia Múzea SNP s názvom Fašistické represálie na východnom Slovensku.

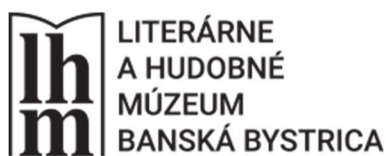
8. mája 2002 v Štátnom múzeu Auschwitz – Birkenau v Poľskom Osvienčime otvorili Slovenskú národnú expozíciu Tragédia slovenských Židov, ktorej garantom prípravy a realizácie bolo Múzeum SNP. Táto expozícia je jednou z najnavštevovanejších expozícií múzea.

Múzeum každoročne otvára vo svojich výstavných priestoroch a v priestoroch mimo múzea 15 až 30 výstav a v rámci svojej edičnej činnosti pripravilo aj dvoch sprievodcov po stáloch expozícií v Múzeu SNP a Kališti. Múzeum v súčasnosti zároveň spravuje 223 252 múzejných a archívnych zbierok. Neopomenuteľnou aktivitou múzea sú aj vzdelávacie programy, prednášky a besedy, ale aj nočné vstupy do stálych expozícií múzea a kultúrno-výchovné akcie v podobe koncertov, výtvarných a literárnych súťaží.

„Dnes môžeme Múzeum SNP charakterizovať ako celoslovenskú ústrednú špecializovanú múzejnú, vedeckú, odbornú, vzdelávaciu a informačnú organizáciu so špecializovaným verejným Archívom Múzea SNP, ktorá cieľavedome zhromažďuje, ochraňuje, odborne spracúva, vedecky zhodnocuje, využíva a sprístupňuje dokumenty múzejnej, archívnej a galerijnej hodnoty so vzťahom k dejinám slovenskej spoločnosti v rokoch 1938-1945 s dôrazom na dokumentáciu a dokladovanie protifašistického a národnoslobodzovacieho boja a Slovenského národného povstania ako významnej súčasti európskej antifašistickej rezistencie v rokoch druhej svetovej vojny, dokumentuje povojnové súdne procesy, rehabilitácie povstalcov a súčasné prejavy neofašizmu, rasovej neznášanlivosti a intolerancie. Múzeum vykonáva vedecko-výskumnú, odbornú-metodickú, expozičnú, kultúrno-osvetovú, vzdelávaciu, edičnú a informačnú činnosť viažucu sa k uvedeným dejinným udalostiam, s vlastným programom výskumnej, zbierkotvornej, prezentačnej a vzdelávacej činnosti v oblasti predmetu jeho špecializácie. Má celoslovenskú pôsobnosť s medzinárodným dosahom.

Základným poslaním Múzea SNP je na základe výskumu cieľavedome zhromažďovať, uchovávať, ochraňovať, odborne spracovávať, vedecky zhodnocovať, spravovať a širokej verejnosti sprístupňovať hmotné pamiatky (zbierkové predmety), archívne zbierky a fondy (písomné, obrazové a zvukové záznamy) viažuce sa k dejinám slovenskej spoločnosti rokov 1938 – 1945 s dôrazom na dokladovanie a dokumentovanie protifašistického a národnoslobodzovacieho boja a SNP, ako súčasti európskej antifašistickej rezistencie (európskeho protifašistického odporu) v rokoch druhej svetovej vojny; dokumentuje povojnové súdne politické procesy, rehabilitácie povstalcov a súčasné prejavy neofašizmu, rasovej neznášanlivosti a intolerancie. Múzeum SNP zároveň poskytuje v oblasti svojej špecializácie odbornú-metodickú a poradenskú službu ostatným múzeám na Slovensku, odbornú-metodickú a poradenskú službu pre učiteľov dejepisu, žiakov základných a stredných škôl, študentov vysokých škôl a tiež v rámci svojej špecializácie poskytuje aj pre zahraničie odbornú-poradenskú, metodickú službu a materiállovú základňu pre štúdium a pri tvorbe expozícií a výstav.“ (Mgr. Tatiana Babušiková). Zriaďovateľ múzea je Ministerstvo obrany Slovenskej republiky.

<http://www.muzeumsnp.sk>

Literárne a hudobné múzeum sa zameriava na dokumentáciu literárnej a hudobnej kultúry banskobystričského regiónu. Spravuje zbierkový fond, obsahujúci viac ako 60 000 artefaktov, so vzťahom k literárnym a hudobným osobnostiam, umeleckým telesám, spolkom a významným udalostiam. Dokumentuje výrobu a uplatňovanie ľudových hudobných nástrojov na Slovensku, venuje sa tradičnému bábkarstvu a knižnej kultúre. Sprístupňuje päť múzejných expozícií: Múzeum – domov múz, Bábkarský salón, Ľudové hudobné nástroje na Slovensku, Pamätný dom Jozefa Gregora-Tajovského v Tajove a Pamätnú izbu Pavla Tonkoviča v Podkoniciach. Súčasťou činnosti múzea sú výstavy, publikácie a programy pre všetky vekové a záujmové skupiny návštevníkov.

Literárne a hudobné múzeum je organizačným útvarom Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, ktorej zriaďovateľom je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

<https://www.svkbb.eu/literarne-a-hudobne-muzeum>

POŠTOVÉ MÚZEUM je organizačným útvarom Slovenskej pošty, a. s., a jeho poslaním je v súlade so svojim zameraním a špecializáciou nadobúdať predmety kultúrnej hodnoty najmä z oblastí dejín pošty a poštovníctva, rytých pomôcok, tuzemských známok, zahraničných známok a známkovej tvorby. Verejnosti sa múzeum otvorilo v roku 2001, kedy bola slávnostne sprístupnená prvá stála expozícia „Pošta a poštovníctvo v dejinách ľudskej komunikácie“ a neskôr aj kultúrno-výchovné pracovisko „Detská pošta“. Expozícia návštevníkom ponúka pohľad na dejiny pošty a poštovníctva a na tvorbu poštových známok s dôrazom na územie dnešného Slovenska prostredníctvom trojrozmerných aj plošných zbierkových predmetov a rozmanitej obrazovej dokumentácie.

<http://www.postovemuzeum.sk>

Slovenské múzeum máp je popularizačno-vzdelávacou aj kultúrno-technickou atrakciou, ktorá predstavuje, nielen bohatú minulosť a výnimočnú súčasnosť kartografie na slovenskom území, ale aj tradičné i moderné postupy a technológie, ktorými sa mapy vytvárajú.

Jeho jedinečnosť nespočíva iba v obsahu jeho expozície, ale aj v jej forme. Bolo založené na princípoch svetového trendu obohacovania zážitkov pre návštevníkov cez interaktivitu, výdobytky špičkových technológií a moderné princípy vzdelávania. Návštevník sa tu môže stretnúť s tzv. **Pieskovým modelom krajiny s rozšírenou realitou, ktorý je zážitkovou vzdelávacou pomôckou, využívajúcou najmodernejšie digitálne technológie.**

Prevádzkovateľom Slovenského múzea máp je spoločnosť CBS spol, s.r.o. Patrí do konzorcia firiem CBS, ktoré pôsobia v dvoch štátoch a pozostáva zo štyroch firiem. V roku 2016 CBS odkúpilo kartografickú časť podniku VKÚ, a. s. a vrátilo obľúbenú značku VKÚ na mapových produktoch späť na trh. Tento dátum môžeme považovať za začiatok nového života legendárnych turistických máp VKÚ Harmanec, čím CBS nadviazalo na kartografickú činnosť štátneho Vojenského kartografického ústavu.

<https://www.muzeummap.sk>

THURZO – FUGGER ZÁŽITKOVÁ EXPOZÍCIA predstavuje banícku históriu Banskej Bystrice a okolitých obcí a miest najmä z čias prelomu 15. a 16. storočia a Thurzovsko-Fuggerovskej spoločnosti a Medeného hámra.

História mesta je úzko spätá s ťažbou nerastných rúd (najmä na území Starých Hôr – Altenberg a Španej Doliny - Herrenggrund). Priemyselný význam nadobudla oblasť v 13. a 14. storočí, keď sa meď z regiónu vyvážala do Benátok. Rozmach však mediarsky priemysel zaznamenal medzi rokmi 1494 – 1546, keď boli bane, hámre a hutí v prenájme **Thurzovsko – Fuggerovskej spoločnosti** (v roku 2020 bolo 525. výročie jej vzniku). Tento banskobystrický mediarsky podnik so svojím

obrovským komplexom spracovateľských závodov, dobre premyslenou organizáciou výroby, hustou sieťou skladov a podvojným účtovníctvom bol najvyspelejším a najmodernejším ranokapitalistickým podnikom a komplexom svojho druhu v Európe. Striebro, ktoré sa pomocou olova získavalo v zhuťňovacom procese, bolo síce len vedľajším produktom výrobného procesu, pri ročnej výrobe až 2,2 tony však predstavovalo významný ekonomický prínos podniku. Bystrická meď sa v tomto období vyvážala prostredníctvom viacerých európskych prístavov až do Číny, Ameriky a Afriky. Historické jadro mesta je tak výsledkom honosnej výstavby počas obdobia prosperity mediarskeho priemyslu.

Medený Hámor bol druhým najstarším činným priemyselným podnikom na Slovensku, hneď po kremnickej mincovni, bol rovnako súčasťou Thurzovsko – Fuggerovskej spoločnosti, po jej zániku však ešte štyri storočia ostal v prevádzke. Obnova pamiatky Medeného hámra pre účely jej využitia aj v interpretácii vzácneho dedičstva je v súčasnosti zaradená medzi infraštruktúrne priority mesta Banská Bystrica. Z pohľadu histórie baníctva je zo sprístupnených pamiatok okrem Barbakanu (Pettermanovej veže), kde je lokalizovaná Thurzo-Fugger zážitková expozícia najmarkantnejší Thurzov dom (sídlo zakladateľa Thurzovsko – Fuggerovskej spoločnosti s cenným interiérom). **Thurzo-Fugger zážitková expozícia nie je konkurenciou Stredoslovenskému múzeu, ktoré v tomto objekte NNKP sídli, ale dopĺňa jeho vzdelávaciu funkciu o detaily významnej banskej histórie mesta a jeho okolia.**

Thurzo-Fugger zážitková expozícia ponúka interaktívne spracovanie histórie prostredníctvom virtuálnej reality, „hovoriacich obrazov“, 360° videoprojekcie a augmentovanej reality, ovládanej pomocou smartfónov, návštevníkov preniesie v čase a priestore o vyše 500 rokov naspäť a dozvedia sa tu veľa zaujímavých informácií.

Časová os s augmentovanou realitou prevedie návštevníka cez expozíciu po jednotlivých etapách baníckej histórie regiónu. Prostredníctvom pohybovej platformy sa môžu návštevníci „poprechádzať“ priamo po výrobných priestoroch Medeného hámra v čase jeho najväčšej slávy, či poťažkať si skutočný medený ingot. Expozícia zároveň návštevníkov nasmeruje vybrať sa na ďalšie miesta za poznávaním baníckej histórie v regióne.

HODINOVÁ VEŽA je najviditeľnejšou a najznámejšou dominantou námestia SNP v Banskej Bystrici. V minulosti mala veža viaceré názvy – Vážnicová, lebo stála vedľa budovy mestskej váhy, Zelená kvôli sfarbeniu jej medeného plechu na streche a od konca 19. storočia Šikmá vďaka jej vychýleniu. V porovnaní s inými starobylými stavbami mesta je relatívne mladá. S jej stavbou sa začalo v roku 1552, pôvodne bola postavená v renesančnom štýle len do výšky terajšej ochodze 20,5 m a koncom 17. storočia bola nadstavaná v barokovom štýle s ďalšími hodinami. Počas svojej existencie veža niekoľkokrát vyhorela a prešla viacerými prestavbami. Dnešná podoba veže je z čias barokovej prestavby po ničivom požiari v roku 1761. Spočiatku veža na námestí plnila nielen funkciu nosiča mestských hodín, ale aj strážnej veže. Bola na nej stála strážna služba, ktorá mala za úlohu pozorovať nepriateľa a zároveň dozerať či niekde v meste nevznikol požiar. V prízemnej miestnosti sa nachádzalo krátkodobé väzenie, odkiaľ viedla priama cesta ku kletke hanby a praniu na námestí. Na veži mal stanovisko mestský trubač, ktorý trúbením ohlasoval celé hodiny, trúbil pri slávnostných príležitostiach a na poplach. Koncom 19. storočia dochádza k narušeniu statiky veže. V roku 1920 boli už viditeľné trhliny na susednom dome a postupne sa odklonila od zvislej osi až o 68 cm. Tento odklon mnohí pripisujú odstráneniu prístavby „domčeka mäsiarstva“ začiatkom 60-tych rokov 20. storočia. Až v roku 1959 k 15. výročiu SNP bola veža staticky podchytená a stabilizovaná. Odvtedy sa už ďalej nenakláňa. Spolu s obnovou historického námestia v rokoch 1993 – 96 došlo aj ku komplexnej rekonštrukcii veže a odvtedy môžu návštevníci vystúpiť po 101 drevených schodoch na ochodzu veže, odkiaľ sa im naskytne nádherný výhľad nielen do hĺbky Námestia SNP, Kapitulskej ulice či na Mestský hrad, ale aj na okolité kopce Veľkej Fatry, Nízkych Tatier, Kremnických a Starohorských vrchov, v ktorých boli ukryté ložiská medi tak významné pri rozvoji mesta. Pôsobivý je tiež obraz večerného námestia, keď sa v jeho dlažbe rozsvietia desiatky svetiel, ktoré symbolizujú kahance permoníkov – baníckych škriatkov z ríše pokladov. Od roku 1955 je Hodinová veža vyhlásená za Národnú kultúrnu pamiatku.

Stredoslovenská galéria

Stredoslovenská galéria je regionálnou galériou s programovým zameraním na prezentáciu, výskum a tvorbu zbierky moderného a súčasného umenia. Profiluje sa ako otvorená inštitúcia. Popri odbornej činnosti zbierkotvornej galérie ponúka širokej verejnosti odborné kurátorské a edukačné projekty s rozšíreným sprievodným programom o iné umelecké druhy, ako sú súčasná literatúra, tanec, hudba, performance či film.

Výstavné a vzdelávacie aktivity Stredoslovenskej galérie sú realizované v troch historických objektoch situovaných v centre mesta. Krátkodobé výstavy sú obmieňané v budovách bývalej radnice Pretórium a v Bethlenovom dome. V budove rodinnej vily umelca Dominika Skuteckého so záhradou je sprístupnená stála expozícia jeho maliarskej tvorby.

V oblasti galerijnej pedagogiky má Stredoslovenská galéria vypracovanú štruktúru práce s verejnosťou a školami formou krátkodobých lektorátov, animačných programov, tvorivých dielní, ako i dlhodobých špeciálnych edukačných programov. Od roku 2016 oživila tiež tradíciu edukačno-prezentačných výstav, ktoré sa ako prvé na Slovensku (1989) začali realizovať práve v Stredoslovenskej galérii. Cieľom takýchto rôznorodých edukačných programov a výstavných projektov je učiť návštevníka vnímať, prijímať a interpretovať diela vizuálneho umenia.

BETHLENOV DOM

V Bethlenovom dome je umiestnené administratívne sídlo, výstavné priestory a depozitár diel zo zbierky Stredoslovenskej galérie. Realizujú sa tu krátkodobé výstavy nielen z galerijnej zbierky, ale aj zapožičaných diel z iných renomovaných umeleckých zbierok a ateliérov. Špecializáciou sú jesenné edukačné výstavy pre širokú verejnosť. V rokoch 2006 až 2008 tu bola sprístupnená stála expozícia Slovenská grafika 20. storočia zo zbierky SSG. V súčasnosti je vstupný foyer a výstavný priestor na prízemí využívaný aj na rôzne kultúrne podujatia a prezentácie, či na kurzy kreslenia. Výstavné priestory na poschodí zaklenuté historickými klenbami si zachovali špecifický dobový genius loci. Podzemie je upravené na výtvarné dielne pre skupiny návštevníkov. V zadnom trakte budovy je verejne prístupná **knižnica** prioritne orientovaná na oblasť vizuálneho umenia.

PRETÓRIUM

Pretórium je zamerané na prezentáciu krátkodobých výstav aktuálnych foriem súčasného domáceho a zahraničného umenia. Profiluje sa predovšetkým ako experimentálny priestor kurátorských a výskumných projektov, a tiež slúži na prezentáciu rozsiahlejších monografických výstav významných osobností slovenského vizuálneho umenia. Vernisáže výstav dopĺňa sprievodný program kurátorských a autorských komentovaných prehliadok, odborných prednášok a diskusií, tvorivých dielní a edukačných projektov. Moderný trojpodlažný výstavný priestor Pretória Stredoslovenskej galérie zahŕňa päť veľkých sál s celkovou rozlohou expozície 400 m².

VILA DOMINIK A SKUTECKÉHO

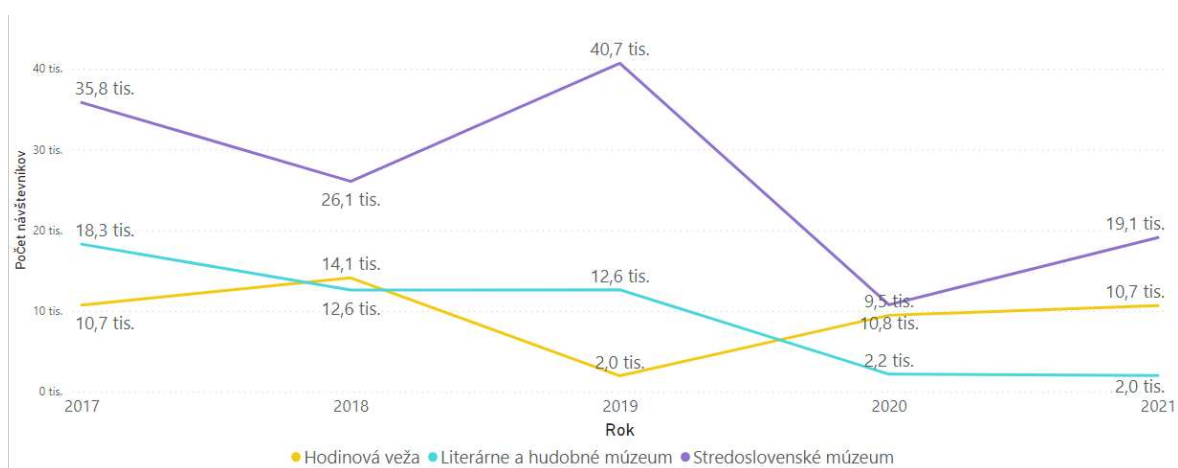
Vila Dominika Skuteckého so záhradou je unikátnou rodinnou vilou, ktorú si v Banskej Bystrici nechal postaviť maliar Dominik Skutecký podľa svojho umeleckého vkusu a obdivu k talianskej kultúre. Návštevníkom poskytuje jedinečnú prehliadku Stálej expozície Dominika Skuteckého, sprostredkúva pamiatku dramatickej histórie rodiny Skuteckých-Karvašových a ponúka relax v pôvodnej mestskej parkovej záhrade.

<https://www.ssgbb.sk>

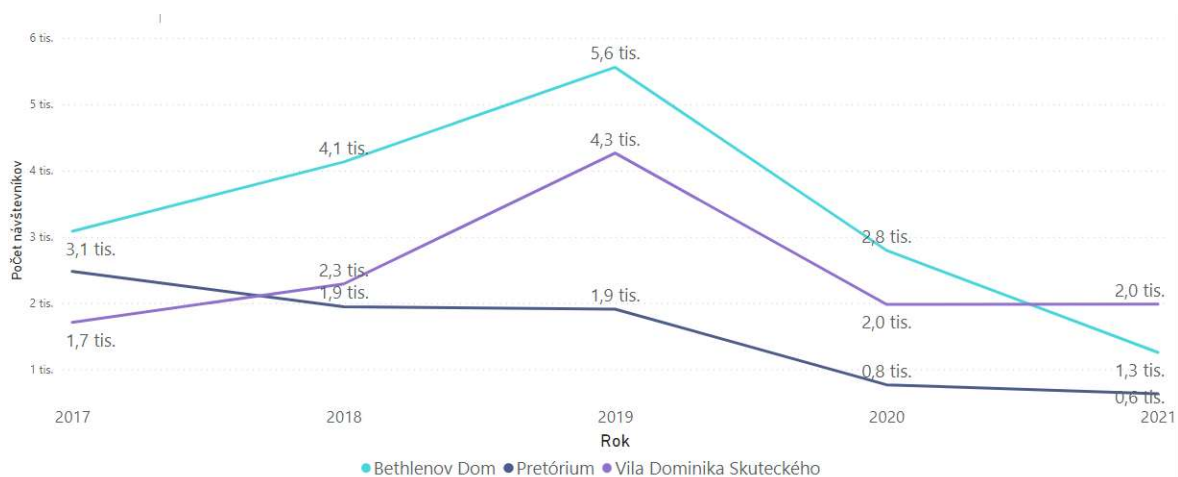
Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo**Tabuľka 13: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021.**

Inštitúcia/objekt	2017	2018	2019	2020	2021	Spolu
Stredoslovenské múzeum	35819	26056	40678	10760	19092	132 405
Literárne a hudobné múzeum	18 271	12 584	12 621	2 163	1 989	47 628
Hodinová veža	10 722	14 093	1 955	9 458	10 650	46 878
Stredoslovenská galéria	7 271	8 364	11 731	5 543	3 871	36 780
Slovenské múzeum máp		1484	1048	751	754	4 037
Poštové múzeum	924	548	412	217	254	2 355

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov jednotlivých inštitúcií, 2022.

Graf 31: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚSR [ku3701rr], 2022.

Graf 32: Vývoj počtu návštevníkov Stredoslovenskej galérie od roku 2017 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Stredoslovenskej galérie, 2022.

Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia

Stredoslovenské osvetové stredisko, pôvodne Dom osvetý bol založený 3. septembra 1952 a stal sa hlavným organizátorom kultúrneho života v okrese Banská Bystrica (v súčasnosti okresy Brezno a Banská Bystrica). Od svojho vzniku inštitúcia zmenila svoj názov niekoľkokrát. V súčasnosti:

ORGANIZUJE súťaže, podujatia, koncerty a festivaly zamerané na podporu a rozvoj záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby v oblasti divadla, vizuálneho umenia (film, foto, video, výtvarné umenie), tradičnej kultúry, hudby, spevu a umeleckého prednesu.

VZDELÁVA a realizuje workshopy a tvorivé dielne pre subjekty záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby, realizuje výchovno-vzdelávacie aktivity v oblasti prevencie sociálno-patologických javov, ekologickej a regionálnej výchovy.

UMELECKY SPRACOVÁVA vyhľadáva, dokumentuje, archivuje, ochraňuje a sprostredkovať prejavy nehmotného kultúrneho dedičstva širokej verejnosti.

PODPORUJE miestnu kultúru a jej nositeľov v regióne a kraji.

ŠTATISTICKY SPRACOVÁVA informácie o kultúrno-osvetovej činnosti a vytvára databázu informácií o stave a úrovni miestnej kultúry v rámci územia svojej pôsobnosti.

POSKYTUJE PORADENSTVO organizátorom kultúrno-osvetových podujatí súvisiace s ich prípravou a realizáciou.

<https://www.sosbb.sk>

Robotnícky dom

Stavba Robotníckeho domu sa začala v roku 1924 a denne na nej po práci pracovalo 30 – 40 robotníkov. Slávnostne otvorený a daný do užívania bol 4. 10. 1925. V rokoch 1957 – 58 prešiel rekonštrukciou, počas ktorej boli do hlavnej sály umiestnené štyri veľkoplošné drevené intarzované obrazy z dielne umeleckého stolára B. Breznického, zobrazujúce udalosti z dejín mesta: Banícke povstanie v rokoch 1525 – 1526 a vypuknutie SNP v roku 1944. V roku 1963 bol, ako jediný z robotníckych domov, vyhlásený za Národnú kultúrnu pamiatku.

Ďalšia nevyhnutná rekonštrukcia prebehla v roku 1971. Postupom času prestal Robotnícky dom spĺňať kritériá pre zastarané prevádzkové podmienky a nevyhnutná bola ďalšia rekonštrukcia, ktorú Mesto Banská Bystrica realizovalo v roku 2015, vďaka spolufinancovaniu z Európskeho fondu regionálneho rozvoja „Investícia do vašej budúcnosti“.

Dominantou prvého nadzemného podlažia ostala zrekonštruovaná sála s kapacitou 220 sediacich divákov, ktorá je vybavená kvalitnou javiskovou, osvetľovacou i ozvučovacíou technikou. Minulosť v Robotníckom dome sa prepája s prítomnosťou a tak zostal v sále zachovaný typický robotnícky znak – kosák a kladivo i zreštaurované drevené obrazy z roku 1957. Okrem sály je na tomto podlaží situovaný aj foyer so sociálnymi zariadeniami, šatňami a priestor pre občerstvenie.

Expozícia na 2. poschodí, kde sa nachádzala Sieň slávy venovaná osobnostiam, ktoré boli nositeľmi ocenení Cena primátora, Cena Mesta, Čestné občianstvo je v súčasnosti obohatená o virtuálnu galériu významných kultúrnych podujatí Mesta Banská Bystrica. Na treťom poschodí je vytvorená interaktívna bábková scéna „Svet bábok s dušou“ z dielne významného bábkara Miroslava Dušu, ktorá obsahuje marionetové, maňuškové a tieňové divadlo. Zároveň priestor slúži aj ako tvorivá dielňa pre deti. Priestor je bezbariérový. Z dôvodu nepredvídateľnej epidemiologickej situácie v budúcnosti ale aj z dôvodu zachovania súčasných štandardov služieb je potrebné tieto priestory pripraviť na úplnú digitalizáciu a vysielanie programov online.

<https://www.visitbanskabystrica.sk/art/robotnický-dom/>

Tabuľka 14: Činnosť kultúrno-osvetových zariadení v meste Banská Bystrica

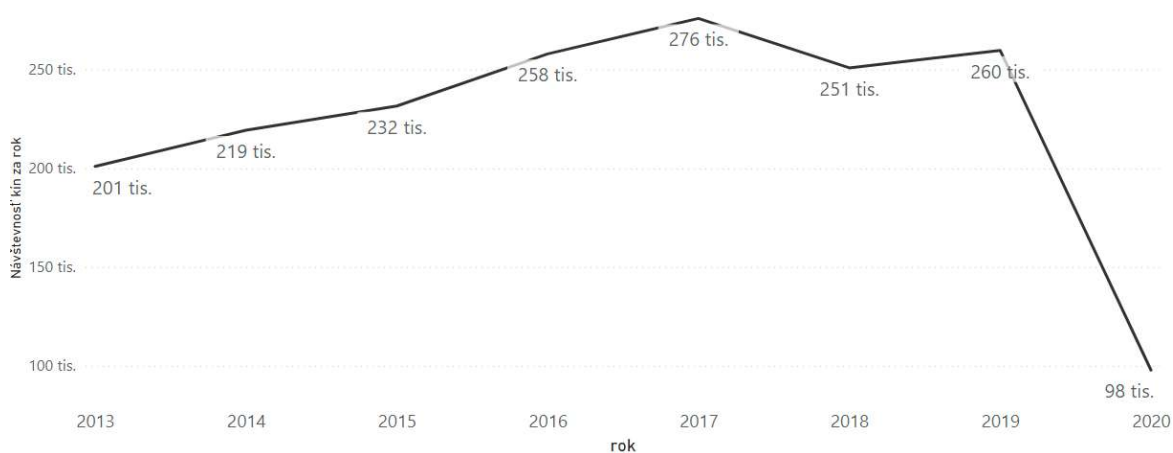
Činnosť kultúrno-osvetového zariadenia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Stredoslovenské osvetové stredisko (Krajská pôsobnosť)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Robotnícky dom (Lokálna pôsobnosť)			✓	✓	✓			✓	✓	✓			

Legenda: Činnosť kultúrno osvetového zariadenia

1	odborno-poradenská, metodická a informačno-dokumentačná činnosť pre kultúrno-osvetové zariadenia, iné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré vykonávajú kultúrno-osvetovú činnosť na území samosprávneho kraja
2	vedenie evidencie v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti na území samosprávneho kraja
3	rozvoj kultúrnej identity a medzikultúrneho dialógu na celoslovenskej, regionálnej a miestnej úrovni
4	rozvoj kultúrneho potenciálu obcí a regiónov Slovenskej republiky a rozvoj ich spolupráce a partnerstiev
5	ochrana a rozvoj nehmotného kultúrneho dedičstva
6	rozvoj záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby
7	dostupnosť a šírenie informácií o aktuálnom stave, výskume a vývoji v oblasti kultúry
8	poskytuje metodické poradenstvo v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti
9	podporuje činnosť kolektívov a jednotlivcov v oblasti záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby
10	zabezpečuje postupové súťaže a prehliadky
11	realizuje vzdelávacie, prezentačné a súťažné podujatia v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti
12	vyhľadáva, uchováva, ochraňuje, sprístupňuje, dokumentuje, inventarizuje a tvorivo využíva nehmotné kultúrne dedičstvo
13	Iná činnosť

Zdroj: Národné osvetové centrum (2022), [Kultúrno-osvetové zariadenia – Evidencia v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti](#).

Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné

Graf 33: Vývoj počtu návštevníkov kín v meste Banská Bystrica od roku 2013 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [ŠÚSR \[ku3701rr\]](#), 2022.

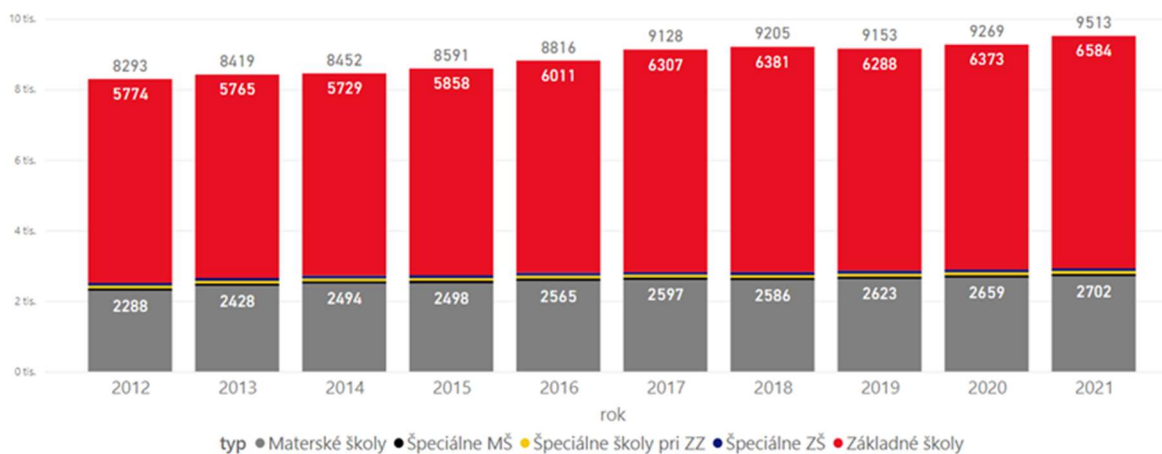
Príloha B3. Kultúrny cestovný ruch

Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica

Príloha B4. Vzdelávanie v meste Banská Bystrica

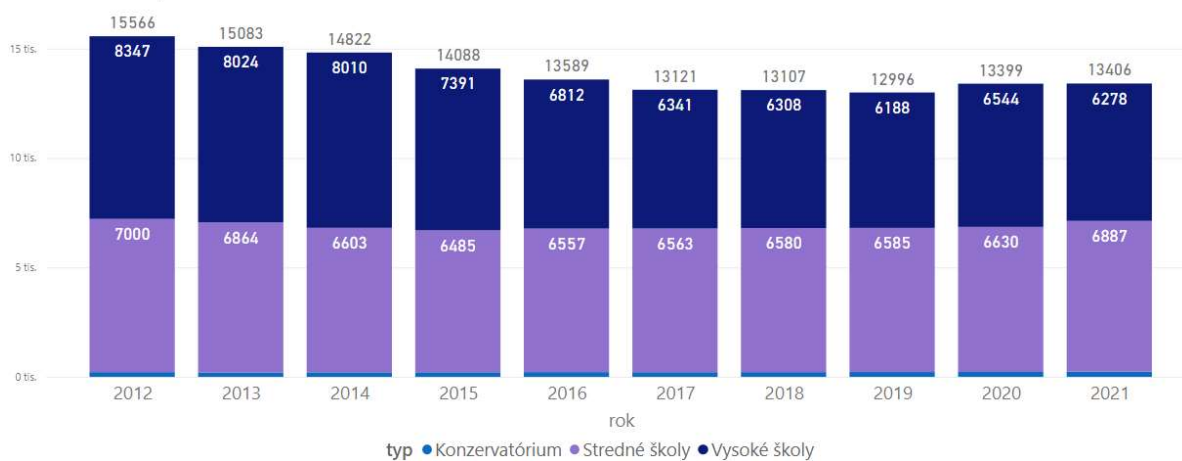
Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica

Graf 34: Vývoj počtu detí v materských a základných školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 35: Vývoj počtu študentov na stredných a vysokých školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

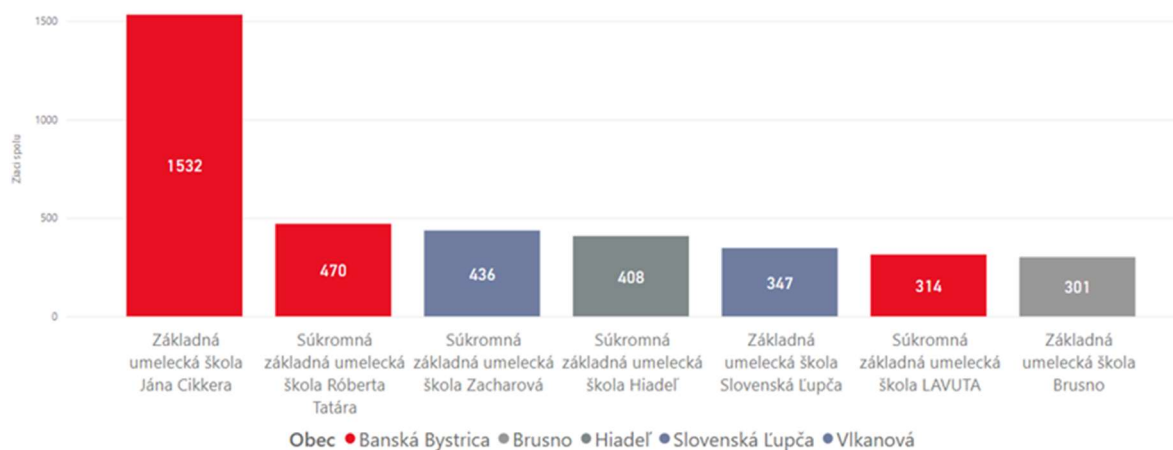
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 36: Vývoj počtu študentov na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici od roku 2012 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Pokles počtu študentov zaznamenali všetky fakulty UMB, čo súvisí aj so zvýšením počtu vysokých škôl na Slovensku a rýchlo sa meniacimi podmienkami v oblasti vysokého školstva.

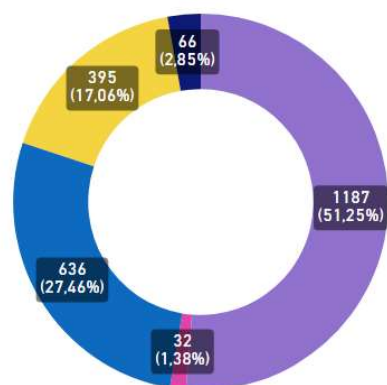
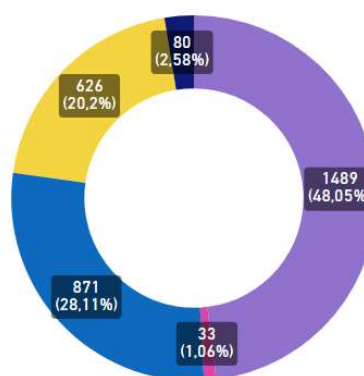
Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách

Graf 37: Počet žiakov na ZUŠ v meste Banská Bystrica, FMO Banská Bystrica a v okrese Banská Bystrica k 15.9.2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

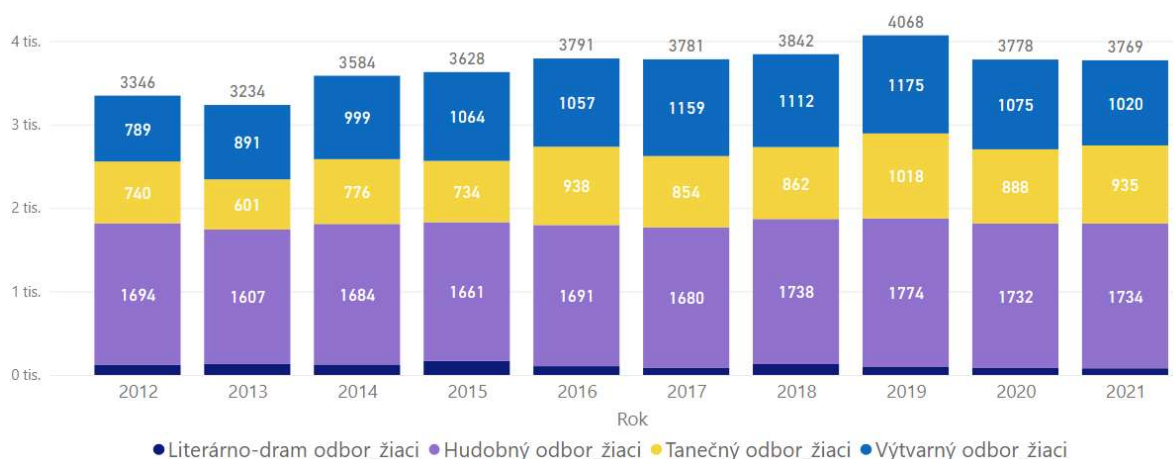
Školy sú v grafe odlišené podľa príslušnosti obce, kde sú lokalizované k FMO Banská Bystrica: Banská Bystrica (jadrové mesto FMO Banská Bystrica); Slovenská Ľupča, Vlkanová (obce FMO Banská Bystrica); Brusno, Hiadeľ (ostatné obce v okrese Banská Bystrica mimo FMO Banská Bystrica).

V rámci územia FMO Banská Bystrica bolo v roku 2021 na ZUŠ spolu 3099 žiakov (vrátane 33 osôb v štúdiu pre dospelých) na piatich školách. Tri z nich sa nachádzajú v meste Banská Bystrica, pričom najvyšší počet žiakov má dlhodobu ZUŠ J. Cíckera v Banskej Bystrici.

Graf 38: Počet žiakov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021 podľa odborov**Graf 39: Počet žiakov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021 podľa odborov**

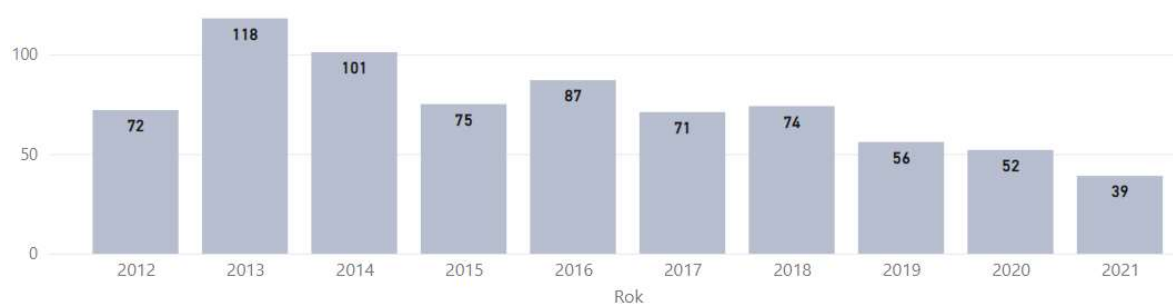
● Hudobný odbor_žiaci ● Štúdium pre dospelých ● Výtvarný odbor_žiaci ● Tanečný odbor_žiaci ● Literárny odbor_žiaci

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

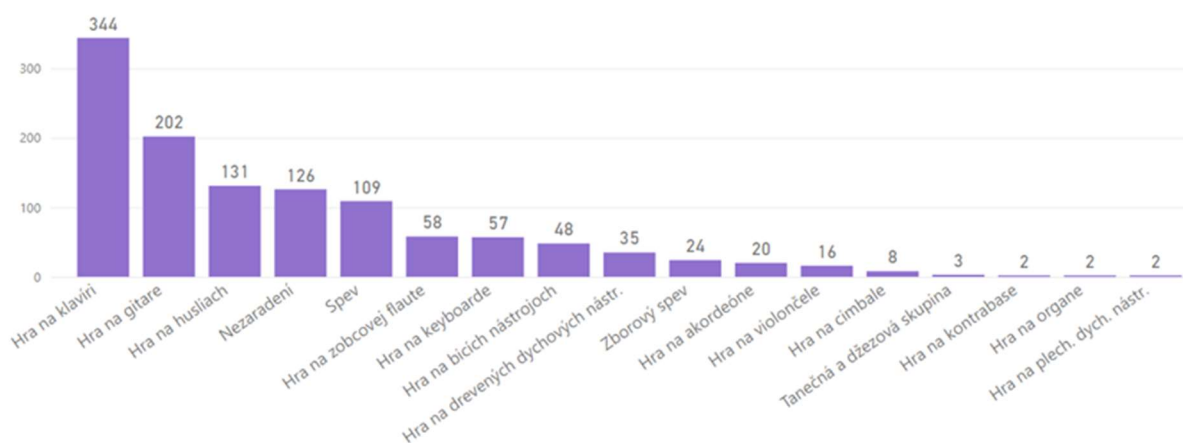
Graf 40: Vývoj počtu žiakov ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021 podľa odborov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

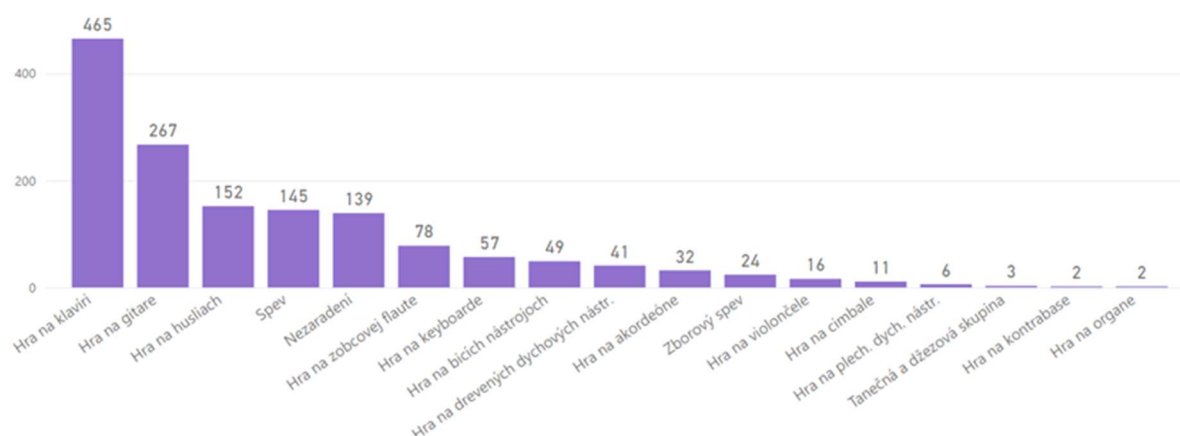
Výpočet nezahrňa počet osôb v štúdiu pre dospelých.

Graf 41: Vývoj počtu osôb v štúdiu pre dospelých na ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 42: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 43: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Príloha B5. Kultúrny a kreatívny priemysel

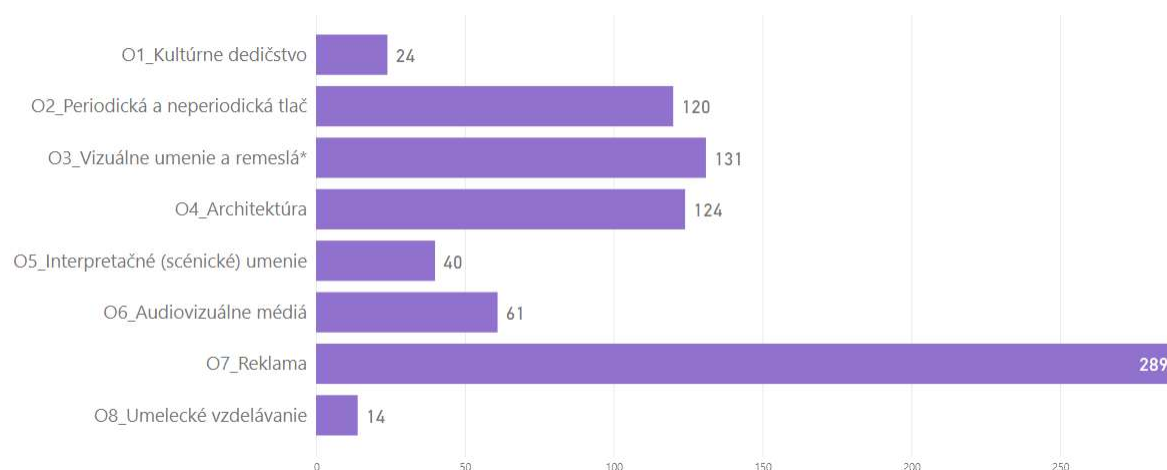
Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici

Tabuľka 15: Hrubý domáci produkt v sektore KKP v SR v rokoch 2013 a 2019 (v mil. EUR)

Odvetvie KKP	HDP v roku 2013 v mil. €	HDP v roku 2019 v mil. €	Zmena výšky HPD v roku (2019_2013)	Podiel odvetví KKP na HPD ekonomiky v roku 2019	Podiel na HPD odvetví KKP v roku 2019
O1 Kultúrne dedičstvo	80,363	122,603	+ 53 %	0,13	7,67%
O2 Periodická a neperiodická tlač	100,246	98,503	- 2 %	0,10	6,16%
O3 Vizuálne umenie a remeslá	40,852	39,587	- 3 %	0,04	2,48%
O4 Architektúra	62,234	122,104	+ 96 %	0,13	7,64%
O5 Interpretačné (scénické) umenie	99,235	139,728	+ 41 %	0,15	8,74%
O6 Audiovizuálne médiá	113,555	186,762	+ 65 %	0,20	11,69%
O7 Reklama	220,041	277,428	+ 26 %	0,30	17,36%
O8 Umelecké vzdelávanie	72,957	117,269	+ 61 %	0,12	7,34%
O9 Podporné služby pre oblasti KKP	74,076	128,551	+ 74 %	0,14	8,04%
Odvetvia mimo KKP (ale produkty KKP)	270,064	365,443	+ 35 %	0,39	22,87%
KKP spolu	1133,623	1597,979	+ 41 %	1,70	100,00%
Ekonomika spolu	74 169,87	93 900,45	+ 27 %	-	-
Podiel HDP KKP na HDP celej ekonomiky (%)	1,53	1,7	-	-	-

Zdroj: Spracované podľa Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2013-2018\)](#), 2020 a Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2014 – 2019\)](#), 2021.

Graf 44: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa podrobnej definície odvetví kultúrneho a kreatívneho priemyslu v Integrovanom regionálnom operačnom programe 2014 – 2020 a podľa Satelitného účtu kultúry SR a databázy Finstat.

Príloha B6: Podujatia a kultúrna infraštruktúra

Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti

KULTÚRNE A INÉ SPOLOČENSKÉ PODUJATIA ORGANIZOVANÉ MESTOM

Cena mesta, Cena primátora, Čestné občianstvo – významné kultúrno-spoločenské podujatie, na ktorom primátor mesta udeľuje ocenenia významným osobnostiam a kolektívom za mimoriadne zásluhy a šírenie dobrého mena mesta a Slovenska doma i zahraničí v rôznych oblastiach kultúrno-spoločenského života.

Banskobystrická hudobná jar – festival bol založený v roku 1961 a je najstarším festivalom „vážnej hudby“ na Slovensku. Cieľom tohto projektu je obroda vážnej hudby v regióne Stredného Slovenska, so zámerom postupne obnoviť pôvodnú dramaturgiu festivalu, ktorá bola rozsiahlejšia čo sa týka ponuky interpretov i počtu koncertov. Novodobá história festivalu je chudobnejšia nie len čo sa týka výberu programu ale aj jeho rozsahu. Preto v rámci kandidatury by sme chceli navrátiť dávnu slávu podujatia, kde budú účinkovať poprední svetoví umelci a telesá z celej Európy i sveta so zámerom vytvoriť širšiu ponuku v interpretácii našťudovaných diel so zameraním na slovenských i európskych interpretov, rozsiahlejšie hudobné telesá a vytvorením priestoru pre premiéry nových hudobných diel. Banskobystrická hudobná jar patrí medzi hlavné podujatia mesta pod Urpínom a zaslúži si svoju obrodu.

United Europe Jazz Festival – medzinárodný dixielandový festival je festivalom jazzovej hudby organizovaný v partnerskej spolupráci miest Banská Bystrica, Hradec Králové, Zakopané a Salgótarján. V meste pod Urpínom sa pravidelne koná v mesiaci apríl a máj na Námestí SNP. Je súčasťou projektu krajín V4 – Jazzový festival zjednotenej Európy.

Základnou myšlienkou tohto významného festivalu je vzájomná výmena jazzových kapiel z jednotlivých partnerských krajín, podpora svojbytného hudobného žánru, kultúrna výmena v rámci krajín strednej Európy a obohatenie kultúrneho a spoločenského života v jednotlivých mestách konania festivalu. Festival sa koná každoročne vždy v období od konca apríla do polovice mája. Do budúcnosti plánujeme rozšíriť podujatia o ďalšie Európske partnerské mestá. V posledných rokoch sa festival koná súbežne s podujatím VINŠPACÍRKA.

Dni mesta – Banská Bystrica je spomínaná ako slobodné kráľovské mesto od roku 1255, kedy jej boli uhorským kráľom Belom IV. udelené práva na ťažbu medi, železa a striebra. Bohatá história mesta je spojená aj so vznikom Thurzovsko - Fuggerovskej spoločnosti. K mestu sa viaže mnoho významných osobností ako boli Matej Bel, Štefan Myoses, Karol Kuzmány, Andrej Sládkovič, Ján Botto, Ján Cikker, Štefan Hudec a ďalší. Dni mesta sú podujatím, ktoré v sebe spája bohatú históriu so súčasnosťou. V rámci spolupráce tu majú možnosť prezentácie všetky kultúrne inštitúcie mesta ale aj školstvo a iné inštitúcie v rôznorodom programe.

Kultúrne leto – sa koná každoročne od júna, kedy sa konajú Dni Mesta do Radvanského jarmoku. Program tvoria veľmi obľúbené Sídľiskové večerníčky, Promenádné koncerty, Grant retro show, samostatné koncerty domácich kapiel, tvorivé dielne a pod. Miestom uskutočnenia podujatí je okrem námestia SNP aj v Mestský park a mestské sídliská.

Radvanský jarmok – patrí medzi najstaršie jarmoky na Slovensku. 15. decembra 2011 bol zapísaný do Reprezentačného zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska pri Ministerstve kultúry Slovenskej republiky. Je najväčšie podujatie v Banskej Bystrici s viac ako 350 ročnou tradíciou. Počas jarmočného programu sa predstaví viac ako 100 účinkujúcich z celého mesta i z pozvaných partnerských miest ako aj z celého Slovenska. Na viacerých pódioch, predstavia sa folklórne súbory, ľudové hudby, ktoré dotvárajú atmosféru jarmoku. Na jarmoku sa zúčastní okolo 250 remeselníkov z celého Slovenska. Jarmok je vyhľadávanou atrakciou pre 40 000 návštevníkov z celého Slovenska.

Festival zborového spevu Viliama Figuš-Bystreho – je jeden z najstarších festivalov tohto zamerania na Slovensku. Počas svojej histórie zmenil svoju podobu a z jedno dňového festivalu sa v priebehu svojho trvania zmenil na trojdňový. Nesie meno slovenského hudobného skladateľa, Viliama Figuš-Bystreho, ktorý bol celoživotne spätý s týmto mestom. Festival s medzinárodnou účasťou je miestom stretnutí našich i zahraničných speváckych zborov. Počas jeho trvajúcej histórie mala Banská Bystrica možnosť na tomto podujatí privítať množstvo speváckych zborov každej vekovej kategórie z Európy, ale aj Afriky a Ameriky.

Mikuláš a Banskobystrické Vianoce – od začiatku decembra pripravuje mesto na Námestí SNP, ale aj na sídliskách veľké množstvo podujatí, ktoré sa viažu na Mikuláša, Ondreja, Luciu, Barboru a Vianoce a sviatok Troch kráľov. Vychádzajú z tradičných zvykoslavných pásiem, hlavne z pastierskych tradícií. Súčasťou vianočných programov sú vianočné trhy a živý betlehem.

1. január – Deň vzniku Slovenskej republiky a Nový rok – Banská Bystrica oslavuje na Námestí SNP kultúrnym programom s veľkolepým ohňostrojom. Programu sa zúčastňujú tisícky občanov.

Potulky mestom – s históriou a súčasnosťou Banskej Bystrice, významnými budovami, osobnosťami, technickými stavbami sa môžete oboznámiť pri pravidelných potulkách mestom s odborným fundovaným výkladom.

Klauni rozdávať smiech – cielená aplikácia pozitívnych emócií je súčasťou liečebnej terapie ťažko chorých detí. Zámerom programov je pozitívna stimulácia dlhodobo hospitalizovaných detských pacientov, ktorým chýbajú podnety z vonkajšieho prostredia. Projekt deti naplňa radosťou. Má povzbudivý účinok na intelekt dieťaťa, zahŕňa v sebe pozitívne impulzy, ktoré

sú predmetom nielen okamžitého pozitívneho vnímania, ale z dlhodobého hľadiska aj predmetom a témou ďalších rozhovorov, ktoré sú základom pocitového porovnávania a podkladom pre rozvoj fantázie detí.

Kultúra bez hraníc – projekt poskytuje kultúrne vyžitie najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva, seniorom v Domovoch sociálnych služieb. Jedná sa o pravidelné, cieľavedomé napĺňanie kultúrnych potrieb starších občanov na rôznom stupni odkázanosti. Starostlivosť a ochrana kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva je znakom vysokej úrovne sociálnej politiky štátu, rozvinutej demokracie, je znakom vyspelej občianskej spoločnosti na všetkých jej úrovniach.

Akadémia európskeho seniora – október, mesiac úcty k starším, sa v meste pod Urpínom už tradične spája s AES. Je to projekt, ktorý sa zameriava na skôr narodených Banskobystričanov a Banskobystričanky, no do aktivít je zapojená aj mladšia generácia. Jedná sa o množstvo podujatí športového kultúrneho a spoločenského charakteru.

Podujatia Mestského divadla – Divadla z Pasáže

VBVRANÉ KULTÚRNE A INÉ SPOLOČENSKÉ PODUJATIA ORGANIZOVANÉ INÝMI SUBJEKTAMI

Oslavy SNP – tradičné podujatie, ktoré pripomína významnú udalosť v dejinách Slovenska – vypuknutie Slovenského národného povstania. Bohatý program každoročne štartuje oficiálna časť osláv s pietnou spomienkou za účasti najvyšších štátnych predstaviteľov. Program je zostavený z kultúrneho programu, prehliadky techniky, ukážok bojov, prehliadky areálu Pamätníka SNP a expozície.

Ekotopfilm – Envirofilm – medzinárodný festival filmov o trvalo udržateľnom rozvoji. Cieľom festivalu je inšpiratívnym spôsobom meniť správanie spoločnosti vo vzťahu k životnému prostrediu a vytvoriť priestor k otvorenej diskusii o otázkach trvalo udržateľného rozvoja. Každoročne slovenskému divákovi prinášame najnovšie dokumentárne filmy z celého sveta z oblasti ochrany životného prostredia a udržateľnosti. Filmový festival Ekotopfilm dokázal výnimočne spojiť na jednej platforme verejný, súkromný a tretí sektor v problematike trvalo udržateľného rozvoja. Stalo sa z neho jedno z najväčších a najnavštevovanejších podujatí. Festival Ekotopfilm – Envirofilm štartuje každoročne súťažným festivalom v máji v Bratislave a v Banskej Bystrici, kde predstaví vyše 60 dokumentárnych filmov. Následne celoročne navštevujeme krajské a okresné mestá Slovenska s víťaznými snímkami ocenenými medzinárodnou porotou v rámci regionálnej festivalovej TOUR.

Bábkarská Bystrica TOUR – festival vznikol v roku 1977 ako národná prehliadka slovenských profesionálnych bábkových divadiel. Tento rok sa mal konať už jeho 22. ročník. Organizuje sa každý druhý rok. V roku 1994 sa festival vyprofiloval na medzinárodný festival slovenských bábkových divadiel v konfrontácii s bábkovým divadlom v strednej Európe a pozvaných súborov z celého sveta. Jeho hlavným organizátorom sa stalo Bábkové divadlo na Rázcestí. Od roku 2004 bol festival súťažným. V roku 2010 došlo ku zmene koncepcie a názvu festivalu: Bábkarská Bystrica, Dvojité impulz, medzinárodný festival nového bábkového divadla pre deti a pre dospelých. Zmeny boli reakciou na domáce i medzinárodné kultúrne okolnosti. Napr. nárast a množstvo rôznych stredoeurópskych podujatí a hudobno-divadelných festivalov krajín V4 na domácej scéne a v okolitých krajinách. V Jubilejnom a prelomovom 60. ročníku sa zmenil názov na BÁBKARSKÁ BYSTRICA TOUR 2016, Dvojité impulz. Festival navštívilo viac ako 3 700 divákov a diváčok. Hlavný program festivalu sa konal od 30. septembra do 4. októbra 2016. Na programe bolo uvedených 21 predstavení zo 7 krajín sveta (SK, CZ, PL, HU, DE, IT, Izrael). Absolútnou novinkou a favoritom festivalu sa stal impulz TOUR. Festival sa ním po prvýkrát v histórii vydal za publikom do okrajových miest a dedín BBSK.

The Legits Blast – podujatie medzinárodného až svetového charakteru určeného ako pre tanečníkov a nadšencov Hip-hop kultúry, tak i pre širokú verejnosť. Medzinárodného festivalu na Slovensku sa každoročne zúčastnia návštevníci z takmer 80 krajín celého sveta. V rámci festivalu dostanú priestor tradične všetky 4 elementy Hip Hopu. Okrem napínavých tanečných súbojov svetového finále v breaking-u si návštevníci môžu vychutnať vyvrcholenie v podobe bohatých koncertov domácich a zahraničných interpretov a DJov na 3 stage-och.

Vínšpacírka – odudatie spojené s prezentáciou lokálnych výrobcov vín a ochutnávkou v príjemnej atmosfére na Námestí SNP. Prebieha súčasne s United Europe Jazz Festivalom.

Festival svetla a tieňa – vznikol v roku 2015 pri príležitosti vyhlásenia OSN za Medzinárodný rok svetla a technológií založených na svetle. Cieľom tohto kroku je pripomenúť ľuďom celého sveta výraznú úlohu svetla a optických technológií v ich každodennom živote a pri budúcom rozvoji spoločnosti

FUBABY – festival umenia a dizajnu. Populárne podujatie kreatívneho priemyslu – tradičný európsky festival umenia pod holým nebom. Poskytuje vo svojich sekciách jedinú profesionálnu platformu pre realizáciu tvorcov, interpretov aj konzumentov súčasných umeleckých diel v rámci stredoslovenského regiónu.

Folklórna Bystrica – festival ľudovej hudby a tanca. Na trojdňovom festivale, ktorý sa koná v auguste sa predstavujú známe folklórne súbory a ľudové hudby.

Bystrická folklórna haravara – výnimočný folklórny festival, ktorého dramaturgia pozostáva z komponovaných scénických programov, tanečných domov, workshopov, zábavných súťaží i tanečnej zábavy.

Hory a mesto – festivalová prehliadka horských filmov. Svet horských bicyklov, behu, extrémneho lyžovania, skialpinizmu, skalného a vysokohorského lezenia. Inšpiratívne filmy prinášajú krásu prírody hôr a adrenalín do mesta, spolu so zaujímavými hosťami.

Konczom augusta fest – jedinečný mestský festival banskobystričských kapiel, divadiel a umelcov.

Parkour meeting – medzinárodné stretnutie parkouristov a freerunerov na Slovensku s medzinárodnou účasťou.

Festival tvorivé dni – cieľom festivalu je inšpirovať a vzdelávať študentov siedmich slovenských konzervatórií i širokú verejnosť v oblasti súčasného tanca. Účastníkom sa venujú medzinárodne pôsobiaci choreografi a pedagógovia. Prostredníctvom intenzívneho programu sa študenti vzdelávajú v oblasti kompozície a techniky súčasného tanca. Inšpiráciou sú im tanečníci, pedagógovia a choreografi v jednej osobe.

Pastierske Vianoce – tradičné podujatie pripomína prostredníctvom folklórneho programu tradície a zvyky, ktoré sa spájajú s najkrajším sviatkom roka Vianocami. Každoročne ho hostí Kostol Panny Márie pomocnice kresťanov v Sásovej.

(Ne)zabudnuté podujatia

Bystrické zvony – (ne)zabudnutý celoslovenský festival populárnej piesne Bystrické zvony, ktorý organizovalo PKO bol v čase svojej slávy druhým najväčším festivalom populárnej hudby na Slovensku. Okrem súťaží autorov pôvodných slovenských piesní, kde sa oceňovali autori hudby a textári sa v rámci festivalu konala aj interpretačná súťaž. Festival bol prestížnou záležitosťou. Bol založený v roku 1973 a trval nepretržite do roku 1989. Tradíciu festivalu obnovili v roku 1994 po päťročnej prestávke, avšak nepodarilo sa ho udržať. Počas jeho vyše 20-ročnej existencie tam vystúpili všetky hviezdy vtedajšej populárnej hudby napríklad aj K. Gott a M. Gombitová, Viera Špinarová, Helena Vondráčková, Jiří Korn, Dalibor Janda a ďalší.

Zaprášené cesty – (ne)zabudnutý festival pre milovníkov folku a country.

Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica**Tabuľka 16: Kultúrna infraštruktúra v majetku mesta**

Priestory využívané pre kultúrnu činnosť	Radnica s Cikkerovou sieňou, Robotnícky dom, Kultúrny dom Podlavice, Kultúrny dom Šáľková, Mestské divadlo Divadlo z Pasáže, Hodinová veža, Barbakan
Priestory v dlhodobom prenájme, vhodné pre kultúrnu činnosť	Amfiteáter P. Bielika, Plážové kúpalisko
Priestory v zlom technickom stave, vhodné pre kultúrnu činnosť a obslužnú infraštruktúru	Kaštieľ Radvanských, Šusterská Bašta (Kollárovaul.), Bašta (Lazovná 19), Budova Lazovná 19/250, Budova Lazovná 21/252, sklady na Rudlovskej ceste
Zvonice	Zvonica (Rakytovská cesta), Zvonica (Sásovská cesta), Zvonica Podlavice, Zvonica (Majerská cesta), Zvonica Kremnička, Zvonica Skubín, Zvonica Strmá, Sásová)
Fontány	Námestie SNP, Ul. Československej armády, Ul. Národná, Ul. Horná, Námestie Slobody

Tabuľka 17: Opis strategickej kultúrnej infraštruktúry

(od decembra 2020 do augusta 2022).

OPIS INFRAŠTRUKTÚRY
Dom kultúry - stojí v meste od roku 1979. Je významným dielom architekta Jozefa Chrobáka, za ktoré dostal v tom istom roku Cenu Zväzu slovenských architektov (Cena Dušana Jurkoviča). Od svojho vzniku do roku 2007 bol využívaný prevažne na účely organizovania kultúrnych podujatí a akcií spoločenského charakteru, na ktoré bol predurčený. Do tohto roku ho vlastnil odborový zväz KOVO. Odborári ho však predali kvôli výhodnejšej ponuke developerskej spoločnosti VAV invest, tá ho neskôr previedla na dcérsku spoločnosť Zvolenská investičná s.r.o. Zámerom nového majiteľa bola jeho prestavba, čo sa z rôznych dôvodov neuskutočnilo a objekt, ktorý je v súčasnosti predmetom konkurzu je už niekoľko rokov prázdny a chátra. Keďže Mesta Banská Bystrica nemá budovu s väčšou kapacitou miest, bolo by prínosom pre obyvateľov mesta odkúpenie objektu do majetku mesta. Po rekonštrukcii by zase slúžil kultúrnej verejnosti, čo vždy bolo aj jeho účelom. Námestie Slobody, na ktorom sa Dom kultúry nachádza, ponúka veľkorysý priestor pre kreatívne riešenie usporiadania verejného priestoru.
Lazovná 19 - budova meštianskeho domu je od konca roku 2013, kedy odtiaľ odišiel Park kultúry a oddychu nevyužívaná. Po niekoľkých pokusoch súkromných subjektov o jej opätovné využitie bola vrátená Mestu. Trojpodlažná budova s pavlačovým dvorom je prepojená so Šusterskou baštou a vyžaduje rozsiahlu rekonštrukciu. V budúcnosti by mohla slúžiť ako kultúrne a kreatívne centrum, centrum remeselnej kultúry a pod. Lazovná ulica prešla pred rokmi kompletnou rekonštrukciou. Zámerom mesta je pokúsiť sa vytvoriť „umeleckú“ uličku, prebudiť v nej život a kreativitu, dať priestor architektom a obyvateľom Mesta.
Amfiteáter Paľa Bielika - amfiteáter je svojou kapacitou jeden z najväčších na Slovensku a má dokonca najväčšiu premietaciu plochu v niekdajšom Československu. Jeho činnosť sa začala okolo roku 1955 a trvala so silným útlmom od 90. rokov, až do roku 2008, kedy bol už v zlom technickom stave a chátral. V roku 2014 sa podarilo firme Kolotoče s.r.o. a občianskemu združeniu za! amfiteáter znovu ho sprevádzkovať. V budúcnosti by amfiteáter mal opäť poskytovať kultúrne zázemie a kvalitu na ktorú ho predurčuje jeho potenciál.
Medený Hámor - druhý najstarší veľkovýrobný podnik na území Slovenska pracoval nepretržite takmer 500 rokov (1496 – 1991). Z rozsiahleho komplexu dnes zostalo len jadro. Prvé objekty zbúrali za komunizmu, ďalšie – oveľa hodnotnejšie – v roku 1997 po zbabranej privatizácii. Prácu v Medenom hámri si dnes vieme lepšie predstaviť aj vďaka obrazom Dominika Skuteckého (1849 – 1921), významného slovenského maliara. Objekt je v súčasnosti v súkromnom vlastníctve. Po privatizácii demontovali výrobnú technológiu a storočné objekty nechali bez dozoru. Pretekajúca strecha spôsobila, že viaceré steny majú vážne statické poruchy, prepadol sa strop a zatečené fasády znehodnocujú okná. Poškodené objekty sú pamiatkovo chránené. Vzhľadom na obrovský potenciál tohto priestoru pre kultúru a cestovný ruch je našou víziou využiť historické väzby tohto komplexu a pokúsiť sa o jeho prinavrátenie života a tým zviditeľnenie Mesta Banská Bystrica v európskom priestore.

OPIS INFRAŠTRUKTÚRY

Barbakan - niekoľko starobylých budov v Banskej Bystrici kedysi tvorilo mestský hrad, ktorý dominuje metropole stredného Slovenska. Jeho úlohou bolo chrániť výnosy z ťažby medi a striebra a kráľovskú pokladnicu. Do hradného areálu sa vstupovalo po padacom moste ponad umelo vytvorenú vodnú priekopu. Stavba hradu bola dokončená v roku 1512 výstavbou Barbakanu, ktorý obklopoval mestskú vežu s tromi zvonmi. Najťažší váži skoro jednu tonu. V súčasnosti sa v priestoroch nachádza štýlová kaviareň a reštaurácia; priestory, ktoré priam dýchajú históriou, vytvárajú skvelú atmosféru aj pre koncerty a iné spoločenské podujatia. Je ambíciou mesta otvoriť Pettermanovu vežu s expozíciou a vyhlídkou.

Zvyšky opevnenia – hradný areál – mestský hrad tvoria objekty, ktoré postupne vybudovali okolo farského kostola a v 15. storočí opevnili. Z pôvodných hradieb sa zachovala iba jedna štvrtina. Je snahou Mesta zachovať vitalitu mestského opevnenia pre budúce generácie.

Mestský park - vznikol v roku 1896, kedy plán konečnej parkovej úpravy predkladal vtedajší mešťanosta Július Czesnák. Podľa návrhu umeleckého záhradníka Árpada Petza z Budapešti sa uhlopriečne chodníky doplnili o ďalšie radiálne s dvomi okružnými trasami a polkruhovými odpočinkovými zákutiami. Dnes je Mestský park s rozlohou 6,4 ha národnou kultúrnou pamiatkou. Park nebol revitalizovaný desiatky rokov a v súčasnosti už nevyhovuje požiadavkám na trávenie voľnočasových a kultúrnych aktivít obyvateľstva. Mestský park je multifunkčnou plochou z pohľadu využívania územia na kultúru, rekreáciu a šport, kde je uprednostnená kultúrno – rekreačná funkcia. Zdravý mestský park vytvára prirodzené prostredie pre prírodné prvky, flóry a fauny, čím výrazne zdravo ovplyvňuje mikroklimu urbanizovaného prostredia.

Tančiareň a parčík pri malej železničnej stanici – v lokalite malej železničnej stanice v blízkosti centra Banskej Bystrice je vízia vytvorenia oddychovej zóny pre obyvateľov, tančiarne, ale aj prístavu pre člny, okrem toho je navrhnuté pokračovanie chodníka popri rieke. Bude to zóna v dotyku s riekou, na konci ktorej bude prístav s mólom pre tých, ktorí splavujú Hron. Táto lokalita je výnimočná, pretože v blízkosti je Urpín, centrum mesta, hvezdáreň, malá železničná stanica. Oddychová zóna by mala byť ľuďom prístupná počas celého roka. Súčasťou štúdie oddychovej zóny je aj most ponad Hron a smeruje do centra mesta k Národnej ulici.

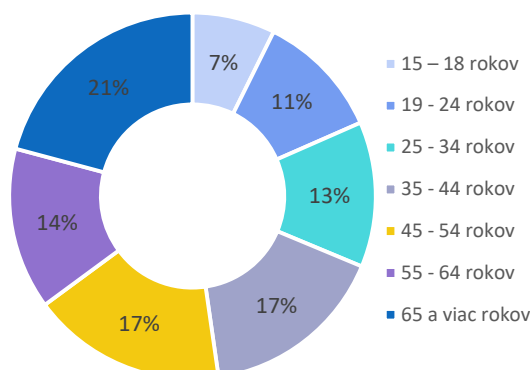
Urpín - vyhládka - Urpín (510 m n. m.) kopec v centre mesta s unikátnou banskobystrickou Kalváriou z 17. storočia. V roku 2014 bol otvorený náučný chodník s dĺžkou 3,6 km a štrnástimi informačnými tabuľami. Ďalšie etapy počítajú s vytvorením vyhládky a úpravou a obnovou serpentín až na vrchol. Náučný chodník vedie od malej stanice po serpentínach hore, okolo vrcholu Urpína, okolo Urpínskej lesostepi a po 13 zastaveniach končí na Uhlisku.

Kaštieľ Radvanských - renesančný kaštieľ pochádza zo 16. storočia. V minulom storočí bol dlhé roky neobývaný. Majetkom mesta sa objekt stal v roku 1994. V súčasnosti má objekt v prenájme Akadémia umení v Banskej Bystrici a prešiel čiastočnou rekonštrukciou. Zámerom AU tu bolo prezentovať svoje divadelné, hudobné, filmové a výtvarné aktivity a otvoriť kaštieľ širokej verejnosti. V súčasnosti AU zvažuje ukončiť nájomnú zmluvu.

Príloha B7: Vnímanie kultúry a kultúrnej ponuky Banskej Bystrice obyvateľmi mesta

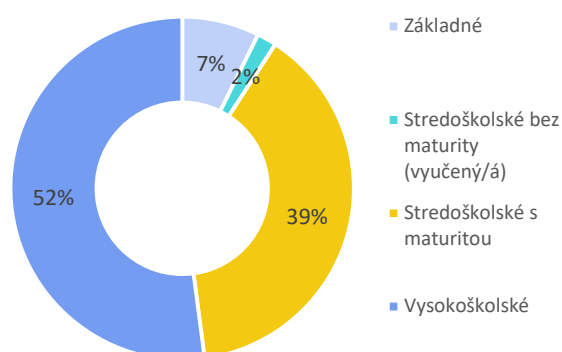
Príloha: Socio-demografické charakteristiky obyvateľov a obyvateľiek Banskej Bystrice zapojených do prieskumu kultúry v meste

Graf 45: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa veku

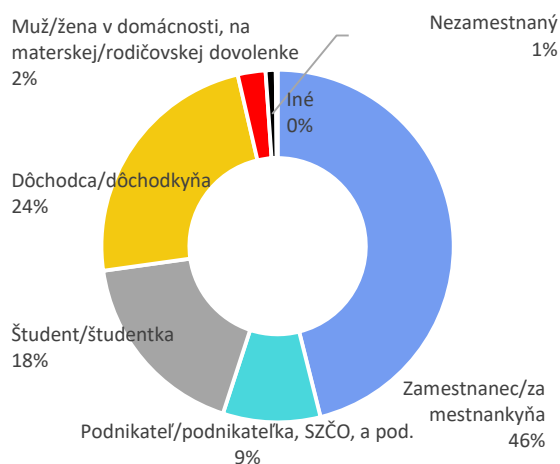
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 46: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania.

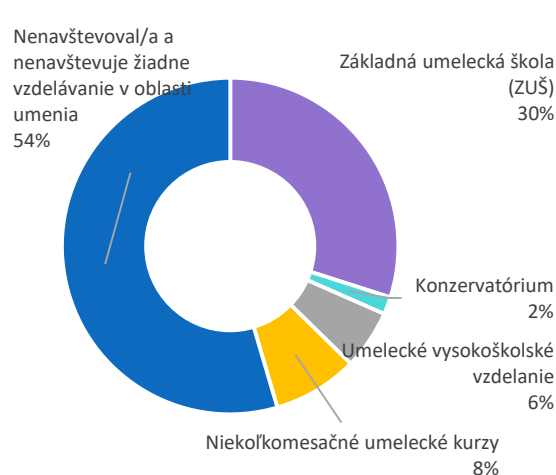
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 47: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa aktivity.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

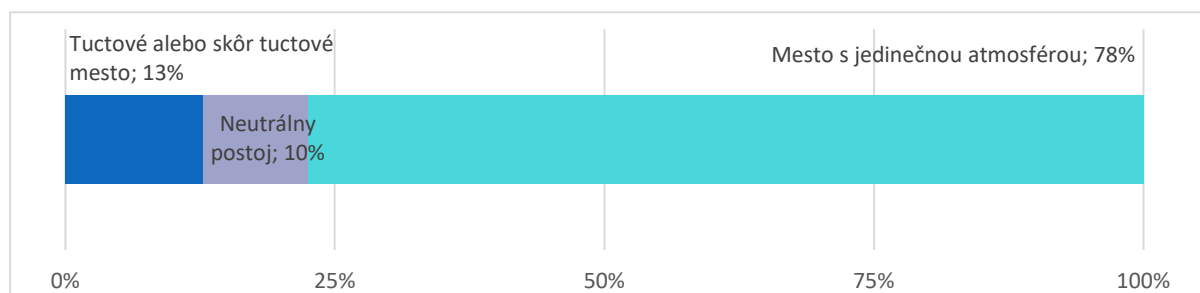
Graf 48: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa získaného umeleckého vzdelania.

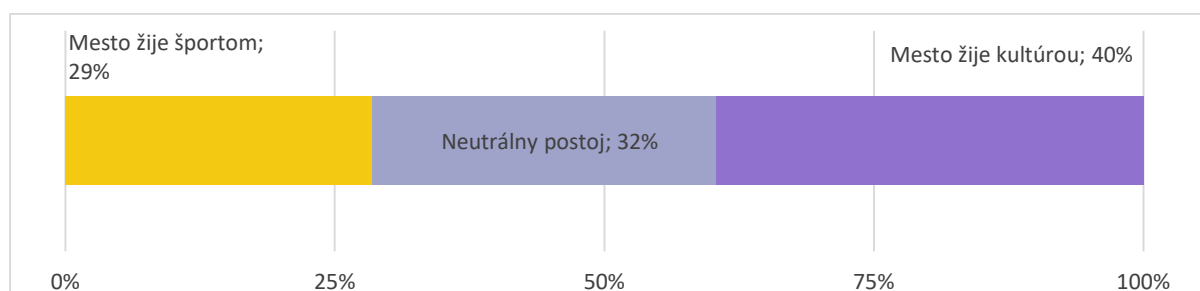
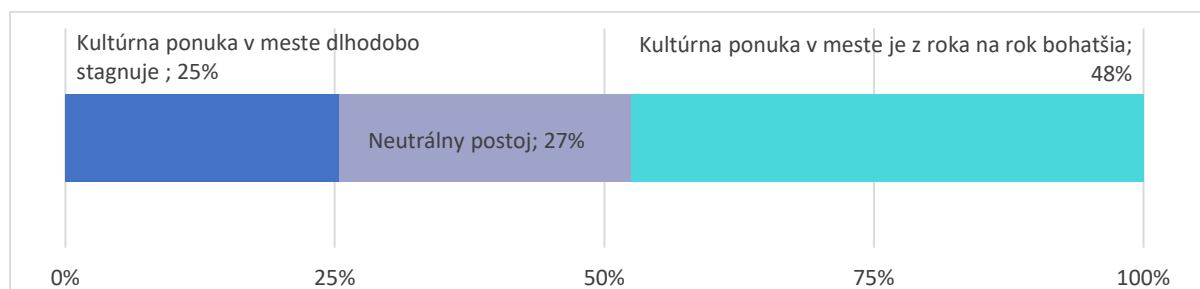
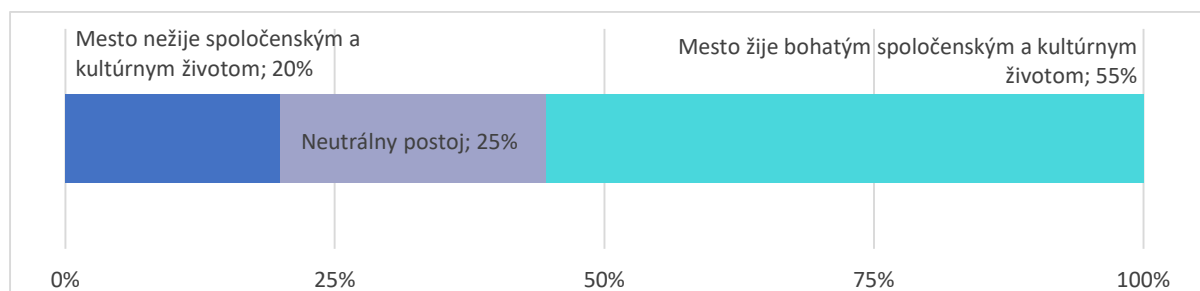
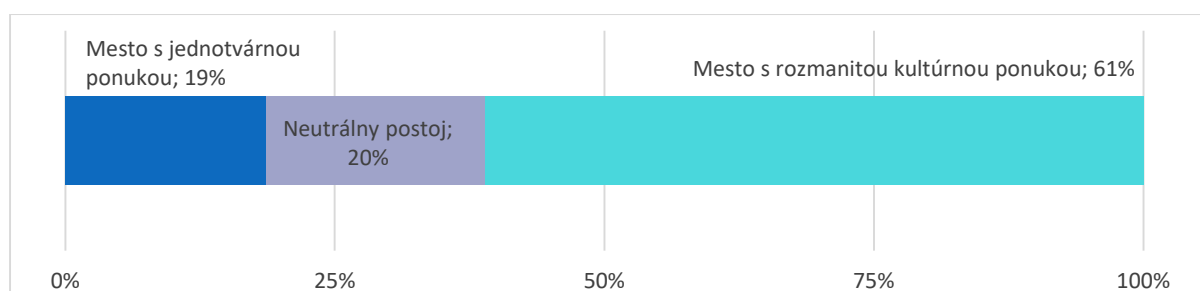
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 49: Aktívne stretávanie a voľnočasové aktivity.

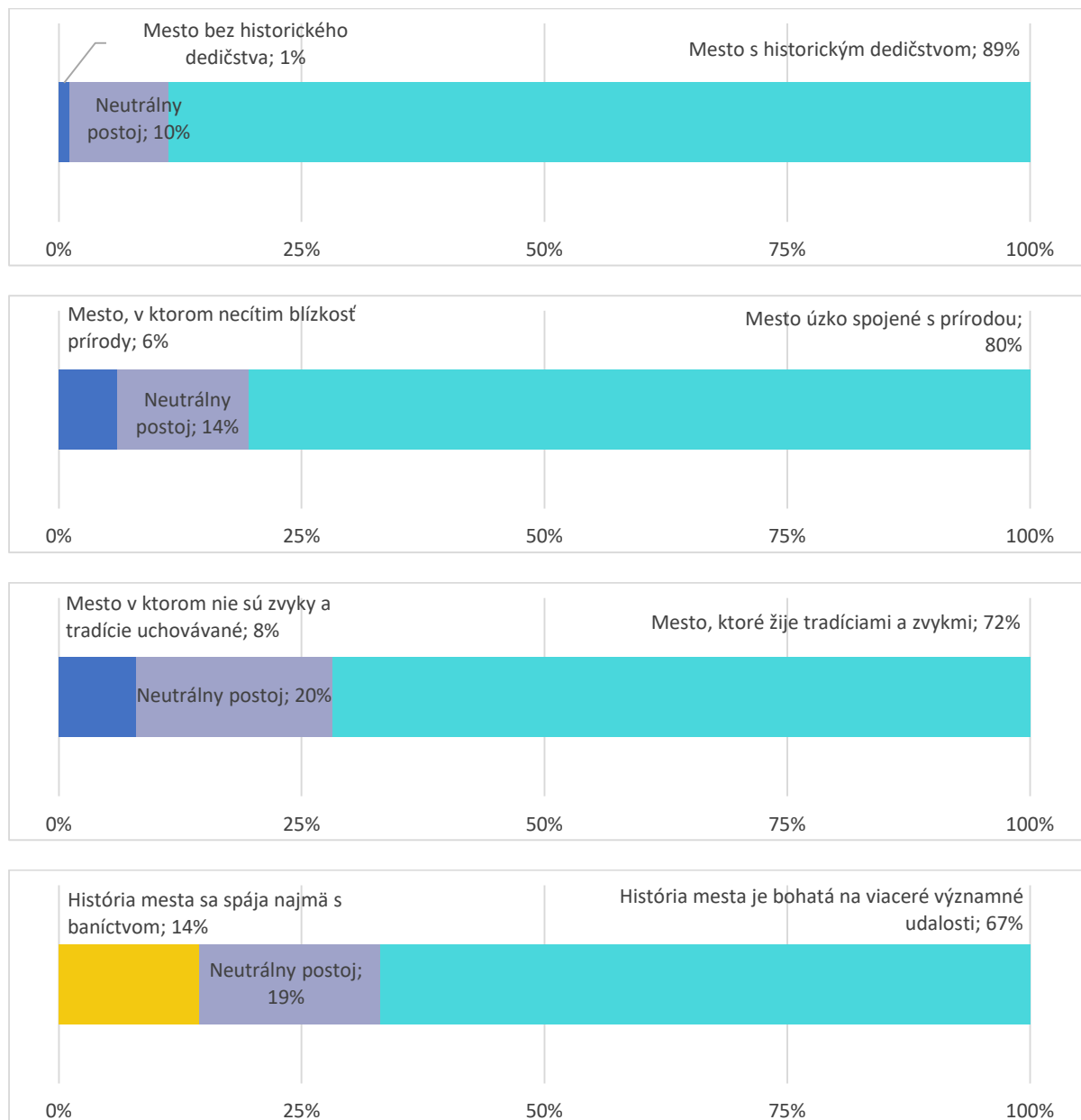
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail).**Graf 50: Vnímanie jedinečnosti Banskej Bystrice obyvateľmi a obyvateľkami mesta.**

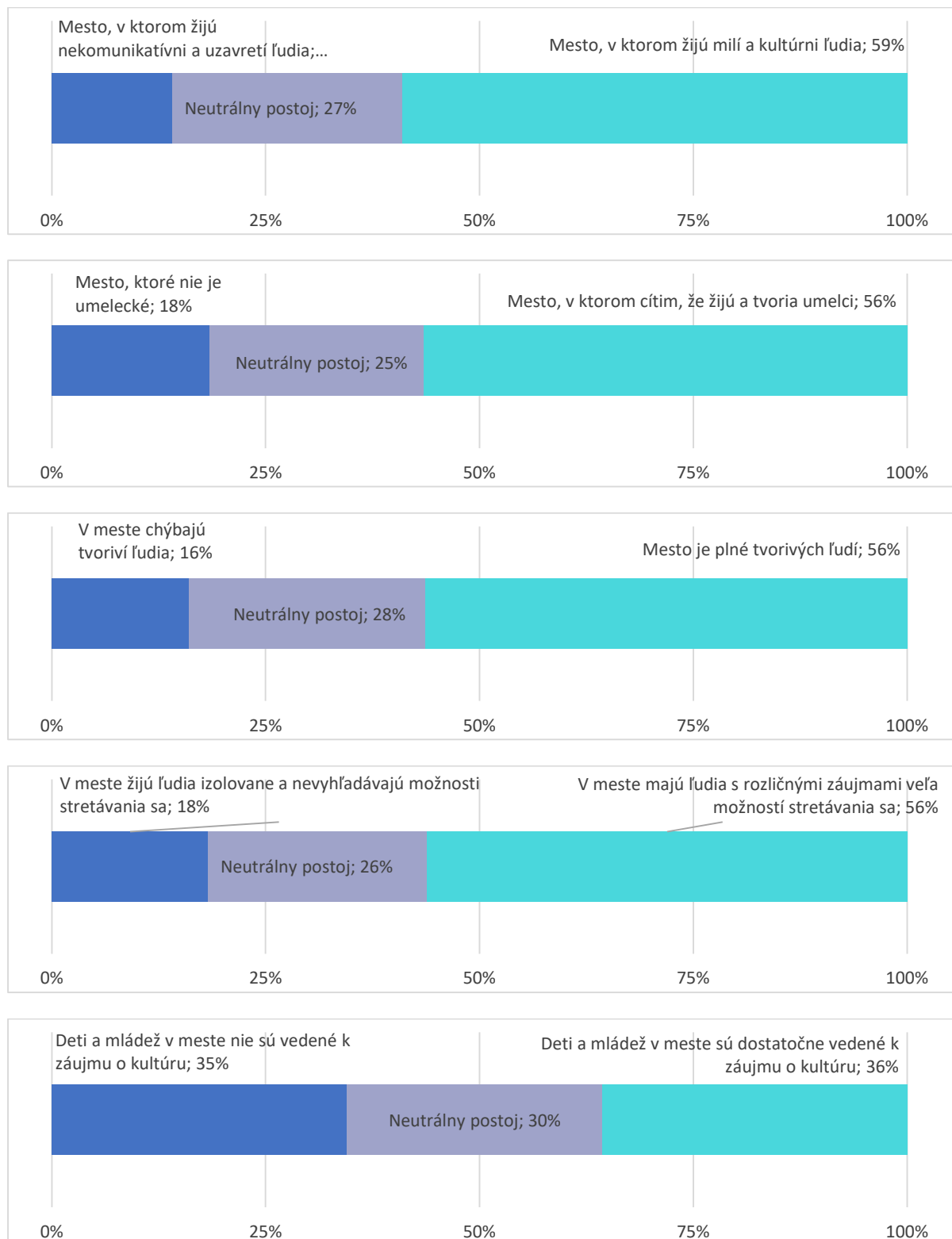
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Graf 51: Vnímanie kultúrnej ponuky (šírky ponuky) Banskej Bystrice obyvateľmi a obyvateľkami mesta.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Graf 52: Vnímanie kultúrneho a prírodného dedičstva Banskej Bystrice obyvateľmi a obyvateľkami mesta.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Graf 53: Vnímanie kultúrnych zdrojov – umenia a kreativity v Banskej Bystrici obyvateľmi a obyvateľkami mesta.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Zoznam tabuliek a grafov

Tabuľka 1: Múzeá, múzejné zariadenia a iné najnavštevovanejšie zážitkové expozície v meste Banská Bystrica	22
Tabuľka 2: Počet knižných jednotiek v meste Banská Bystrica v roku 2020	24
Tabuľka 3: Prehľad umeleckého vzdelávania v Banskej Bystrici podľa stupňa vzdelania	34
Tabuľka 4: Pracoviská Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici primárne orientované na niektorú oblasť kultúry a KKP	37
Tabuľka 5: Priority obyvateľov a obyvateľiek v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky mesta	45
Tabuľka 6: Preferencie obyvateľov a obyvateľiek v oblasti rozvoja (obnovy) kultúrnej infraštruktúry mesta	46
Tabuľka 7: Vybrané potreby v sociálnom rozvoji mesta zoradené podľa dôležitosti pre obyvateľov a obyvateľky	51
Tabuľka 8: Zmena počtu obyvateľov FMO Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	55
Tabuľka 9: Vývoj výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica (program 12 – Kultúra)	55
Tabuľka 10: Počet NNKP a pamiatkových objektov obcí FMO Banská Bystrica	56
Tabuľka 11: Počet NNKP podľa primárneho druhového členenia NNKP v obciach FMO Banská Bystrica	57
Tabuľka 12: Počet pamiatkových objektov podľa primárneho druhového členenia v obciach FMO Banská Bystrica	57
Tabuľka 13: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021.	67
Tabuľka 14: Činnosť kultúrno-osvetových zariadení v meste Banská Bystrica	69
Tabuľka 15: Hrubý domáci produkt v sektore KKP v SR v rokoch 2013 a 2019 (v mil. EUR)	75
Tabuľka 16: Kultúrna infraštruktúra v majetku mesta	79
Tabuľka 17: Opis strategickej kultúrnej infraštruktúry	79
Graf 1: Počet pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia	18
Graf 2: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica	18
Graf 3: Registre evidencie pamätihodností mesta Banská Bystrica (2022)	19
Graf 4: Vývoj počtu návštevníkov múzeí v krajských mestách od roku 2011 do roku 2021	21
Graf 5: Počet knižných jednotiek v knižniciach v meste Banská Bystrica	25
Graf 7: Vývoj počtu žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica od roku 2012 do 2021	34
Graf 8: Vývoj počtu študentov Akadémie umení od roku 2012 do 2021	36
Graf 9: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica (podľa KEA a slovenského návrhu oblasti)	38
Graf 10: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa typu	39
Graf 11: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa druhu umenia	39
Graf 12: Kultúrne zdroje a atribúty kultúrnej ponuky Banskej Bystrice vnímané väčšinou obyvateľov a obyvateľiek	42
Graf 13: Vnímanie podielu historických pamiatok a podujatí na skladbe kultúrnej ponuky	43
Graf 14: Vnímanie vedenia detí a mládeže k záujmu o kultúru obyvateľmi a obyvateľkami mesta	45
Graf 15: Pravidelnosť návštevy expozícií, výstav, tanečných, hudobných a iných podujatí v meste obyvateľmi a obyvateľkami	47
Graf 16: Pravidelnosť návštevy divadelných predstavení obyvateľmi a obyvateľkami mesta	48

Graf 17: Pravidelnosť vykonávania voľnočasových kultúrnych aktivít obyvateľmi a obyvateľkami mesta (aktivity s aktívnym zapojením)	48
Graf 18: Informačné zdroje, z ktorých sa obyvatelia a obyvateľky najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí	49
Graf 19: Pravidelnosť návštevy vybraných miest a lokalít v Banskej Bystrici obyvateľmi a obyvateľkami vo voľnom čase	50
Graf 20: Priemerný čas používania sociálnych sietí počas dňa obyvateľmi a obyvateľkami mesta (priemer v hodinách)	52
Graf 21: Vývoj počtu obyvateľov v meste Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021	54
Graf 22: Vývoj počtu obyvateľov v ostatných obciach FMO Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021 (okrem jadrového mesta Banská Bystrica)	54
Graf 23: Počet NNKP FMO Banská Bystrica	56
Graf 24: Počet pamiatkových objektov FMO Banská Bystrica	56
Graf 25: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia	58
Graf 26: Štruktúra registra hmotných nehnuteľných pamätihodností mesta Banská Bystrica	59
Graf 27: Štruktúra registra nehmotných pamätihodností mesta Banská Bystrica	59
Graf 28: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica	60
Graf 29: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v okrese Banská Bystrica	60
Graf 30: Výrobcovia v tradičnej ľudovej kultúre v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica	61
Graf 31: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021	67
Graf 32: Vývoj počtu návštevníkov Stredoslovenskej galérie od roku 2017 do roku 2021	67
Graf 33: Vývoj počtu návštevníkov kín v meste Banská Bystrica od roku 2013 do roku 2021	69
Graf 34: Vývoj počtu detí v materských a základných školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	71
Graf 35: Vývoj počtu študentov na stredných a vysokých školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	71
Graf 36: Vývoj počtu študentov na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici od roku 2012 do roku 2021	72
Graf 37: Počet žiakov na ZUŠ v meste Banská Bystrica, FMO Banská Bystrica a v okrese Banská Bystrica k 15.9.2021	72
Graf 38: Počet žiakov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021 podľa odborov	73
Graf 39: Počet žiakov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021 podľa odborov	73
Graf 40: Vývoj počtu žiakov ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021 podľa odborov	73
Graf 41: Vývoj počtu osôb v štúdiu pre dospelých na ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	73
Graf 42: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021	74
Graf 43: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021	74
Graf 44: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica	75
Graf 45: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa veku	81
Graf 46: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania.	81
Graf 47: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa aktivity.	81
Graf 48: Štruktúra obyvateľov a obyvateľiek zapojených do prieskumu podľa získaného umeleckého vzdelania.	81
Graf 49: Aktívne stretávanie a voľnočasové aktivity.	82

Graf 50: Vnímanie jedinečnosti Banskej Bystrice obyvateľmi a obyvateľkami mesta.	83
Graf 51: Vnímanie kultúrnej ponuky (šírky ponuky) Banskej Bystrice obyvateľmi a obyvateľkami mesta.	83
Graf 52: Vnímanie kultúrneho a prírodného dedičstva Banskej Bystrice obyvateľmi a obyvateľkami mesta.	84
Graf 53: Vnímanie kultúrnych zdrojov – umenia a kreativity v Banskej Bystrici obyvateľmi a obyvateľkami mesta.	85